

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ Леся ПОБОЧЕНКО
« _____ » _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Тема: «Розвиток інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі»

Виконавець: Оксентюк Ігор Олександрович,
група МEB-203М

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних
економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Пічкурова Зоя Володимирівна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ – 2023

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Леся ПОБОЧЕНКО

«__» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Оксентюка Ігора Олександровича

1. Тема роботи «Розвиток інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі» затверджена наказом ректора «22» вересня 2023 р. № 1903/ст.
2. Термін виконання роботи: з 25 вересня 2023 року по 24 грудня 2023 року.
3. Вихідні дані до роботи: матеріали законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі, статистичні матеріали Міністерства економіки України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: BCG, World Investment Report, щорічні звіти міжнародних організацій: Організації Економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), дослідження Європейської комісії (ЄК), Міжнародного валютного фонду (МВФ).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні засади дослідження інноваційного потенціалу країни в умовах глобальної конкуренції, аналіз інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі, проблеми та перспективи розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобальної конкуренції.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 29 таблиць та 9 рисунків.
6. Презентація основних результатів кваліфікаційної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 25 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми кваліфікаційної роботи	28.08.2023	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання кваліфікаційної роботи	29.08.2023	Виконано
3.	Розкрити теоретичні засади дослідження інноваційного потенціалу країни в умовах глобальної конкуренції (1 розділ)	25.09.2023-15.10.2023	Виконано
4.	Оцінити інноваційний потенціал України у глобальному конкурентному середовищі (2 розділ)	16.10.2023-05.11.2023	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати проблеми та пріоритетні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобальної конкуренції (3 розділ)	06.11.2023-26.11.2023	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	27.11.2023-04.12.2023	Виконано
7.	Передати кваліфікаційну роботу для перевірки на плагіат	05.12.2023	Виконано
8.	Оформити кваліфікаційну роботу	06.12.2023-10.12.2023	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	11.12.2023	Виконано
10.	Передати кваліфікаційну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	15.12.2023	Виконано
11.	Передати кваліфікаційну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	18.12.2023	Виконано

8. Дата видачі завдання: «29» серпня 2023 р.

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис керівника)

Пічкурова З.В.
(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____
(підпис випускника)

Оксентюк І.О.
(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до кваліфікаційної роботи «Розвиток інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі»: 111 сторінок, 9 таблиць, 29 рисунків, 110 літературних джерел.

Перелік ключових слів (словосполучень): ІННОВАЦІЇ, ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, КОНКУРЕНЦІЯ, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ТЕХНОЛОГІЇ, ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.

Об'єкт дослідження: процеси розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобальної конкуренції.

Предмет дослідження: теоретичні та практичні аспекти розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження особливостей і тенденцій розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі.

Методи дослідження: загальні методи (аналіз, синтез, індукція, дедукція, класифікація), теоретичні методи (системний аналіз), економіко-статистичні, графічні та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті ролі та значення інноваційного потенціалу в умовах глобальної конкуренції, а також у визначенні перспектив розвитку інноваційного потенціалу в Україні.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення належних умов для формування та ефективного розвитку інноваційного потенціалу України з урахуванням сучасних тенденцій глобального конкурентного середовища.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати при написанні звітів щодо впливу інноваційного потенціалу на рівень конкурентоспроможності країн, а також при визначенні впливу інноваційного потенціалу на конкурентні позиції України.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	9
1.1. Зміст інноваційного потенціалу як ключового фактору глобальної конкурентоспроможності	9
1.2. Компоненти інноваційного потенціалу країни та їх роль у створенні конкурентних переваг	18
1.3. Фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни	26
РОЗДІЛ 2	
АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	33
2.1. Ключові тенденції розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції.....	33
2.2. Оцінка конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі	44
2.3. Дослідження ролі освітньої та наукової сфери у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу	56
РОЗДІЛ 3	
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ	70
3.1. Перешкоди та стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва	70
3.2. Шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури України як базиса зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції	76
3.3 Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні	83
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ...	100

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі країни, які не впроваджують інновації, ризикують відстати від своїх конкурентів і опинитися на маргінесі світової економіки. В умовах глобальної конкуренції економічне зростання все більшою мірою залежить від інновацій. Інновації дозволяють підвищити продуктивність праці, якість продукції та послуг, а також створювати нові ринки. Україна має значний потенціал у сфері інновацій, який ще далеко не реалізований. В Україні є висококваліфіковані кадри, потужна наукова база та інноваційні компанії.

Розвиток інноваційного потенціалу України є одним із ключових завдань для забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності у глобальному середовищі. Для реалізації цього завдання необхідно вжити низку заходів, зокрема: створення сприятливого інноваційного середовища, фінансування інноваційної діяльності, розвиток людського капіталу тощо. Заходи щодо розвитку інноваційного потенціалу України потребують значних ресурсів та зусиль. Однак, їх реалізація дозволить Україні стати більш конкурентоспроможною у глобальному середовищі та забезпечити її економічне зростання. Розвиток інноваційного потенціалу України є стратегічно важливим завданням для забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності у глобальному середовищі.

Питанням розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі присвячені роботи таких авторів як: Н. Бондарчук, Л. Васільєва, І. Вороненко, І. Карпенко, М. Кравченко, Ю. Махортов, Д. Набієва, Е. Прушківська, К. Семенов, В. Тебенко, М. Філіппов, Б. Хахула, О. Шебаніна, І. Яцкевич та інших. Ними досліджено такі аспекти розвитку інноваційного потенціалу України, як стан інноваційної системи України; фактори, що впливають на розвиток інноваційної діяльності; політика держави щодо розвитку інновацій; перспективи розвитку інноваційного потенціалу України. Результати цих досліджень свідчать про те, що Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей і тенденцій розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд **завдань**:

- з'ясувати зміст інноваційного потенціалу як ключового фактору глобальної конкурентоспроможності;
- визначити компоненти інноваційного потенціалу країни та їх роль у створенні конкурентних переваг;
- обґрунтувати фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни;
- виявити ключові тенденції розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції;
- оцінити конкурентні позиції України у глобальному інноваційному середовищі;
- провести дослідження ролі освітньої та наукової сфери у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу;
- визначити перешкоди та стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва;
- обґрунтувати шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції;
- дослідити зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні.

Об'єкт дослідження є процеси розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобальної конкуренції.

Предмет дослідження є теоретичні та практичні аспекти розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі.

Методи дослідження. Методологічною базою дослідження стали наступні методи: абстрактно-логічний і аналітико-порівняльний методи для виявлення

сутності інноваційного потенціалу, вивчення його видів, окреслення внеску в світову економіку; графічні методи для різностороннього і наочного представлення інформації; статистичний підхід для аналізу показників інноваційного потенціалу в Україні та світі; системний підхід для комплексного дослідження всіх складових проблеми розвитку інноваційного потенціалу в світі і Україні; індукція та дедукція для пошуку нових ідей у напрямку формулювання стратегічних напрямів підвищення ефективності реалізації стратегічних напрямків розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва.

Теоретичну основу роботи склали економічні дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. При написанні роботи використовувались матеріали законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо дослідження розвитку інноваційного потенціалу України у глобальному конкурентному середовищі, статистичні матеріали Міністерства економіки України, Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній: BCG, World Investment Report, щорічні звіти міжнародних організацій: Організації Економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), дослідження Європейської комісії (ЄК), Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки кваліфікаційного дослідження висвітлено у наукових публікаціях.

Оксентюк І.О. Світовий досвід відновлення економіки у повоєнний період // XIV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 11 травня 2023 р. – Київ: НАУ, 2023. – С. 177-180.

Оксентюк І. Форми міжнародного трансферу технологій у сучасних умовах світового інноваційного розвитку // III студентський науковий семінар «Міжнародні економічні відносини в контексті викликів і загроз XXI століття», 26 травня 2023 р. – Луцьк: ЛНТУ, 2023. – С. 100-102.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 29 таблиць та 9 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 110 найменувань на 12 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

1.1. Зміст інноваційного потенціалу як ключового фактору глобальної конкурентоспроможності

Інноваційний потенціал є ключовим фактором глобальної конкурентоспроможності для будь-якої країни, компанії чи організації. Інновації визначаються як впровадження нових ідей, продуктів, послуг або технологій, що призводять до покращення ефективності та конкурентоспроможності. Інновації сприяють розвитку нових технологій та покращенню існуючих, що включає в себе створення нових продуктів, розробку ефективніших виробничих процесів, або впровадження передових інформаційних технологій. Інновації дозволяють підвищувати якість товарів і послуг, що виробляються або надаються, що допомагає підприємствам та країнам здобувати перевагу на ринку через задоволення потреб споживачів. Інновації створюють можливість отримувати конкурентні переваги. Перші учасники на ринку з інноваційними рішеннями можуть здобувати значну частку ринку і стати лідерами в своїй галузі [24, с. 92].

Також, доцільно відзначити, що інновації відкривають нові ринки та можливості для росту. Адже створення нових продуктів або послуг може створити попит у регіонах, де раніше він відсутній. Компанії та країни, які активно розвивають інновації, зазвичай привертають талановитих фахівців і зберігають їх, оскільки інноваційна діяльність може бути захопливою і стимулюючою для працівників. Інновації покращують процеси виробництва і управління, що призводить до збільшення продуктивності та зменшення витрат [28]. Крім того, інновації можуть бути використані для вирішення глобальних проблем, таких як зміна клімату, забезпечення доступною медичною допомогою, виробництво чистої енергії та багато

інших. Країни, які активно інвестують у інновації, зазвичай мають більш високий рівень економічного розвитку і здатні конкурувати на світовому ринку.

У табл. 1.1 наведені підходи різних дослідників до визначення сутності поняття «інновації»:

Таблиця 1.1

Підходи дослідників до визначення сутності поняття «інновації»

Автор	Підхід
Н. Бондарчук [7, с. 37]	Інновація – це процес створення нових товарів, послуг, методів виробництва, організації праці, управління, які мають нову якість і приносять економічний ефект.
В. Гевко [10, с. 137]	Інновація – це процес створення та впровадження нових ідей, технологій, продуктів, послуг, організаційних структур, які призводять до зміни економічних, соціальних, культурних та інших відносин.
Г. Завадських [11, с. 34]	Інновація – це процес створення, поширення та використання нових ідей, які приносять економічний ефект.
І. Карпенко [12, с. 51]	Інновація – це новий або вдосконалений продукт, процес, послуга або бізнес-модель, що має потенціал для створення економічного, соціального та екологічного значення.
О. Маслак [18]	Інновація – це процес створення і впровадження нових ідей, продуктів, послуг, процесів або організаційних структур, які мають нову якість і приносять економічний ефект.
Т. Мойса [20]	Інновації – це впровадження нового товару або технології, що руйнує існуючі структури ринку та створює нові можливості для підприємства.
В. Тебенко [24, с. 93]	Інновації – це процес поширення нової ідеї, продукту або технології в споживчому оточенні, що передбачає прийняття цієї ідеї споживачами.
І. Яцкевич [28]	Інновації – це процес створення та впровадження нових ідей, продуктів або послуг з метою забезпечення конкурентних переваг.

Джерело: [7, с. 37; 10, с. 137; 11, с. 34; 12, с. 51; 18; 20; 24, с. 93; 28].

На основі аналізу наведених визначень можна виділити такі загальні тенденції в підходах авторів до визначення сутності поняття «інновації»:

– Інновації розглядаються як процес, а не як результат. Це означає, що інновація – це не просто новий продукт, послуга або технологія, а також і процес їх створення, впровадження та поширення.

– Інновації мають нову якість. Це означає, що інновації повинні відрізнятися від існуючих продуктів, послуг або технологій за своїми характеристиками, функціями або параметрами.

– Інновації мають економічний ефект. Це означає, що інновації повинні приносити економічний вигоду, наприклад, у вигляді зростання продажів, прибутку, ефективності або конкурентних переваг.

У той же час, існують деякі варіанти в підходах авторів до визначення сутності поняття «інновації». Одні автори [7, с. 37; 10, с. 137] підкреслюють, що інновації можуть стосуватися не тільки продуктів, послуг або технологій, але також і організаційних структур, методів виробництва, управління тощо. Інші автори [11, с. 34; 12, с. 51; 18] акцентують увагу на тому, що інновації можуть мати не тільки економічний, але також і соціальний, культурний або екологічний ефект. Деякі автори [20; 24, с. 93; 28] вважають, що інновації повинні бути радикальними, тобто революціонізувати існуючі структури ринку та створювати нові можливості. Інші вважають, що інновації можуть бути також і інкрементальними, тобто покращувати існуючі продукти, послуги або технології. Незважаючи на деякі відмінності в підходах авторів, можна зробити висновок, що інновації – це процес створення та впровадження нових ідей, продуктів, послуг, процесів або організаційних структур, які мають нову якість і приносять економічний ефект.

Узагальнюючи підходи авторів щодо визначення сутності поняття «інновації», можна виділити такі основні характеристики: інновація – це новий або вдосконалений продукт, послуга, процес, технологія або організаційна структура; інновація має нову якість, тобто вона відрізняється від існуючих аналогів; інновація має економічний ефект, тобто вона приносить користь суспільству або окремій компанії. Ці характеристики дозволяють відрізнити інновації від інших нововведень, таких як модифікації існуючих продуктів або послуг, які не мають суттєвого впливу на економіку. На нашу думку, інновації – це процес створення та впровадження нових ідей, технологій, продуктів, послуг, організаційних структур, які призводять до позитивних змін у суспільстві. Інновації можуть мати економічний, соціальний, культурний та екологічний ефект.

У табл. 1.2 наведена класифікація інновацій на основі різних критеріїв (див. Табл. 1.2).

Класифікація інновацій за різними критеріями

Вид інновацій	Характеристика	Приклади
Продуктові	Інновації, пов'язані з новими чи покращеними продуктами чи послугами.	Нові моделі смартфонів, медичні пристрої, інноваційні фармацевтичні препарати.
Процесні	Інновації в оптимізації виробничих або бізнес-процесів.	Впровадження автоматизації виробництва, оптимізація логістичних систем.
Маркетингові	Зміни в стратегії маркетингу або способах просування продуктів на ринку.	Нові методи реклами, стратегії бренду, сучасні канали збуту.
Організаційні	Інновації в системі управління, організаційній структурі та корпоративній культурі.	Впровадження гнучких методологій управління, зміни в корпоративній культурі.
Соціальні	Інновації, спрямовані на вирішення соціальних проблем та покращення якості життя.	Проекти у сфері екології, освіти, медицини, соціального захисту.
Екологічні	Інновації, спрямовані на зменшення впливу діяльності на навколишнє середовище.	Розробка екологічно чистих технологій, використання відновлюваних джерел енергії.
Відкриті	Інновації, які залучають зовнішні ресурси, ідеї та співпрацю зі спільнотою.	Відкриті інноваційні лабораторії, спільні дослідження з іншими компаніями.

Джерело: [27, с. 5].

Інновації можна класифікувати за різними критеріями, що дозволяє краще зрозуміти їхні характеристики та вплив на економіку та суспільство.

1. За напрямком впливу інновації можна поділити на такі типи:

– Продуктові інновації – це впровадження нових або вдосконалених продуктів чи послуг. Продуктові інновації можуть бути пов'язані з новими технологіями, використанням нових матеріалів або з покращенням функціональних характеристик продуктів.

– Технологічні інновації – це впровадження нових або вдосконалених технологій. Технологічні інновації можуть стосуватися виробництва, управління, маркетингу або інших сфер діяльності [7, с. 38].

– Організаційні інновації – це впровадження нових або вдосконалених організаційних моделей та процесів. Організаційні інновації можуть стосуватися

управління персоналом, управління проектами, управління фінансами або інших сфер діяльності.

– Маркетингові інновації – це впровадження нових або вдосконалених маркетингових підходів. Маркетингові інновації можуть стосуватися реклами, просування продуктів, ціноутворення або інших сфер діяльності.

2. За сферою застосування інновації можна поділити на такі типи:

– Інновації в галузі виробництва – це впровадження нових або вдосконалених технологій, продуктів та процесів у виробництві товарів та послуг.

– Інновації в галузі послуг – це впровадження нових або вдосконалених технологій, продуктів та процесів у сфері надання послуг.

– Інновації в галузі управління – це впровадження нових або вдосконалених методів управління в організаціях будь-якої галузі.

– Інновації в інших сферах – це впровадження нових або вдосконалених технологій, продуктів та процесів у сфері освіти, охорони здоров'я, екології, соціального захисту та інших сферах [24, с. 95].

3. За масштабом впливу інновації можна поділити на такі типи:

– Обмежені інновації – це інновації, які мають обмежений вплив на організацію або галузь.

– Системні інновації – це інновації, які мають значний вплив на організацію або галузь.

– Стратегічні інновації – це інновації, які мають фундаментальний вплив на організацію або галузь.

4. За новизною інновації можна поділити на такі типи:

– Світова новизна – інновації, які не були відомі до того, як були введені в обіг.

– Новизна для галузі – інновації, які є новими для конкретної галузі, але не для світу.

– Новизна для підприємства – інновації, які є новими для конкретного підприємства, але не для галузі [32].

5. За економічною значущістю інновації можна поділити на такі типи:

– Базові інновації – інновації, які засновані на нових фундаментальних наукових досягненнях і лежать в основі створення нових систем машин, технологій, обладнання.

– Поліпшуючі (інтегруючі) інновації – інновації, які покращують існуючі продукти, технології, процеси.

– Псевдоінновації – інновації, які не мають суттєвого економічного значення.

6. За іншими критеріями інновації можна поділити на такі типи:

– Інновації відкритого типу – інновації, які залучають зовнішні ресурси, ідеї та співпрацю зі спільнотою.

– Інновації закритого типу – інновації, які розробляються та впроваджуються всередині організації.

– Інновації спрямовані на вирішення соціальних проблем – інновації, які спрямовані на вирішення соціальних проблем та покращення якості життя.

– Інновації, спрямовані на захист навколишнього середовища – інновації, спрямовані на зменшення або усунення впливу підприємницької діяльності на навколишнє середовище [28, с. 50].

Класифікація інновацій за різними критеріями дозволяє краще зрозуміти їхні характеристики та вплив на економіку та суспільство.

У табл. 1.3 наведені підходи авторів щодо визначення сутності поняття «інноваційний потенціал».

Наведені у табл. 1.3 визначення відображають різні аспекти інноваційного потенціалу і підкреслюють важливість ресурсів, знань, креативності та здатностей для досягнення інновацій та покращення конкурентоспроможності (див. Табл. 1.3).

Сутність поняття «інноваційний потенціал» трактується авторами [7, с. 37; 10, с. 137; 11, с. 34; 12, с. 51; 18; 20; 24, с. 93; 28] в широкому та вузькому розумінні.

У широкому розумінні інноваційний потенціал розглядається як сукупність всіх умов і ресурсів, необхідних для здійснення інноваційної діяльності. У вузькому розумінні інноваційний потенціал розглядається як сукупність ресурсів, які можуть бути використані для створення інновацій.

Підходи авторів щодо визначення сутності поняття «інноваційний потенціал»

Автор	Підхід
Н. Бондарчук [7, с. 37]	Інноваційний потенціал – це сукупність економічних, соціальних, організаційних, науково-технічних, кадрових та інших умов, необхідних для здійснення інноваційної діяльності.
В. Гевко [10, с. 137]	Інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, які можуть бути використані для створення інновацій.
Г. Завадських [11, с. 34]	Інноваційний потенціал – це сукупність внутрішніх ресурсів країни, які дозволяють їй успішно інноваційно розвиватися та забезпечувати свою глобальну конкурентоспроможність.
І. Карпенко [12, с. 51]	Інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, які дозволяють генерувати, впроваджувати та поширювати інновації.
О. Маслак [18]	Інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, знань та здатностей організації або країни, які можуть бути використані для розвитку та впровадження нових ідей та інновацій.
Т. Мойса [20]	Інноваційний потенціал – це здатність індивіда, організації чи країни створювати та впроваджувати нові ідеї, методи та технології для покращення своєї продуктивності та конкурентоспроможності.
В. Тебенко [24, с. 93]	Інноваційний потенціал – це здатність організації генерувати та впроваджувати інновації, включаючи розробку нових продуктів, виробничих процесів, методів управління тощо, з метою досягнення конкурентних переваг.
І. Яцкевич [28]	Інноваційний потенціал – це внутрішній запас знань, технічних ресурсів та креативності, які можуть бути використані для розробки та впровадження нових ідей та технологій у діяльності організації.

Джерело: [7, с. 37; 10, с. 137; 11, с. 34; 12, с. 51; 18; 20; 24, с. 93; 28]

У більшості випадків автори розглядають інноваційний потенціал як сукупність ресурсів. Ці ресурси можуть бути матеріальними, нематеріальними, людськими, організаційними тощо. Деякі автори [11, с. 34; 12, с. 51; 18; 20; 24, с. 93; 28] акцентують увагу на здатності до інновацій. Інноваційний потенціал розглядається ними як здатність індивіда, організації чи країни створювати та впроваджувати нові ідеї, методи та технології.

На основі цих висновків можна сформулювати наступне визначення інноваційного потенціалу: інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, знань та здатностей, які дозволяють створювати та впроваджувати інновації. Це визначення включає в себе як ресурсний, так і здатнісний аспекти інноваційного потенціалу. Воно є досить загальним і може бути використане для характеристики інноваційного потенціалу як організації, так і країни.

Для більш детального аналізу інноваційного потенціалу можна використовувати структурний підхід. Відповідно до цього підходу, інноваційний потенціал можна розділити на наступні складові:

- Матеріальні ресурси: виробничі потужності, обладнання, сировина тощо.
- Нематеріальні ресурси: інтелектуальна власність, технології, інформація тощо.
- Людські ресурси: кваліфікація персоналу, мотивація до інновацій тощо.
- Організаційні ресурси: система управління інноваційною діяльністю, культура інновацій тощо [13, с. 19].

Оцінка інноваційного потенціалу дозволяє визначити, наскільки організація чи країна готова до інноваційної діяльності. Ця оцінка може використовуватися для розробки стратегії інноваційного розвитку.

Узагальнюючи підходи авторів щодо визначення сутності поняття «інноваційний потенціал», можна виділити такі основні характеристики: інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, які дозволяють здійснювати інноваційну діяльність; інноваційний потенціал є внутрішньою характеристикою країни або регіону; інноваційний потенціал може бути використаний для створення інновацій, які мають позитивний вплив на економіку та суспільство. Ці характеристики дозволяють відрізнити інноваційний потенціал від інших ресурсів, таких як матеріальні та фінансові ресурси, які можуть бути використані для інших цілей, крім інновацій.

На нашу думку, інноваційний потенціал – це сукупність ресурсів, які дозволяють створювати інновації, які мають позитивний вплив на економіку та суспільство. Інноваційний потенціал є ключовим фактором глобальної конкурентоспроможності, оскільки він дозволяє країнам: підвищувати продуктивність праці та створювати нові робочі місця; розвивати нові ринки та збільшувати експорт; покращувати якість життя населення.

Країни, підприємства та організації можуть підвищити свій інноваційний потенціал за допомогою таких стратегій:

– Інвестиції в дослідження та розробки. Це є ключовим фактором розвитку інноваційного потенціалу. Країни, які інвестують у дослідження та розробки, мають більше шансів створювати нові продукти та послуги, які відповідають потребам ринку.

– Створення сприятливого середовища для інновацій. Це включає в себе законодавство, яке захищає інтелектуальну власність, а також підтримку інноваційних підприємств та організацій.

– Розвиток людського капіталу. Країни, які мають кваліфіковані кадри, мають більше шансів успішно впроваджувати інновації.

– Міжнародна співпраця. Країни можуть підвищити свій інноваційний потенціал, співпрацюючи з іншими країнами в галузі науки, технологій та інновацій [40, с. 329].

Підвищення інноваційного потенціалу є важливим завданням для країн, підприємств та організацій, які прагнуть бути конкурентоспроможними на світовому ринку.

Отже, інноваційний потенціал є одним з ключових факторів глобальної конкурентоспроможності. Він визначає здатність країни, організації чи підприємства створювати та впроваджувати інновації, які забезпечують їх конкурентні переваги на світових ринках. Інноваційний потенціал включає в себе як ресурсний, так і здатнісний аспекти. Ресурсний аспект інноваційного потенціалу визначається наявністю необхідних ресурсів, таких як матеріальні, нематеріальні, людські, організаційні тощо. Здатнісний аспект інноваційного потенціалу визначається здатністю використовувати ці ресурси для створення та впровадження інновацій. Розвиток інноваційного потенціалу є ключовим завданням для будь-якої країни, яка прагне підвищити свою глобальну конкурентоспроможність. Для цього необхідно здійснювати інвестиції в розвиток матеріальних, нематеріальних, людських та організаційних ресурсів. Завдяки розвитку інноваційного потенціалу країни можуть підвищити свою економічну та соціальну стабільність, а організації та підприємства можуть забезпечити своє довгострокове зростання та розвиток.

1.2. Компоненти інноваційного потенціалу країни та їх роль у створенні конкурентних переваг

Розвиток та функціонування підприємства на інноваційних засадах в умовах гострої конкуренції і зростаючих вимог споживачів є ключовим для збереження лідерських позицій на ринку і підвищення конкурентоспроможності. Інновації починаються з інвестування в дослідження та розробки нових продуктів, технологій та послуг. Розробка власних унікальних рішень може допомогти відзначити ваше підприємство на ринку. Інновації також включають в себе здатність швидко реагувати на зміни в ринкових умовах і споживацьких попитах. Гнучкість та відкритість до змін можуть допомогти підприємству підтримувати лідерську позицію. Співпраця з іншими компаніями, науковими установами та стартапами може допомогти в доступі до нових ідей і ресурсів. Створення партнерств сприяє інноваціям через обмін знань та досвіду [58, с. 279].

Важливо створити організаційну культуру, що підтримує інновації. Залучення співробітників до процесу генерації ідей, навчання на практиці і прийняття ризику сприяє створенню інноваційного середовища. Сучасні інформаційні технології можуть допомогти в автоматизації процесів, підвищенні ефективності та розвитку нових цифрових продуктів і сервісів.

Важливо захищати свої інноваційні рішення та інтелектуальну власність, щоб не допустити їхнього незаконного використання конкурентами. Забезпечення фінансування для інноваційних проектів є критичним. Важливо розглядати різні джерела фінансування, включаючи гранти, інвестиції та кредити. Функціонування на інноваційних засадах дозволяє підприємству не тільки виживати в умовах конкуренції, але й розвиватися, розширювати асортимент продукції та послуг, привертаючи нових клієнтів і підтримуючи лояльність існуючих. У контексті наближення України до ЄС, інновації стають ще більш важливими, оскільки вони допомагають відповідати європейським стандартам і вимогам [50, с. 47].

Компоненти інноваційного потенціалу країни та їх роль у створенні конкурентних переваг наведені нижче в таблиці (див. Табл. 1.4).

Компоненти інноваційного потенціалу країни та їх роль у створенні конкурентних переваг

Компонент інноваційного потенціалу	Роль компоненту у створенні конкурентних переваг	Приклади заходів та ініціатив
Наука та дослідження	Розвиток наукових досліджень та інноваційної бази, що визначає нові технології та ідеї.	Збільшення інвестицій в наукові інституції, стимулювання досліджень в пріоритетних галузях.
Освіта та кадри	Навчання та підготовка кваліфікованого персоналу для інноваційного сектору.	Реформи у вищій та середній освіті, розвиток програм з підготовки фахівців для інноваційного сектору.
Технологічна інфраструктура	Наявність сучасних технологічних платформ, лабораторій та інфраструктури для досліджень та розробок.	Створення інноваційних парків, підтримка технопарків, розвиток технологічних хабів.
Фінансова підтримка	Доступ до фінансування для стартапів, досліджень та розвитку нових технологій.	Створення інвестиційних фондів, податкові пільги для інноваційних підприємств, грантові програми.
Правове середовище	Створення відповідного законодавства, що сприяє інноваційній діяльності та захисту інтелектуальної власності.	Реформа законодавства, спрощення процедур отримання патентів та ліцензій.
Міжнародне співробітництво	Залучення до міжнародних інноваційних проектів та співпраця з глобальними ігроками.	Участь у міжнародних інноваційних програмах, створення партнерств з іноземними компаніями.
Підтримка стартапів	Створення сприятливого середовища для розвитку та виживання інноваційних стартапів.	Запуск інкубаторів та акселераторів, фінансова підтримка стартапів.

Джерело: [34, с. 77].

Компоненти інноваційного потенціалу країни є основою для створення конкурентних переваг. Вони забезпечують доступ до нових технологій, кваліфікованої робочої сили, фінансування та інших ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності.

Наука та дослідження є фундаментом інноваційного потенціалу. Вони забезпечують появу нових ідей та технологій, які можуть бути використані для створення інновацій. Приклади заходів та ініціатив для розвитку науки та досліджень:

- Збільшення інвестицій в наукові інституції, зокрема в державні університети та академічні інститути.

- Стимулювання досліджень в пріоритетних галузях, таких як штучний інтелект, нові матеріали, цифрові технології тощо.

- Створення сприятливих умов для міжнародного співробітництва в галузі науки та досліджень [44].

Освіта та кадри є важливим фактором для забезпечення інноваційної діяльності. Кваліфіковані кадри необхідні для проведення досліджень, розробок та впровадження інновацій. Приклади заходів та ініціатив для розвитку освіти та кадрів:

- Реформи у вищій та середній освіті, спрямовані на підвищення якості підготовки фахівців для інноваційного сектору.

- Розвиток програм з підготовки фахівців для інноваційного сектору, зокрема в галузі STEM.

- Створення стипендій та грантів для навчання та стажування за кордоном [52, с. 145].

Технологічна інфраструктура включає в себе сучасні технологічні платформи, лабораторії та іншу інфраструктуру, необхідну для проведення досліджень та розробок. Приклади заходів та ініціатив для розвитку технологічної інфраструктури:

- Створення інноваційних парків, технопарків та інших інноваційних кластерів.

- Підтримка розвитку технологічних хабів, які об'єднують різні інноваційні організації.

- Розвиток програм з залучення інвестицій у розвиток технологічної інфраструктури [18].

Фінансова підтримка є важливим фактором для забезпечення доступу до ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності. Приклади заходів та ініціатив для розвитку фінансової підтримки інновацій:

- Створення інвестиційних фондів, які спеціалізуються на фінансуванні інноваційних проектів.

- Запровадження податкових пільг для інноваційних підприємств.
- Розвиток грантових програм, які підтримують інноваційні проекти [38, с. 80].

Правове середовище має важливе значення для забезпечення захисту інтелектуальної власності та створення сприятливих умов для інноваційної діяльності. Приклади заходів та ініціатив для розвитку правового середовища:

- Реформа законодавства, яка сприяє інноваційній діяльності та захисту інтелектуальної власності.
- Спрощення процедур отримання патентів та ліцензій.
- Запровадження міжнародних стандартів захисту інтелектуальної власності [40, с. 329].

Міжнародне співробітництво дозволяє країнам отримувати доступ до нових технологій, знань та досвіду. Приклади заходів та ініціатив для розвитку міжнародного співробітництва в галузі інновацій:

- Участь у міжнародних інноваційних програмах та проектах.
- Створення партнерств з іноземними компаніями та організаціями.
- Залучення іноземних інвестицій у розвиток інноваційної діяльності [45, с. 63].

Підтримка стартапів є важливою для створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності. Стартапи є джерелом нових ідей та технологій, які можуть мати значний вплив на економіку країни. Приклади заходів та ініціатив для підтримки стартапів:

- Запуск інкубаторів та акселераторів, які допомагають стартапам розвиватися та виживати.
- Фінансова підтримка стартапів, зокрема шляхом надання грантів та інвестицій.
- Створення сприятливих умов для діяльності стартапів, зокрема шляхом спрощення процедур реєстрації та оподаткування [39].

Розвиток всіх цих компонентів інноваційного потенціалу є необхідним для створення конкурентних переваг країни. Інноваційний потенціал – це сукупність

ресурсів, можливостей та умов, які дозволяють створювати та впроваджувати інновації. Він є ключовим фактором глобальної конкурентоспроможності, оскільки дозволяє країнам, підприємствам та організаціям бути більш ефективними та конкурентоспроможними на світовому ринку [34, с. 118]. Інноваційний потенціал включає в себе такі компоненти: науково-технічна база, інфраструктура, фінансові ресурси, правові та нормативні умови, соціально-економічний клімат (рис. 1.1):

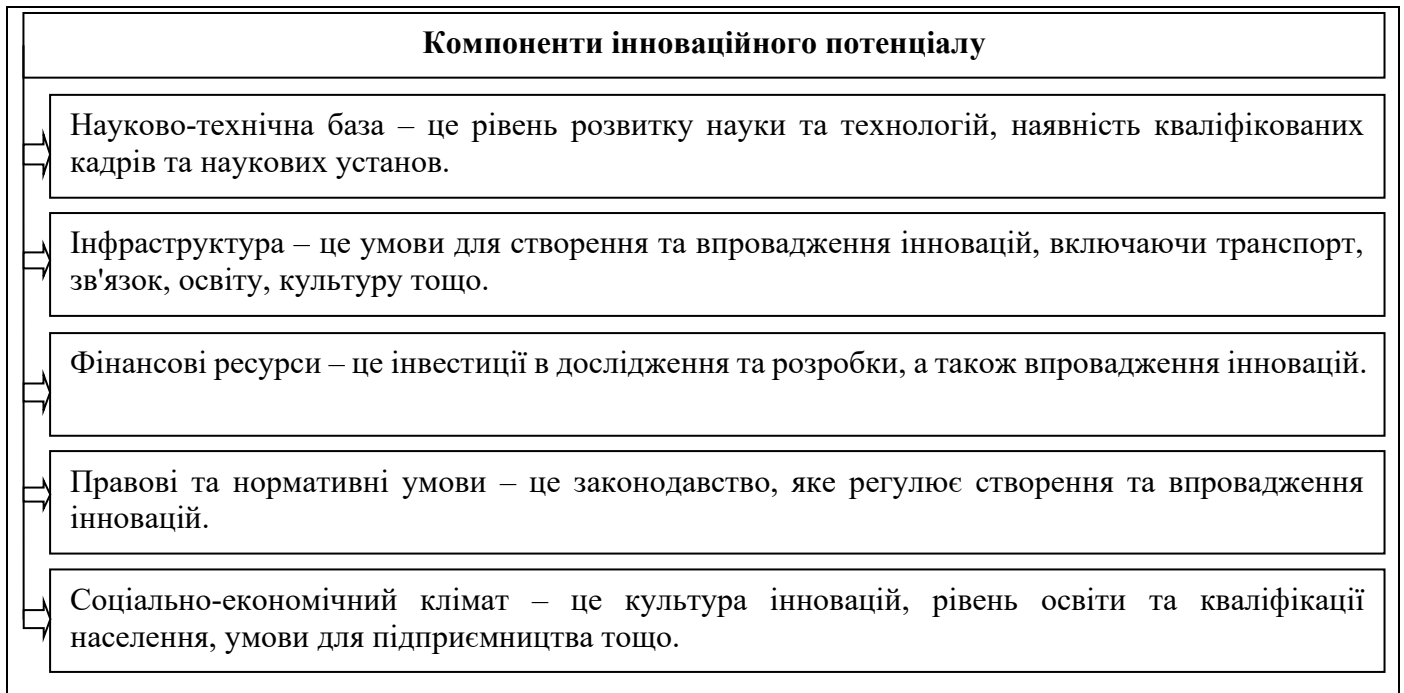

Рис. 1.1. Компоненти інноваційного потенціалу.

Примітка. Побудовано автором за даними [34, с. 77].

Інноваційний потенціал є динамічним поняттям, яке постійно змінюється. Він залежить від багатьох факторів, включаючи політичну ситуацію, економічний розвиток, науково-технічний прогрес тощо.

Інноваційний потенціал є важливим фактором глобальної конкурентоспроможності, оскільки він дозволяє країнам, підприємствам та організаціям: створювати нові продукти та послуги, які відповідають потребам ринку та є конкурентоспроможними на світовому рівні; покращувати ефективність виробництва та управління, що дозволяє знижувати витрати та підвищувати

прибуток; розвивати нові ринки та створювати нові робочі місця; забезпечувати економічний зростання та підвищення добробуту населення.

Країни з високим інноваційним потенціалом мають конкурентні переваги на світовому ринку. Вони можуть запропонувати споживачам нові та інноваційні продукти та послуги, що дозволяє їм отримувати більш високі прибутки та зростати. Крім того, інноваційні країни мають більшу стійкість до економічних криз, оскільки вони мають можливість швидко адаптуватися до змін і створювати нові продукти та послуги, які відповідають новим потребам ринку.

Отже, наведені компоненти інноваційного потенціалу країни спільно створюють інноваційне середовище, яке сприяє розвитку нових продуктів, послуг і технологій. Інновації можуть стати джерелом конкурентних переваг для країни, оскільки вони дозволяють підприємствам бути більш продуктивними, ефективними і конкурентоспроможними на світовому ринку.

Збалансований підхід до розвитку кожної з цих складових є важливим для створення інноваційного потенціалу та досягнення інноваційного успіху. Цей потенціал допоможе підприємствам розвивати нові продукти, послуги і технології, а також ефективно конкурувати на ринку.

Інноваційний потенціал підприємства є ключовим фактором для забезпечення інноваційного розвитку та збереження конкурентоспроможності в умовах гострої конкуренції та змінюючихся вимог споживачів. Інновації необхідні для створення нових продуктів, технологій, та покращення процесів, що є важливим для підтримання лідерської позиції на ринку [51, с. 275].

Доцільно провести узагальнену класифікацію ключових складових інноваційного потенціалу підприємства – інтелектуальної, кадрової, технологічної, науково-дослідної, фінансової, інформаційної та організаційно-управлінської, найкраще відображає різні аспекти інноваційної діяльності.

Кожна з цих складових відіграє важливу роль у забезпеченні інноваційного розвитку підприємства (див. Рис. 1.2).

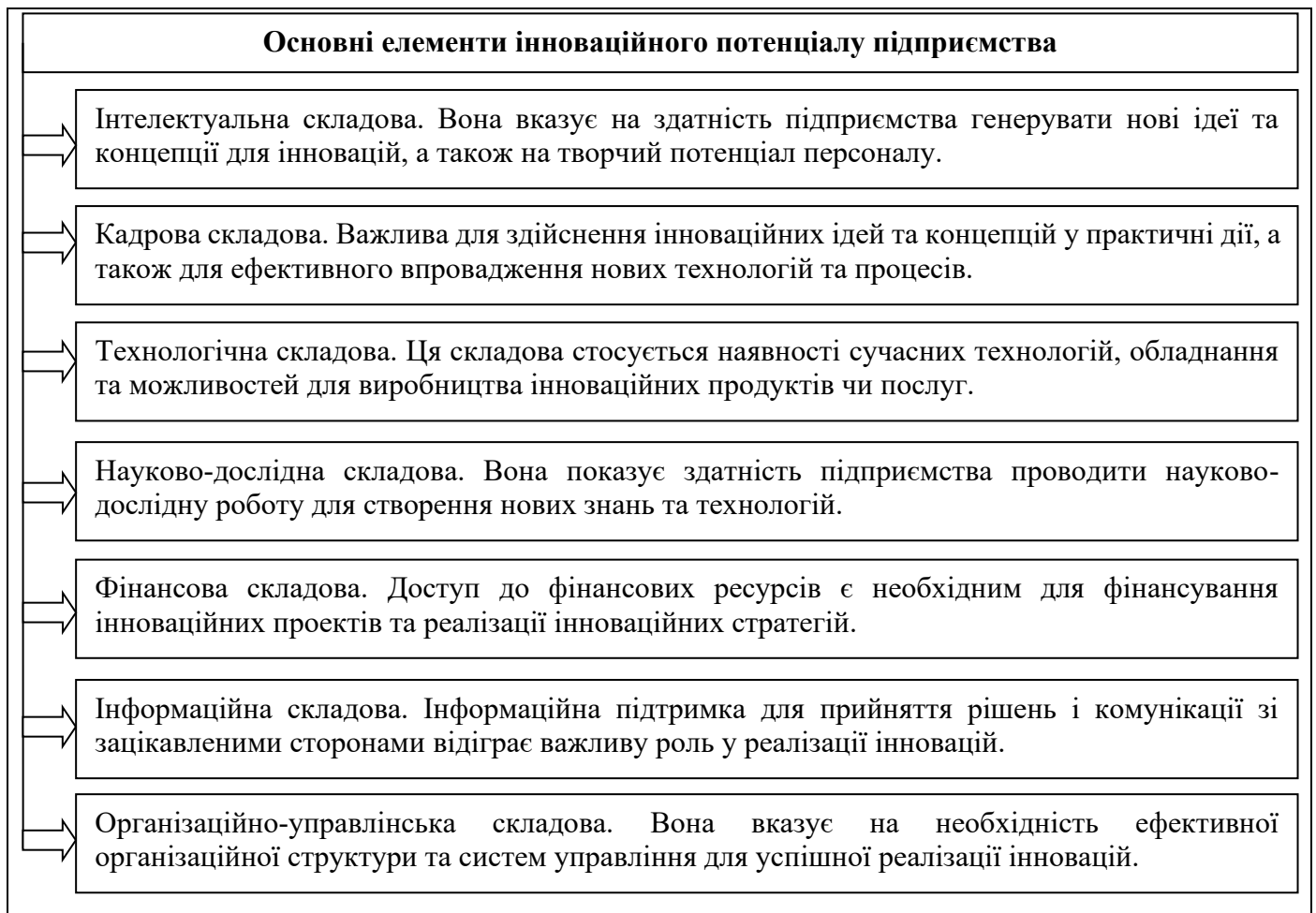

Рис. 1.2. Узагальнена класифікація ключових елементів інноваційного потенціалу підприємства.

Примітка. Побудовано автором за даними [9, с. 314].

Інноваційний потенціал є важливим фактором конкурентоспроможності країни. Країни з високим інноваційним потенціалом мають значні переваги перед країнами з низьким інноваційним потенціалом. Інновації дозволяють країнам:

1. Підвищувати продуктивність праці та створювати нові робочі місця. Інновації дозволяють підприємствам підвищувати продуктивність праці, що призводить до зростання доходів працівників та підприємств. Це, в свою чергу, створює нові робочі місця.

2. Розвивати нові ринки та збільшувати експорт. Інноваційні продукти та послуги мають більшу додану вартість, ніж традиційні. Це дозволяє українським підприємствам успішно конкурувати на світових ринках.

3. Покращувати якість життя населення. Інновації в таких сферах, як медицина, освіта та екологія, сприяють покращенню якості життя населення [16].

Отже, розвиток інноваційного потенціалу є важливою умовою забезпечення економічного зростання та конкурентоспроможності країни.

Інноваційний потенціал може бути класифікований за різними ознаками. Найбільш поширеною є класифікація за рівнем вимірювання: мікрорівень – інноваційний потенціал підприємства, організації або окремої особи; мезорівень – інноваційний потенціал галузі, регіону або країни; макросередній рівень – інноваційний потенціал світового господарства [49, с. 72]. Нижче наведені основні види інноваційного потенціалу країни. Вони відображають різні сторони інноваційного потенціалу країни та показують, які важливі аспекти можуть впливати на її здатність розвивати та впроваджувати інновації (табл. 1.5):

Таблиця 1.5

Основні види інноваційного потенціалу країни

Види інноваційного потенціалу	Характеристика
1. Науково-дослідницька база	Рівень науково-дослідницьких установ та доступ до новітніх технологій і знань.
2. Інфраструктура для інновацій	Наявність інкубаторів, технопарків, інноваційних центрів, технічних лабораторій та інфраструктури для стартапів.
3. Вища освіта та кадровий резерв	Якість освіти, кількість випускників з технічними та інноваційними навичками.
4. Підтримка держави	Програми, субсидії, податкові пільги та інші заходи, що сприяють розвитку інноваційного сектору.
5. Промисловість та технології	Рівень розвитку промисловості, доступ до передових технологій та виробничого обладнання.
6. Інтелектуальна власність	Кількість та якість патентів, авторських прав, торгових марок та інших прав інтелектуальної власності.
7. Інноваційна культура	Сприйняття інновацій та ризику, готовність до змін у суспільстві та бізнесі.
8. Глобальна співпраця	Участь у міжнародних наукових проектах, обмін досвідом, співпраця з іноземними компаніями та установами.
9. Ринковий потенціал	Розмір внутрішнього та зовнішнього ринку для інноваційних продуктів та послуг.

Джерело: [29].

Інноваційний потенціал може також класифікуватися за характером ресурсів: матеріальний потенціал – це матеріально-технічні ресурси, які необхідні для

здійснення інноваційної діяльності; нематеріальний потенціал – це людський капітал, науково-технічна база, інфраструктура підтримки інновацій та політика держави [21, с. 45]. Ще одним підходом до класифікації інноваційного потенціалу є його розподіл на: явний потенціал – це потенціал, який можна безпосередньо виміряти та оцінити; прихований потенціал – це потенціал, який неможливо безпосередньо виміряти та оцінити, але який може бути реалізований при певних умовах [58, с. 279].

Отже, до основних компонентів інноваційного потенціалу відносяться: людський капітал; науково-технічна база; інфраструктура підтримки інновацій; політика держави. Ці компоненти взаємопов'язані та взаємодіють між собою, створюючи єдину систему, яка дозволяє країнам розвивати інноваційну діяльність та забезпечувати свою конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Роль компонентів інноваційного потенціалу країни у створенні конкурентних переваг можна розглядати з точки зору наступних аспектів: підвищення продуктивності праці та створення нових робочих місць; розвиток нових ринків та збільшення експорту; покращення якості життя населення. Збалансований розвиток усіх компонентів інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності.

1.3. Фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни

Формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є складним процесом, який включає в себе багато факторів та аспектів. Цей потенціал визначає здатність країни до розробки та впровадження нових ідей, технологій та продуктів, що сприяє економічному зростанню, конкурентоспроможності та соціальному розвитку. Формування та розвиток інноваційного потенціалу країни обумовлюється низкою факторів, які можна розділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів формування та розвитку інноваційного потенціалу країни відносяться:

1) Людський капітал – це сукупність знань, навичок та досвіду, якими володіє населення країни. Висококваліфіковані кадри, здатні до творчої та інноваційної діяльності, є ключовими учасниками інноваційного процесу. Вони можуть

генерувати нові ідеї, розробляти інноваційні продукти та послуги, а також впроваджувати їх у виробництво.

2) Науково-технічна база – це сукупність наукових установ, які здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження, а також матеріально-технічна база, необхідна для проведення цих досліджень. Наявність наукових установ, які створюють нові знання та технології, дозволяє розвивати інноваційну діяльність.

3) Інфраструктура підтримки інновацій – це сукупність організацій, установ та програм, які сприяють розвитку інноваційної діяльності. Вона включає в себе систему фінансування, освіти, консультування та маркетингу, яка допомагає підприємцям та інноваційним компаніям розвивати та впроваджувати інновації.

4) Політика держави – це система заходів, які здійснює держава для стимулювання інноваційної діяльності. Законодавче та регуляторне середовище, яке стимулює інноваційну діяльність, сприяє ефективному використанню інноваційного потенціалу країни [20].

Зовнішніми факторами формування та розвитку інноваційного потенціалу країни є:

1) Світовий досвід – це досягнення інших країн у сфері інноваційної діяльності, які можуть бути використані для розвитку власного інноваційного потенціалу.

2) Міжнародна співпраця – це партнерство з іншими країнами у сфері науки, технологій та інновацій, яке дозволяє ділитися досвідом та ресурсами.

3) Глобальні тенденції – це зміни у світовій економіці та технологіях, які впливають на розвиток інноваційного потенціалу країни [43].

Для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу країни необхідно враховувати всі ці фактори та створювати сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Наведемо ключові фактори, які впливають на формування та розвиток інноваційного потенціалу країни.

– Науковий потенціал. Якість та обсяг наукових досліджень та розробок грають важливу роль у створенні інноваційного потенціалу. Наявність висококваліфікованих науковців, дослідницьких інститутів та університетів є ключовою складовою.

– Бізнес-середовище. Підприємницька активність та підтримка бізнесу мають велике значення для інновацій. Законодавство, регулятивність, доступ до фінансування та інфраструктура для стартапів впливають на інноваційну активність.

– Технологічна інфраструктура. Розвинена інформаційна та комунікаційна інфраструктура, доступ до новітніх технологій та інноваційних платформ сприяють розвитку інновацій.

– Освіта та навчання. Доступ до високоякісної освіти, навчання в сфері інновацій та підвищення кваліфікації сприяють створенню інноваційного потенціалу.

– Фінансування інновацій. Наявність інвестицій та фінансової підтримки для інноваційних проектів є важливою. Це може включати державні гранти, інвестиції від приватних компаній та банківську підтримку.

– Галузева спеціалізація. Фокусування на певних галузях інновацій може збільшити концентрацію зусиль та ресурсів для досягнення відмінних результатів.

– Інноваційна культура. Розвиток культури, що підтримує та винагороджує інноваційні ідеї та ризиковані проекти, може стимулювати інноваційний потенціал.

– Міжнародне співробітництво. Обмін знаннями, технологіями та кадрами з іншими країнами може допомогти підняти інноваційний рівень.

– Інноваційна політика. Урядові стратегії, програми та політика, спрямовані на підтримку інновацій, грають важливу роль у створенні сприятливого середовища для інновацій.

– Споживчий попит. Наявність ринку для інноваційних продуктів та послуг є важливим фактором. Попит споживачів на нові рішення стимулює розробку інновацій [41, с. 251].

Наведені фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни взаємодіють між собою та можуть варіювати в залежності від країни. Ефективне керування цими факторами та створення сприятливих умов для інновацій допоможе країні збільшити свій інноваційний потенціал та забезпечити стале економічне зростання. Інноваційний потенціал країни є сукупністю внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на її здатність до інноваційної діяльності. Внутрішні фактори

включають в себе людський капітал, науково-технічну базу, інфраструктуру підтримки інновацій та політику держави. Зовнішні фактори включають в себе світовий досвід, міжнародну співпрацю та глобальні тенденції.

Розглянемо основні внутрішні та зовнішні фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни (табл. 1.6):

Таблиця 1.6

Основні фактори формування та розвитку інноваційного потенціалу країни

Фактор	Характеристика	Вплив на інноваційний потенціал
Внутрішні фактори		
Людський капітал	Висококваліфіковані кадри, здатні до творчої та інноваційної діяльності	Ключовий фактор, який визначає успішність інноваційної діяльності
Науково-технічна база	Наявність наукових установ, які здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження	Джерело нових знань та технологій, необхідних для інноваційної діяльності
Інфраструктура підтримки інновацій	Система фінансування, освіти, консультування та маркетингу, яка сприяє розвитку інноваційної діяльності	Сприяє ефективному використанню інноваційного потенціалу
Політика держави	Законодавче та регуляторне середовище, яке стимулює інноваційну діяльність	Створює сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності
Зовнішні фактори		
Світовий досвід	Досягнення інших країн у сфері інноваційної діяльності	Можливість для навчання та розвитку
Міжнародна співпраця	Партнерство з іншими країнами у сфері науки, технологій та інновацій	Доступ до ресурсів та досвіду інших країн
Глобальні тенденції	Зміни у світовій економіці та технологіях	Визначають напрямок розвитку інноваційної діяльності

Джерело: [17, с. 91].

Внутрішні фактори є найбільш важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на здатність країни до інноваційної діяльності. Зовнішні фактори також відіграють важливу роль, оскільки вони можуть сприяти розвитку інноваційного потенціалу країни шляхом надання доступу до ресурсів та досвіду інших країн.

Для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу країни необхідно враховувати всі ці фактори та створювати сприятливе середовище для

інноваційної діяльності. Зокрема, на інноваційний розвиток підприємств впливає безліч факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. До внутрішніх факторів, що стримують інноваційний розвиток підприємств, можна віднести: недостатнє фінансування – це одна з найсерйозніших проблем інноваційного розвитку в Україні (фінансування досліджень і розробок в Україні становить лише 0,62% ВВП, а з державного бюджету – лише 0,21% ВВП) [62]; недостатній рівень кваліфікації кадрів; несприятливе законодавче та регуляторне середовище – інноваційна діяльність потребує сприятливого середовища, яке стимулює її розвиток.

Необхідно вдосконалити законодавче та регуляторне середовище в Україні з метою створення сприятливих умов для інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал країни – це сукупність внутрішніх ресурсів, які дозволяють їй успішно інноваційно розвиватися та забезпечувати свою глобальну конкурентоспроможність [20]. Людський капітал є ключовим фактором, який визначає успішність інноваційної діяльності. Висококваліфіковані кадри, здатні до творчої та інноваційної діяльності, є основою для розвитку інноваційної системи.

Науково-технічна база забезпечує країну новими знаннями та технологіями, необхідними для інноваційної діяльності. Наявність наукових установ, які здійснюють фундаментальні та прикладні дослідження, є важливою умовою для розвитку інноваційного потенціалу [41, с. 253]. Інфраструктура підтримки інновацій сприяє ефективному використанню інноваційного потенціалу. Система фінансування, освіти, консультування та маркетингу створює сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності. Політика держави також відіграє важливу роль у розвитку інноваційного потенціалу. Законодавче та регуляторне середовище, яке стимулює інноваційну діяльність, створює сприятливі умови для розвитку інноваційної системи.

Зовнішні фактори також мають значний вплив на інноваційний потенціал країни. Світовий досвід та міжнародна співпраця дозволяють країнам отримувати доступ до ресурсів та досвіду інших країн. Глобальні тенденції, такі як зміни у світовій економіці та технологіях, визначають напрямок розвитку інноваційної діяльності [38, с. 77]. Для успішного розвитку інноваційного потенціалу країни

необхідно враховувати всі внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на цей процес. Важливо розвивати людський капітал, науково-технічну базу, інфраструктуру підтримки інновацій та створювати сприятливе законодавче та регуляторне середовище. Також важливо підтримувати міжнародну співпрацю та враховувати глобальні тенденції розвитку науки і технологій [17, с. 91].

Отже, формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є складним і багатограним процесом, який обумовлюється низкою факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Внутрішні фактори є найбільш важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на здатність країни до інноваційної діяльності. До них відносяться: людський капітал; науково-технічна база; інфраструктура підтримки інновацій; політика держави. Зовнішні фактори також відіграють важливу роль, оскільки вони можуть сприяти розвитку інноваційного потенціалу країни шляхом надання доступу до ресурсів та досвіду інших країн. До них відносяться: світовий досвід; міжнародна співпраця; глобальні тенденції. Для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу країни необхідно враховувати всі ці фактори та створювати сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Успішне формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності.

Висновки до розділу 1

Інноваційний потенціал є одним з ключових факторів глобальної конкурентоспроможності. Він визначає здатність країни, організації чи підприємства створювати та впроваджувати інновації, які забезпечують їх конкурентні переваги на світових ринках. Інноваційний потенціал включає в себе як ресурсний, так і здатнісний аспекти. Ресурсний аспект інноваційного потенціалу визначається наявністю необхідних ресурсів, таких як матеріальні, нематеріальні, людські, організаційні тощо. Здатнісний аспект інноваційного потенціалу визначається здатністю використовувати ці ресурси для створення та впровадження інновацій. Розвиток інноваційного потенціалу є ключовим завданням для будь-якої країни, яка

прагне підвищити свою глобальну конкурентоспроможність. Для цього необхідно здійснювати інвестиції в розвиток матеріальних, нематеріальних, людських та організаційних ресурсів. Завдяки розвитку інноваційного потенціалу країни можуть підвищити свою економічну та соціальну стабільність, а організації та підприємства можуть забезпечити своє довгострокове зростання та розвиток.

До основних компонентів інноваційного потенціалу відносяться: людський капітал; науково-технічна база; інфраструктура підтримки інновацій; політика держави. Вони взаємопов'язані та взаємодіють між собою, створюючи єдину систему, яка дозволяє країнам розвивати інноваційну діяльність та забезпечувати свою конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Збалансований розвиток усіх компонентів інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності.

Варто відзначити, що формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є складним і багатогранним процесом, який обумовлюється низкою факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Внутрішні фактори є найбільш важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на здатність країни до інноваційної діяльності. До них відносяться: людський капітал; науково-технічна база; інфраструктура підтримки інновацій; політика держави. Зовнішні фактори також відіграють важливу роль, оскільки вони можуть сприяти розвитку інноваційного потенціалу країни шляхом надання доступу до ресурсів та досвіду інших країн. До них відносяться: світовий досвід; міжнародна співпраця; глобальні тенденції. Для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу країни необхідно враховувати всі ці фактори та створювати сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Успішне формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності. Важливо розвивати людський капітал, науково-технічну базу, інфраструктуру підтримки інновацій, створювати сприятливе законодавче та регуляторне середовище, підтримувати міжнародну співпрацю та враховувати глобальні тенденції розвитку науки і технологій.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕЦІАЛУ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

2.1. Ключові тенденції розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції

Україна має значний інноваційний потенціал, який може бути використаний для підвищення її конкурентоспроможності в глобальному середовищі. Україна має потужну систему освіти, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів у сфері науки, техніки та технологій. Наша країна розташована в центрі Європи, що забезпечує їй зручний доступ до ринків інших країн. Також Україна має доступ до сучасних технологій, у тому числі в рамках міжнародної співпраці. Але для реалізації інноваційного потенціалу України необхідно подолати ряд проблем, зокрема: недостатнє фінансування досліджень та розробок (Україна витрачає на дослідження та розробки лише 0,8% ВВП, що значно нижче за середньосвітовий показник); несприятливе регуляторне середовище (в Україні діє ряд законодавчих норм, які перешкоджають розвитку інновацій); недостатня співпраця між бізнесом, наукою та освітою (для ефективної реалізації інновацій необхідно налагодити тісну співпрацю між цими секторами) [62].

У сучасному світі, де глобальна конкуренція посилюється, країни з високим інноваційним потенціалом мають значні переваги перед країнами з низьким інноваційним потенціалом. Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності. В країні є висококваліфіковані кадри, потужна наукова база та інноваційні компанії [52, с. 151]. Сприятливе інноваційне середовище включає в себе запровадження ефективної інноваційної політики, розвиток інфраструктури підтримки інновацій, а також створення стимулів для підприємців та інвесторів. В Україні недостатньо коштів, що спрямовуються на інновації, тому необхідно збільшити державне та приватне фінансування інновацій. Інновації потребують

високоякісних людських ресурсів, тому необхідно підвищувати рівень освіти та підготовки кадрів у сфері інновацій. Заходи щодо розвитку інноваційного потенціалу України потребують значних ресурсів та зусиль. Однак, їх реалізація дозволить Україні стати більш конкурентоспроможною у глобальному середовищі та забезпечити її економічне зростання [21, с. 98]. Інноваційні підприємства створюють більше робочих місць, ніж традиційні. Інновації дозволяють підвищити продуктивність праці, що призводить до зростання доходів працівників та підприємств. Інноваційні продукти та послуги мають більшу додану вартість, що дозволяє українським підприємствам успішно конкурувати на світових ринках. Інновації в таких сферах, як медицина, освіта та екологія, сприяють покращенню якості життя населення [39].

Розвиток інноваційного потенціалу України є стратегічно важливим завданням для забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності у глобальному середовищі. Інноваційний потенціал визначає здатність суб'єкта, будь то країна, компанія чи організація, пристосовуватися до змін в сучасному світі і забезпечувати стійкість і конкурентну перевагу. Тому розвиток і підтримка інноваційного потенціалу є важливим завданням для досягнення глобальної конкурентоспроможності. Інноваційний потенціал – це сукупність внутрішніх ресурсів країни, які дозволяють їй успішно інноваційно розвиватися та забезпечувати свою глобальну конкурентоспроможність.

Інновації в Україні в глобальному конкурентному середовищі стали однією з ключових стратегічних складових для забезпечення економічного росту та підвищення конкурентоспроможності країни. Україна має жваву стартап-екосистему, що сприяє розвитку інновацій. Київ і Львів, зокрема, визнані світовими технологічними хабами, і привертають інвестиції та таланти з усього світу. Деякі українські стартапи отримали значні інвестиції та розвиваються на міжнародному рівні. Україна має всі шанси стати одним з лідерів у сфері інновацій. Для цього необхідно забезпечити належні умови для розвитку інноваційного потенціалу країни. Ключовими тенденціями розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції є: зростання ролі людського капіталу, інтенсифікація

науково-технічних досліджень, розвиток інфраструктури підтримки інновацій та створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності (рис. 2.1):

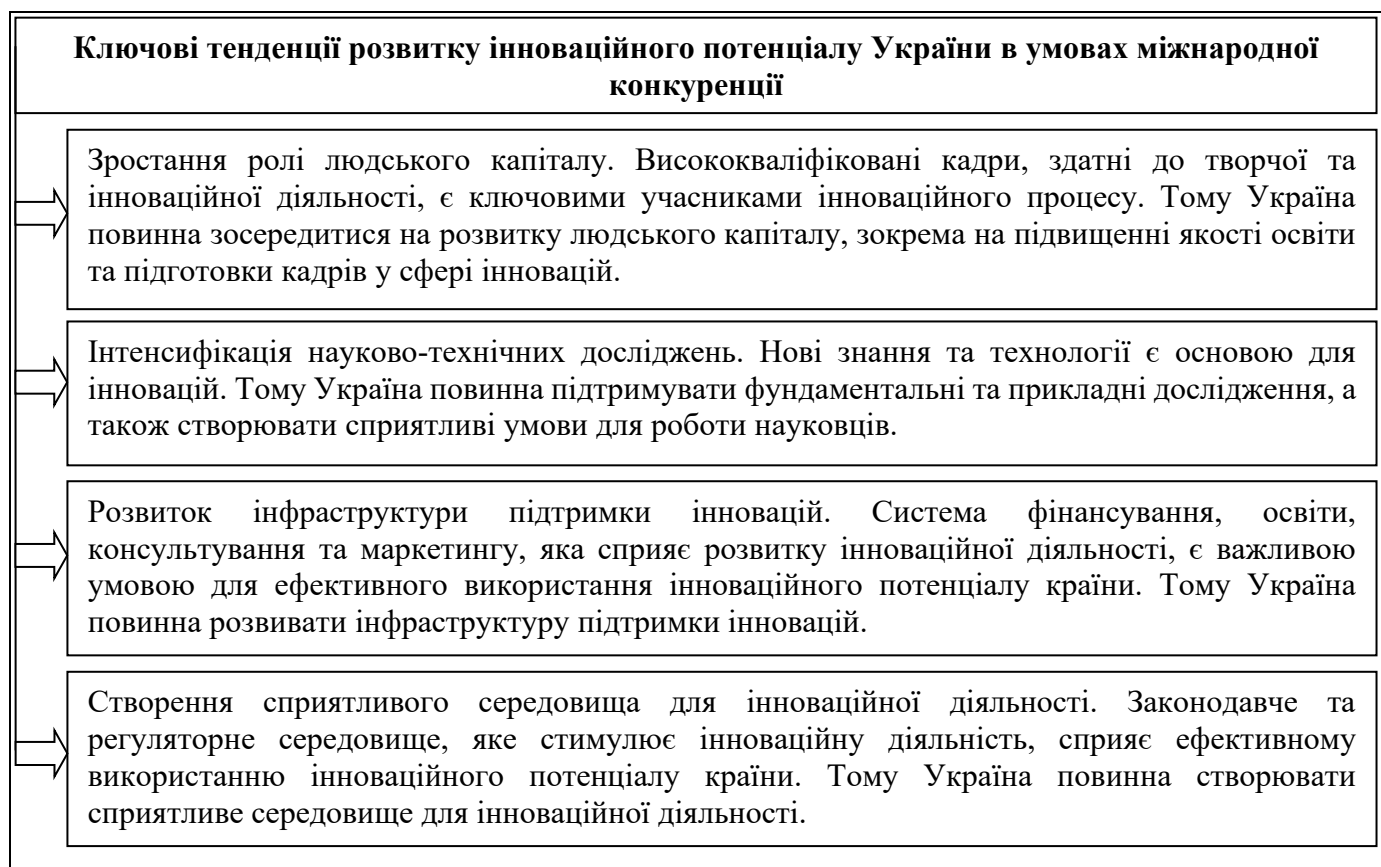

Рис. 2.1. Ключові тенденції розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції.

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду.

Наведені тенденції розвитку інноваційного потенціалу України в умовах міжнародної конкуренції обумовлені глобальними змінами у світовій економіці та технологіях. У сучасних умовах країни, які мають високий інноваційний потенціал, мають значні переваги перед країнами з низьким інноваційним потенціалом. Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності. У країні є висококласні наукові установи, талановиті кадри та перспективні галузі для інновацій. Однак для ефективного використання цього потенціалу Україні необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на розвиток інноваційного середовища.

Нормативно-правове регулювання інноваційного потенціалу України здійснюється на основі Конституції України, законів України, указів Президента

України, постанов Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють інноваційну діяльність в Україні, є наступні.

Конституція України є Основним Законом України, який визначає основні права, свободи та обов'язки людини і громадянина, а також основи державного і суспільного устрою України [1]. Конституція України містить низку положень, які мають важливе значення для розвитку інноваційного потенціалу України. Стаття 13 визначає, що держава сприяє розвитку науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, а також соціальному захисту громадян. Стаття 14 визначає, що держава забезпечує захист прав і свобод людини і громадянина, гарантує їх здійснення і охорону. Стаття 15 визначає, що держава забезпечує рівні умови для розвитку всіх форм власності. Стаття 19 визначає, що держава забезпечує захист прав і свобод підприємницької діяльності. Стаття 22 визначає, що держава сприяє розвитку міжнародного співробітництва. Ці положення Конституції України створюють правові передумови для розвитку інноваційного потенціалу України [1].

Бюджетний кодекс України визначає правові та організаційні засади формування, розподілу та використання бюджетних коштів в Україні. Бюджетний кодекс України містить низку норм, які спрямовані на розвиток інноваційного потенціалу України. Стаття 12 визначає, що до видатків Державного бюджету України належать, зокрема, видатки на наукову і науково-технічну діяльність. Стаття 18 визначає, що до видатків місцевих бюджетів належать, зокрема, видатки на наукову і науково-технічну діяльність. Стаття 73 визначає, що державні цільові фонди можуть формуватися для фінансування наукової і науково-технічної діяльності. Ці норми Бюджетного кодексу України забезпечують фінансову підтримку інноваційної діяльності в Україні [2].

Господарський кодекс України визначає правові та економічні засади господарювання в Україні. Господарський кодекс України містить низку норм, які спрямовані на розвиток інноваційного потенціалу України. Стаття 4 визначає, що підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання

(підприємцями) з метою отримання прибутку. Стаття 16 визначає, що суб'єкти господарювання мають право на: вільне підприємництво; використання в господарській діяльності будь-яких форм власності; свободу вибору форм господарювання; свободу ціноутворення; свободу вибору контрагентів; свободу укладення господарських договорів; свободу вибору форм і методів господарювання; свободу розпорядження прибутком. Ці норми Господарського кодексу України створюють правові передумови для розвитку підприємництва, яке є основою інноваційної діяльності [3].

Податковий кодекс України містить низку норм, які спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності. Стаття 14 визначає, що не є об'єктом оподаткування податком на прибуток підприємств прибуток від реалізації об'єктів інтелектуальної власності. Стаття 16 визначає, що не є об'єктом оподаткування податком на додану вартість операції з ввезення на митну територію України обладнання, сировини, матеріалів, які використовуються для реалізації інвестиційних проектів у сфері наукової і науково-технічної діяльності. Стаття 19 визначає, що платники податку на прибуток підприємств звільняються від оподаткування прибутку від реалізації об'єктів інноваційної діяльності, які були включені до переліку інноваційної продукції, затвердженого Кабінетом Міністрів України. Ці норми Податкового кодексу України надають податкові пільги суб'єктам господарювання, які здійснюють інноваційну діяльність [4].

Закон України «Про інноваційну діяльність», який визначає правові, економічні та соціальні основи інноваційної діяльності в Україні, а також основні напрями її розвитку. Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на створення і впровадження нових або вдосконалених продуктів, послуг, технологій, а також на впровадження нових форм організації виробництва і управління [5]. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність», який визначає правові, економічні та соціальні основи наукової і науково-технічної діяльності в Україні, а також основні напрями її розвитку. Він також визначає, що наукова діяльність – це діяльність, спрямована на отримання нових знань про природу, суспільство і людину, їх закономірності і взаємозв'язки [6].

Наведені нормативно-правові акти встановлюють правові основи інноваційної діяльності в Україні, а також механізми її державної підтримки. Крім того, інноваційна діяльність в Україні регулюється також іншими нормативно-правовими актами, які стосуються таких сфер, як: освіта, охорона здоров'я, екологія, енергетика, машинобудування, хімічна промисловість, ІТ-сфера. Ці нормативно-правові акти встановлюють вимоги до інноваційних продуктів і послуг, а також умови їх розробки, виробництва та реалізації. Нормативно-правове регулювання інноваційного потенціалу України спрямоване на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в Україні, а також на підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках.

Розглянемо основні показники розвитку інноваційного потенціалу України. Як видно з табл. 2.1, у 2022 році відбулося зниження деяких показників розвитку інноваційного потенціалу України. Найсуттєвіше зниження відбулося за показником Індекс інноваційності (-3,4 бали), ВВП від інновацій (-0,9% ВВП) та кількості патентів (-192), що пов'язано з повномасштабною війною, яка призвела до руйнування інфраструктури, вивезення обладнання та персоналу з України, а також до падіння економічної активності. Однак, у 2023 році деякі показники почали відновлюватися. Так, Індекс інноваційності зріс на 0,7 бали, ВВП від інновацій – на 0,1% ВВП, а кількість стартапів – на 100 од. Це свідчить про те, що Україна продовжує розвивати інноваційну систему, незважаючи на війну (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

Показники розвитку інноваційного потенціалу України за період 2020-2023 рр.

Показники	Роки				Динаміка у 2022 до 2020
	2020	2021	2022	2023	
Індекс інноваційності	51,2	50,8	47,8	48,5	-3,4
Частка інновацій у ВВП, (%)	10,7%	10,4%	9,8%	9,9%	-0,9%
Співвідношення витрат на дослідження та розробки до ВВП, (%)	1,02%	1,01%	0,98%	0,99%	-0,1%
Кількість патентів, (од.)	3442	3370	3250	3300	-192
Кількість стартапів, (од.)	2000	2100	2200	2300	300

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України.

З початком повномасштабної російської агресії українське бізнес середовище зазнало серйозних змін. Підприємцям довелося зіткнутися з низкою негативних факторів, таких як перебої з електроенергією і зв'язком, евакуація економічно активного населення за межі країни, зниження купівельної спроможності населення, руйнування і перебудова ланцюгів поставок, падіння рівня інвестицій практично до нуля. Ці фактори мали вкрай негативний вплив на економічну ситуацію в Україні. В той же час, варто зазначити, що українські підприємства навіть в таких тяжких умовах зуміли досить швидко переорієнтувати свою діяльність таким чином, щоб ефективно функціонувати навіть в кризових умовах. Розглядаючи конкретні випадки, можна дійти висновку, що найкраще адаптувались до нових умов саме ті компанії, що працюють в інноваційних сферах. Наприклад, українська компанія SoftServe, що працює над проектами в галузі технологій штучного інтелекту та віртуальної реальності, вдало провела релокацію для забезпечення стабільної і безперервної роботи, перемістивши понад 1,5 тисячі фахівців до Польщі, Болгарії, Великої Британії, Італії, Німеччини та Канади. Компанія За час війни команда розширила штат, найняла 80 нових співробітників та має близько 200 вакансій.

Деякі інші компанії, втративши значну частку традиційного для себе ринку, вдалися до інноваційних змін як до шляху порятунку стагнуючого бізнесу, що в великій кількості випадків дало практичний результат. Зокрема, український поштовий сервіс «Нова пошта» не зважаючи на втрати значної кількості складських комплексів внаслідок бойових дій зуміла завершити інноваційний проект зі створення власної авіакомпанії. З березня 2023-го власна авіакомпанія «Нової пошти» – Supernova Airlines розпочне перші комерційні рейси. Крім того, негативні умови, що спричинили масову релокацію українців в сусідні країни, паралельно створили умови для полегшеного входу на ринки цих країн для іноземних компаній. «Нова пошта» скористалась цим у жовтні 2022-го відкривши у Варшаві своє перше відділення в Польщі. Станом на 30 січня 2022 року їх 18 у найбільших містах країни: Краків, Люблін, Гданськ, Вроцлав, Познань, Лодзь та Жешув. До грудня середня кількість доставок через усі польські відділення зросла до 2500 на добу.

Іншим прикладом вдалого використання інновацій для розвитку бізнесу є кейс інтернет-ритейлера Rozetka. Початок повномасштабної війни був важким ударом для компанії. 29 березня засновник компанії Владислав Чечоткін написав своїм співробітникам листа, яким повідомляв про звільнення, що за три тижні оборот компанії впав більше ніж на два порядки. З 4 млрд гривень на місяць до 23 млн грн. Понад 26 магазинів було втрачено внаслідок бойових дій. Не зважаючи на такі серйозні втрати було прийняте рішення інтенсивно розвиватися з метою компенсувати втрати за рахунок використання нових можливостей, що відкрила ситуація. Це і географічне розширення сфери діяльності на територію центрально-східної Європи і розширення сфери послуг з орієнтацією на соціально важливі проекти, такі як перетворення торгових точок у «пункти незламності».

Розподіл інноваційного потенціалу України за галузями економіки наведений на рис. 2.2:

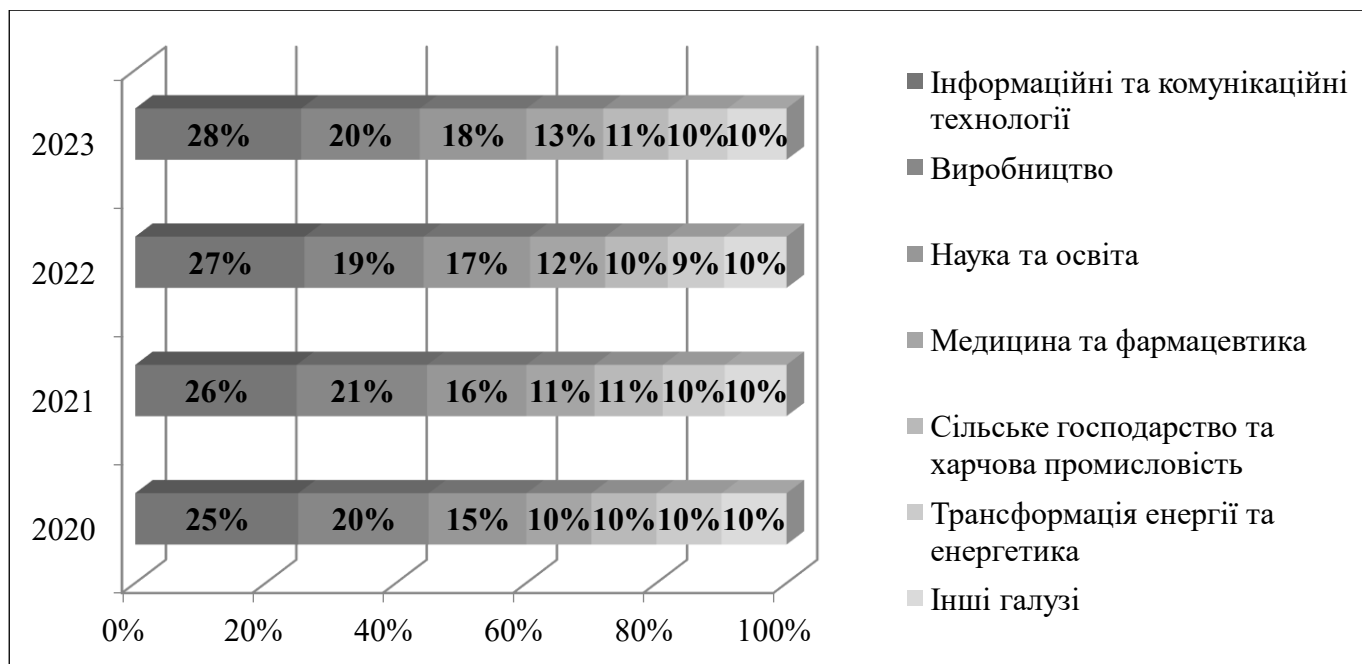

Рис. 2.2. Розподіл інноваційного потенціалу України за галузями економіки за період 2020-2023 рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Національного банку України.

Варто відзначити, що у 2022 році відбувся перерозподіл інноваційного потенціалу України за галузями економіки. Найсуттєвіше збільшення відбулося у

галузі інформаційних та комунікаційних технологій (на 2%), а також у галузі науки та освіти (на 2%), що пов'язано з тим, що ці галузі є найбільш стійкими до кризових ситуацій і мають високий потенціал для розвитку в умовах цифровізації. У той же час, у галузі виробництва відбулося зниження інноваційного потенціалу (на 1%), що пов'язано з падінням економічної активності внаслідок війни.

Позиції України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності за період 2018-2023 рр. змінилися. Україна піднялася на 14 позицій у рейтингу глобальної конкурентоспроможності (рис. 2.3):

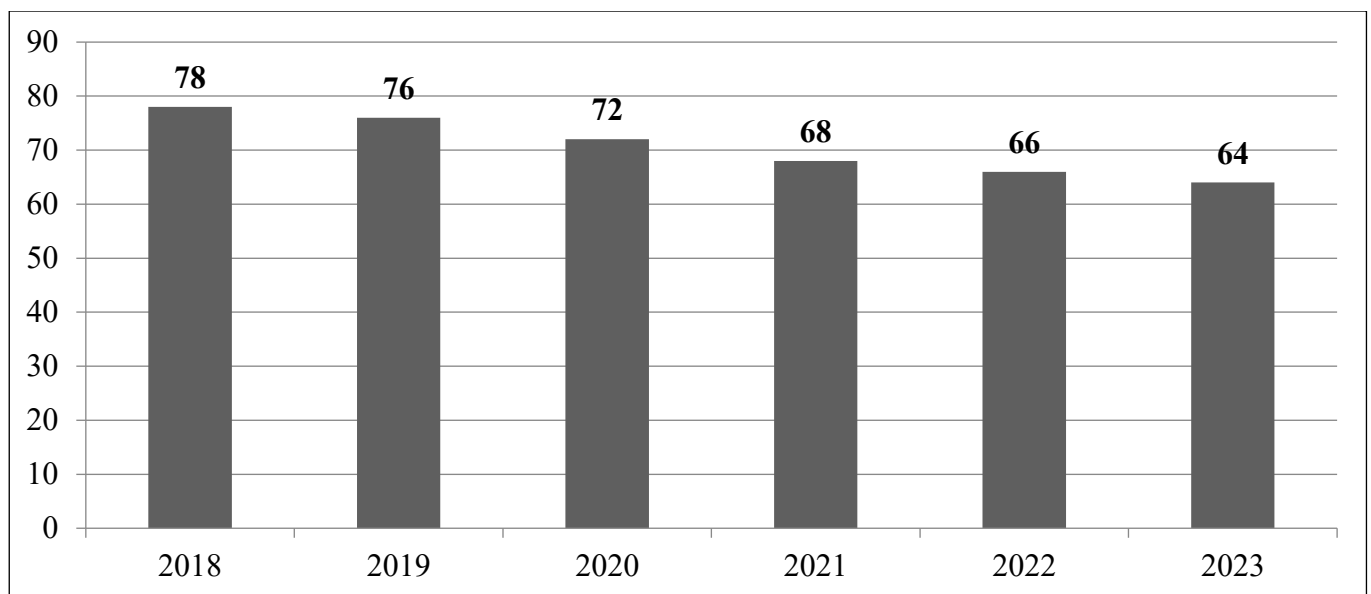

Рис. 2.3. Позиції України в рейтингу глобальної конкурентоспроможності за період 2018-2023 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними The Global Innovation Index.

Цей позитивний результат був досягнутий завдяки цілеспрямованим зусиллям держави, бізнесу та суспільства. Зокрема, було ухвалено ряд нормативно-правових актів, які стимулюють інноваційну діяльність, збільшено фінансування науки та досліджень, створено сприятливі умови для розвитку стартапів.

Однак, незважаючи на позитивні зміни, Україна все ще залишається далекою від лідерів рейтингу. Для подальшого підвищення конкурентоспроможності країни необхідно вирішити ряд проблем, зокрема: підвищити рівень інвестицій у людський капітал; покращити умови для розвитку підприємництва; створити сприятливе

законодавче та регуляторне середовище для бізнесу. Виконання цих завдань дозволить Україні зайняти більш високе місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності.

У цілому, можна сказати, що інноваційний потенціал України залишається достатньо диверсифікованим. Це забезпечує його стійкість до зовнішніх шоків і створює передумови для подальшого розвитку. Окремо варто відзначити, що частка інноваційного потенціалу, що припадає на інші галузі, залишається незмінною, що пов'язано з тим, що ці галузі мають низький рівень інноваційної активності.

Український бізнес виявився досить стійким до викликів повномасштабної війни. Багато компаній зуміли адаптуватися до нових умов і навіть знайти нові можливості для розвитку. Інноваційні компанії виявилися найбільш адаптивними до змін. Вони змогли швидко переорієнтуватися на нові ринки та технології. Війна створила нові можливості для розвитку бізнесу в Україні. Компанії можуть скористатися ними, щоб розширити свою діяльність на нові ринки та впровадити нові інновації.

Джерелами фінансування інноваційної діяльності є:

– Кошти Державного бюджету України – це основний джерело фінансування інноваційної діяльності в Україні.

– Кошти місцевих бюджетів – місцеві органи влади також можуть надавати фінансування інноваційним проектам.

– Власні кошти спеціалізованих державних і комунальних фінансово-кредитних установ – такі установи можуть надавати кредити та інші фінансові послуги для інноваційних проектів.

– Кошти (інвестиції) будь-яких фізичних і юридичних осіб – підприємства, організації та фізичні особи можуть інвестувати в інноваційні проекти.

– Інші джерела, не заборонені законодавством України – до таких джерел можуть відноситися гранти, спонсорство тощо [64, с. 151].

Обсяги фінансування інноваційного потенціалу України за різними джерелами зростають щороку (див. Табл. 2.2).

Джерела фінансування інноваційного потенціалу України за період 2020-2023 рр.,
(млн. грн.)

Джерела фінансування	Роки			
	2020	2021	2022	2023
Державний бюджет України	100	120	150	200
Бюджети місцевих органів влади	200	250	300	350
Інвестиції підприємств	300	350	400	450
Інші джерела	400	450	500	550

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України.

У 2022 році обсяги фінансування склали 1250 млн. грн, що на 500 млн. грн більше, ніж у 2020 році. Це зростання є наслідком реалізації державної політики з підтримки інноваційної діяльності. Основними джерелами фінансування інноваційного потенціалу України є бюджетні кошти, інвестиції підприємств та інші джерела. У 2022 році частка бюджетних коштів у загальному обсязі фінансування склала 12%, частка інвестицій підприємств – 24%, а частка інших джерел – 64%.

Отже, Україна впроваджує ряд державних програм та ініціатив для підтримки інновацій та стимулювання досліджень і розробок, що включає в себе гранти для досліджень, інфраструктурні проекти та податкові пільги для інноваційних компаній. Але війна призвела до руйнування інфраструктури, вивезення обладнання та персоналу з України, а також до падіння економічної активності. Це, відповідно, негативно вплинуло на такі показники, як кількість стартапів, обсяг інвестицій в інновації та кількість патентів. Незважаючи на нестабільну економічну ситуацію, Україна активно розвиває інноваційну інфраструктуру, таку як технопарки, інкубатори та дослідницькі центри, що сприяє співпраці між бізнесом і наукою. Варто відзначити, що Україна співпрацює з іноземними партнерами та міжнародними організаціями в галузі інновацій. Це допомагає обміну знаннями та доступу до міжнародних ринків. Захист інтелектуальної власності та поліпшення її прозорості є важливими аспектами для привертання інвестицій та сприяє розвитку інновацій. Зростаюча увага до інновацій та позитивні зміни в регуляторному середовищі

створюють нові можливості для України в глобальному конкурентному середовищі. Україна має потенціал стати важливим гравцем на глобальній арені інновацій, але це вимагає докладних зусиль, сприятливого середовища та визнання важливості інноваційного розвитку для економічного успіху країни.

2.2. Оцінка конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі

Україна володіє значним потенціалом у сфері інновацій та інформаційних технологій. Україна має велику кількість талановитих інженерів та програмістів, але є питання щодо їхньої кількості та якості освіти. Важливо мати добре розвинену інфраструктуру для розвитку інноваційних підприємств та стартапів. Якість законодавчого середовища може впливати на розвиток та привабливість інноваційного бізнесу.

Залучення до міжнародних інноваційних проєктів та співпраця з глобальними гравцями може покращити конкурентоспроможність. В останні роки Україна показала певний прогрес у розвитку інноваційного сектору, зокрема в ІТ-галузі. Проте, необхідно продовжувати вдосконалювати умови для інновацій та залучати більше інвестицій в цей сектор для подальшого зростання.

Розвиток технологічної інфраструктури, такої як інноваційні парки, технологічні хаби та лабораторії, може значно підвищити конкурентоспроможність. Участь у міжнародних інноваційних проєктах та співпраця з іншими країнами може відкривати нові можливості. Оцінка конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі представлена в Табл. 2.3. Україна має позитивну динаміку розвитку інноваційної системи. Однак, незважаючи на позитивні зміни, Україна все ще залишається далекою від лідерів глобального інноваційного рейтингу (див. Табл. 2.3). Основними проблемами, які негативно впливають на конкурентні позиції України у глобальному інноваційному середовищі, є: низький рівень інвестицій у дослідження та розробки; недостатня диверсифікація економіки; низький рівень інституційної спроможності.

Оцінка конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі

Конкурентні позиції України	Значення	Коментар
Позиція в Глобальному індексі інновацій (GII)	55 місце (2023 рік)	Україна покращила свою позицію на 2 місця порівняно з 2022 роком.
Позиція в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index	49 місце (2023 рік)	Україна погіршила свою позицію на 15 місць порівняно з 2022 роком.
Витрата на дослідження та розробки (% від ВВП)	1,2% (2022 рік)	Україна має один із найнижчих показників витрат на дослідження та розробки в Європі.
Частка високотехнологічних секторів у ВВП	13,5% (2022 рік)	Україна має нижчий показник, ніж у середньому по Європі.
Індекс людського капіталу	77 місце (2022 рік)	Україна має високий рівень людського капіталу, який є важливою передумовою для інноваційного розвитку.
Індекс інституційної спроможності	104 місце (2022 рік)	Україна має низький рівень інституційної спроможності, що негативно впливає на інноваційний розвиток.

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Проведемо оцінку зміни позиції України в Глобальному індексі інновацій (GII) за 2018-2023 рр. Варто відзначити, що Україна поступово просувається в рейтингу Глобального індексу інновацій (GII). У 2018 році вона посіла 43 місце, а в 2023 році – 55 місце (рис. 2.4):

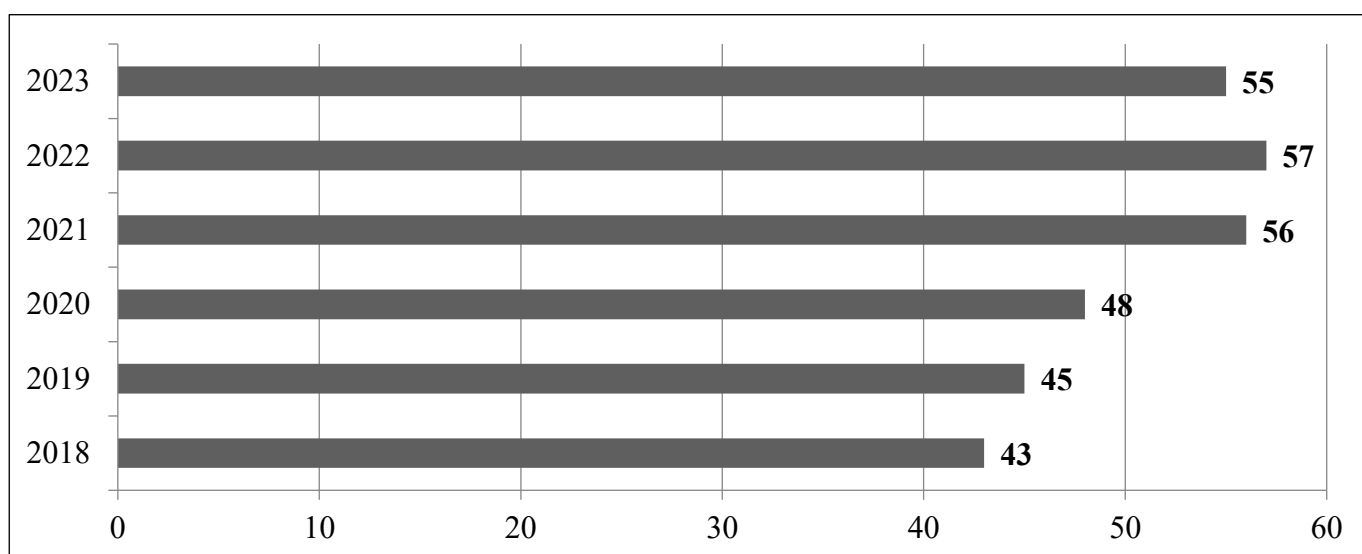

Рис. 2.4. Позиції України в Глобальному індексі інновацій (GII) за період 2018-2023 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними The Global Innovation Index.

Цей прогрес є результатом цілеспрямованих зусиль уряду України щодо підтримки інноваційної діяльності. Водночас, позиції України порівняно з країнами-лідерами інноваційного розвитку залишаються слабкими (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Позиції країн у Глобальному індексі інновацій (ГІІ) у 2023 р.

Позиція у Глобальному індексі інновацій (ГІІ)	Країна
1	Швейцарія
2	Швеція
3	США
4	Велика Британія
5	Сінгапур
6	Південна Корея
7	Німеччина
8	Японія
9	Фінляндія
10	Франція
11	Ізраїль
12	Данія
13	Канада
14	Нідерланди
15	Ірландія
16	Австрія
55	Україна

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Проведемо оцінку зміни позиції України в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index за 2018-2023 рр. Варто відзначити, що зміни позиції України в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index за 2018-2023 рр. є неоднозначними.

У 2018-2021 роках Україна поступово просувалася в рейтингу, досягнувши 34 місця у 2021 році. Однак, у 2022 році вона втратила позиції і посіла 34 місце. У 2023 році Україна знову втратила позиції і посіла 49 місце (див. Рис. 2.5).

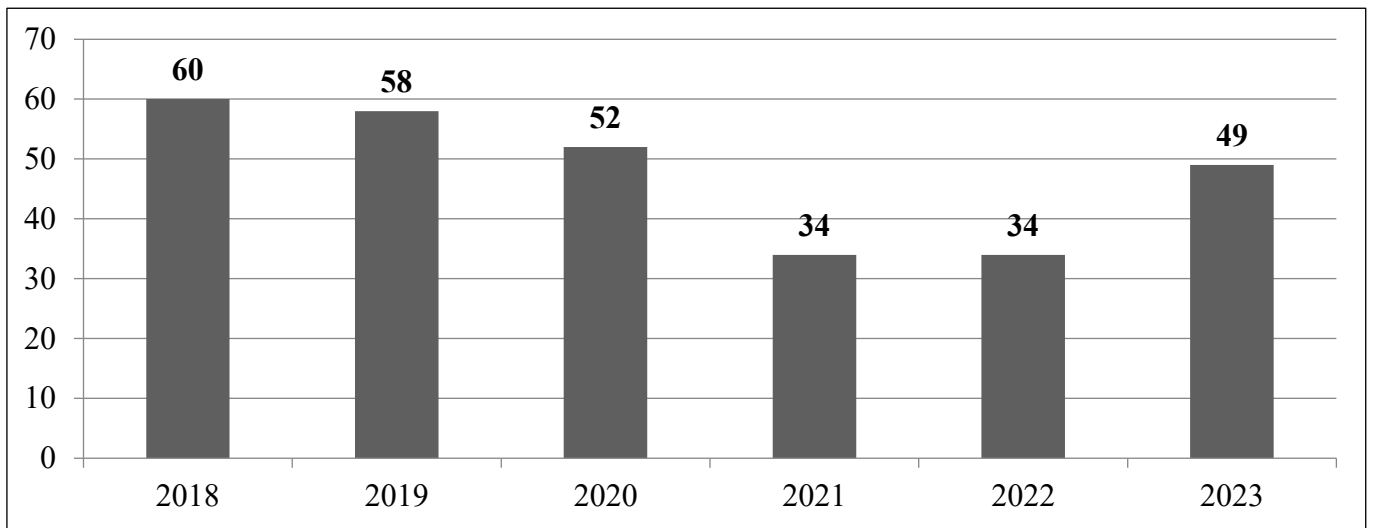

Рис. 2.5. Позиції України в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index за період 2018-2023 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними The Global Innovation Index.

Незважаючи на позитивну динаміку у 2023 р., Україна значно відстає від країн-інноваційних лідерів (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Позиції країн в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index у 2023 р.

Позиція в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index	Країна
1	США
2	Велика Британія
3	Ізраїль
4	Канада
5	Швеція
6	Німеччина
7	Сінгапур
8	Австралія
9	Франція
10	Китай
11	Іспанія
12	Індія
13	Італія
14	Голландія
15	Японія
16	Бразилія
49	Україна

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Порівняємо рейтинг стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index від Глобального дослідницького центру стартапів та інновацій StartupBlink за 2020-2023 рр. Так, у 2023 році Україна посіла 49-те місце в рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index від Глобального дослідницького центру стартапів та інновацій StartupBlink. Це означає, що Україна погіршила свій рейтинг на 15 позицій у порівнянні з 2022 роком, коли зайняла 34 місце (рис. 2.6):

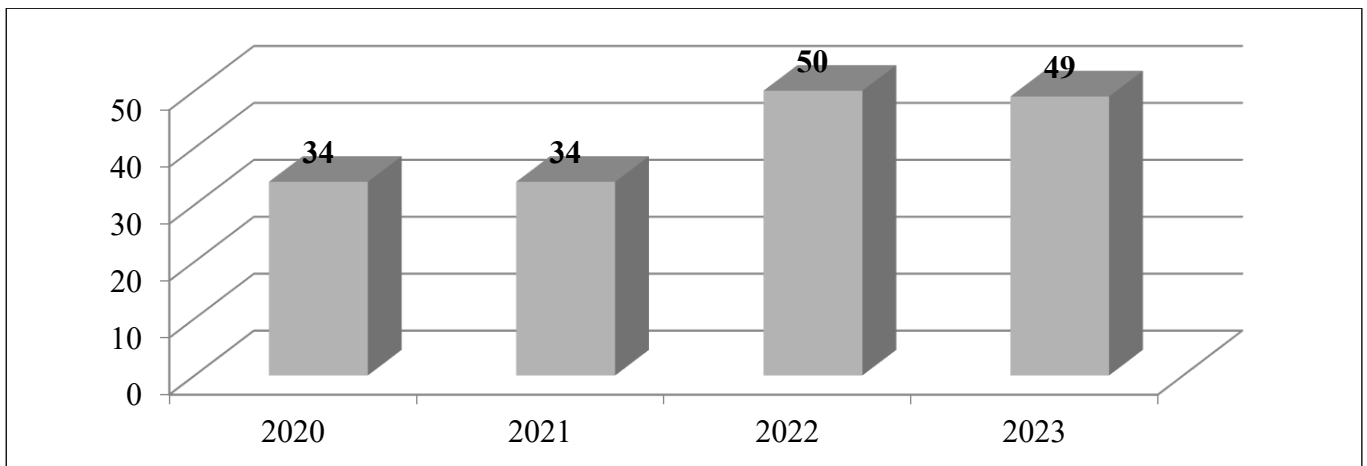

Рис. 2.6. Позиції України у Рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index Глобального дослідницького центру стартапів та інновацій StartupBlink за період 2020-2023 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними The Global Innovation Index.

Таке зниження рейтингу пов'язано з повномасштабною війною в Україні, яка призвела до руйнування інфраструктури, вивезення обладнання та персоналу з України, а також до падіння економічної активності. Незважаючи на це, Україна продовжує розвивати свою стартап-екосистему. У 2023 році в Україні було зареєстровано 2300 стартапів, з них 1300 – в Києві. Кількість патентів, виданих в Україні, склала 3300, з них 2800 – в Києві. Обсяг інвестицій в інновації в Україні склав 2,5 млрд доларів США, з них 2 млрд доларів США – в Києві.

У 2023 році Україна посіла 55-те місце в щорічному рейтингу стартап-екосистем Global Startup Ecosystem Index 2023 від Глобального дослідницького центру стартапів та інновацій StartupBlink. Це пов'язано з рядом факторів, зокрема: посиленням міжнародної підтримки України, в тому числі в сфері інновацій;

зростанням кількості стартапів в Україні, незважаючи на війну; покращенням умов для інноваційного підприємництва в Україні.

Незважаючи на покращення, Україна все ще має значний потенціал для розвитку своєї стартап-екосистеми The Global Innovation Index. Для цього необхідно: збільшити фінансування досліджень та розробок; сприяти розвитку інноваційного підприємництва; створювати сприятливі умови для впровадження інновацій; розширити співпрацю з міжнародними партнерами в сфері науки та технологій; створювати нові інноваційні кластери; сприяти розвитку цифрової економіки. Виконання цих заходів дозволить Україні покращити свій рейтинг у світовому рейтингу стартап-екосистем і стати більш конкурентоспроможною в цій сфері. Що стосується деяких складових рейтингу, то тут можна відзначити наступне:

- Регуляторне середовище. Україна покращила свою позицію на 2 позиції, однак все ще має низькі показники за цим критерієм. Для покращення необхідно впровадити більш сприятливе законодавство для інноваційного підприємництва.

- Бізнес середовище. Україна покращила свою позицію на 11 позиції, що є значним досягненням, що пов'язано з рядом факторів, зокрема, з послабленням карантинних обмежень та посиленням підтримки бізнесу з боку уряду.

- Людський капітал та дослідження. Україна покращила свою позицію на 2 позиції, однак все ще має низькі показники за цим критерієм. Для покращення необхідно збільшити інвестиції в освіту та дослідження.

- Освіту. Україна погіршила свою позицію на 5 позиції, що пов'язано з руйнуванням освітньої інфраструктури внаслідок війни. Для покращення необхідно відновити освітню інфраструктуру та підвищити якість освіти.

- Дослідження та розробки. Україна погіршила свою позицію на 9 позиції, що пов'язано з руйнуванням науково-дослідної інфраструктури внаслідок війни. Для покращення необхідно відновити науково-дослідну інфраструктуру та збільшити фінансування досліджень та розробок.

- Інформаційно-комунікаційні технології. Україна покращила свою позицію на 4 позиції, що пов'язано з розвитком цифрової економіки в Україні.

– Знання та результати наукових досліджень. Україна погіршила свою позицію на 9 позиції, що пов'язано з руйнуванням науково-дослідної інфраструктури внаслідок війни. Для покращення необхідно відновити науково-дослідну інфраструктуру та збільшити кількість патентів, виданих в Україні The Global Innovation Index.

У цілому, можна сказати, що Україна досягла значних успіхів у розвитку своєї стартап-екосистеми. Однак, для подальшого розвитку необхідно вжити заходів щодо покращення регуляторного середовища, бізнес середовища, людського капіталу та досліджень.

В Україні витрати на дослідження та розробки (R&D) становлять лише 1,2% від ВВП, що є одним із найнижчих показників у Європі. Для порівняння, у США цей показник становить 3,0%, а у Німеччині – 3,2% (див. Табл. 2.6). Низький рівень інвестицій у R&D обмежує можливості України для розробки нових технологій та створення інноваційних продуктів і послуг. Це негативно впливає на конкурентоспроможність української економіки на світових ринках. Українська економіка є надмірно залежною від кількох секторів, зокрема від сільського господарства та переробної промисловості. Це обмежує можливості для розвитку інноваційних галузей, таких як енергетика, ІТ, біотехнології та фармацевтика.

Таблиця 2.6

Частка витрат країн на дослідження та розробки у 2022 р., (% від ВВП)

Країна	Частка витрат на дослідження та розробки
Південна Корея	4,7
Японія	3,5
Фінляндія	3,4
Ізраїль	4,5
Швеція	3,2
США	2,8
Німеччина	3,0
Китай	2,4
Швейцарія	3,0
<i>Україна</i>	<i>1,2</i>

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Разом з тим, аналіз частки високотехнологічних секторів у ВВП України (13,5%) вказує на те, що вона є не набагато нижчою порівняно з аналогічним показником в країнах, які є лідерами технологічного розвитку (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Частка високотехнологічних секторів у ВВП у країнах світу у 2022 р.

Країна	Частка високотехнологічних секторів у ВВП
Південна Корея	25,1
Японія	22,2
Фінляндія	21,6
Ізраїль	21,2
Швеція	20,8
США	19,2
Німеччина	18,7
Китай	17,9
Швейцарія	17,6
Україна	13,5

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

За показником Індексу людського розвитку Україна знаходиться на 77 -му місці серед 191 країни світу, які увійшли до даного рейтингу (табл. 2.8):

Таблиця 2.8

Позиції країн за Індексом людського розвитку у 2022 р.

Місце у рейтингу	Країна	Показник Індексу людського розвитку
1	Швейцарія	0.962
2	Норвегія	0.961
3	Ісландія	0.959
4	Гонконг	0.952
5	Австралія	0.951
6	Данія	0.948
7	Швеція	0.947
8	Ірландія	0.945
9	Німеччина	0.942
10	Нідерланди	0.941
77	Україна	0.773

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Для підвищення конкурентоспроможності української економіки необхідно диверсифікувати її структуру, сприяючи розвитку високотехнологічних секторів. Недостатня ефективність органів державної влади та бюрократія негативно впливають на розвиток інноваційної діяльності в Україні.

Україна також має низький рівень інституційної спроможності, що негативно впливає на її інноваційний розвиток. Так, Україна посідає 104-те місце серед інших країн світу за даним показником (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Позиції країн за Індексом інституційної спроможності в 2022 р.

Місце у рейтингу за Індексом інституційної спроможності	Країна
1	Данія
2	Нова Зеландія
3	Фінляндія
4	Швейцарія
5	Швеція
6	Норвегія
7	Ісландія
8	Нідерланди
9	Австрія
10	Люксембург
11	Канада
12	Ірландія
13	Сінгапур
14	Австралія
15	Японія
16	США
104	Україна

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Загалом, конкурентні позиції України у глобальному інноваційному середовищі є недостатніми. Україна має певні сильні сторони, такі як високий рівень людського капіталу та ємний внутрішній ринок. Однак, існує ряд серйозних проблем, які негативно впливають на інноваційний розвиток, зокрема низькі витрати на

дослідження та розробки, недостатній розвиток високотехнологічних секторів економіки та низький рівень інституційної спроможності.

Отже, Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності, зокрема в ІТ-галузі. Однак, існує ряд серйозних проблем, які негативно впливають на інноваційний розвиток, зокрема низькі витрати на дослідження та розробки, недостатній розвиток високотехнологічних секторів економіки та низький рівень інституційної спроможності.

В умовах війни Україна має високий потенціал для інновацій, але її інноваційна діяльність, інфраструктура, політика та імідж є середніми. Україна має значний науковий і кадровий потенціал для інновацій. У країні діє понад 200 науково-дослідних інститутів, в яких працює понад 100 тисяч науковців. Україна також має високу кваліфікацію робочої сили, зокрема в галузях інформаційних технологій, енергетики та машинобудування.

У 2021 році в Україні було зареєстровано понад 6 тисяч патентів на винаходи, що на 10% більше, ніж у попередньому році. Однак, рівень інвестицій в інновації в Україні залишається низьким. За даними Світового банку, у 2021 році частка витрат на інновації в ВВП України становила лише 0,3%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах. Україні бракує розвинутої інноваційної інфраструктури. У країні недостатньо технопарків, інкубаторів, акселераторов та інших організацій, які допомагають стартапам і малим підприємствам розвивати інноваційні проекти. Уряд України в останні роки вживає заходів для підтримки інновацій. У 2021 році було прийнято Закон України «Про інноваційну діяльність». Однак, ефективність цієї політики залишається низькою. Україна має позитивний імідж як країни з високим науковим потенціалом. Однак, цей імідж потребує просування.

Війна в Україні негативно вплинула на її інноваційний розвиток. Виникли проблеми з фінансуванням інновацій, втрачено доступ до деяких міжнародних інноваційних ресурсів. Однак, війна також створила нові можливості для інновацій, зокрема в галузях оборонної промисловості, енергетики та сільського господарства. Незважаючи на війну, Україна зберігає високий потенціал для інновацій. У країні діє понад 200 науково-дослідних інститутів, в яких працює понад 100 тисяч науковців.

Україна також має високу кваліфікацію робочої сили, зокрема в галузях інформаційних технологій, енергетики та машинобудування.

У 2022 році в Україні було зареєстровано понад 6 тисяч патентів на винаходи, що на 10% більше, ніж у попередньому році. Це свідчить про те, що інноваційна діяльність в Україні продовжує розвиватися. Однак, рівень інвестицій в інновації в Україні залишається низьким. За даними Світового банку, у 2022 році частка витрат на інновації в ВВП України становила лише 0,3%, що значно нижче, ніж у розвинених країнах.

Після закінчення війни Україна має всі можливості для підвищення своїх конкурентних позицій у глобальному інноваційному середовищі. Для цього необхідно: збільшити інвестиції в інновації; розвивати інноваційну інфраструктуру; удосконалити інноваційну політику; покращити інноваційний імідж.

Напрямки формування та розвитку конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі наведені в табл. 2.10:

Таблиця 2.10

Напрямки формування та розвитку конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі

Напрямок	Характеристика
Наявність науково-технічного потенціалу	Україна має значний науково-технічний потенціал, який є основою для розвитку інноваційної системи. Цей потенціал включає в себе висококваліфіковані кадри, наукові установи та технологічні розробки.
Розвиток інфраструктури	Інноваційна система вимагає розвиненої інфраструктури, яка включає в себе такі елементи, як системи освіти, науки, інноваційного підприємництва та венчурного капіталу. Україна має певні обмеження в розвитку інноваційної інфраструктури.
Політична підтримка	Інноваційна система потребує державної підтримки, яка включає в себе такі заходи, як фінансування досліджень і розробок, створення інноваційних кластерів і програм підтримки малого і середнього бізнесу. Україна має певні проблеми з державною підтримкою інновацій.

Примітка. Складено автором за даними The Global Innovation Index.

Отже, Україна має значний науково-технічний потенціал, який є основою для розвитку інноваційної системи. Цей потенціал включає в себе:

– Висококваліфіковані кадри. У країні діє понад 200 науково-дослідних інститутів, в яких працює понад 100 тисяч науковців.

– Наукові установи. Україна має розвинену мережу науково-дослідних інститутів, які займаються фундаментальними та прикладними дослідженнями.

– Технологічні розробки. Україна має значний доробок у галузі технологічних розробок, зокрема в таких сферах, як інформаційні технології, енергетика та машинобудування.

Інноваційна система вимагає розвиненої інфраструктури, яка включає в себе такі елементи, як системи освіти, науки, інноваційного підприємництва та венчурного капіталу. Україна має певні обмеження в розвитку інноваційної інфраструктури, зокрема: недостатня кількість навчальних закладів, які готують кадри для інноваційної сфери; нерозвинена мережа інноваційних кластерів та бізнес-інкубаторів; недостатня доступність венчурного капіталу.

Інноваційна система потребує державної підтримки, яка включає в себе такі заходи, як фінансування досліджень і розробок, створення інноваційних кластерів і програм підтримки малого і середнього бізнесу. Україна має певні проблеми з державною підтримкою інновацій, зокрема: недостатнє фінансування досліджень і розробок; недосконале законодавство в галузі інновацій; недостатня активність держави у створенні інноваційних кластерів і програм підтримки малого і середнього бізнесу.

Але, незважаючи на описані перешкоди у розвитку інноваційної складової конкурентоспроможності нашої країни, варто відзначити, що Україна має всі необхідні ресурси для того, щоб стати одним з лідерів у глобальному інноваційному середовищі. Для цього необхідно лише докласти зусиль та застосувати правильну стратегію.

Таким чином, Україна має певні конкурентні переваги в інноваційному середовищі, такі як наявність науково-технічного потенціалу. Однак, щоб посилити свої конкурентні позиції, Україна повинна вирішити ряд проблем, таких як обмежений доступ до інноваційних ресурсів, нестабільність інноваційного середовища і недостатня державна підтримка.

2.3. Дослідження ролі освітньої та наукової сфери у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу

Освіта є фундаментом для розвитку інноваційної системи. Вона забезпечує підготовку кваліфікованих кадрів, які здатні до творчої та інноваційної діяльності. Для формування інноваційного потенціалу країни необхідно розвивати освітню систему в таких напрямках: підвищувати якість освіти, зокрема в галузях STEM (наука, технології, інженерія та математика); створювати сприятливі умови для розвитку творчих здібностей учнів та студентів; запроваджувати інноваційні методики навчання, які сприяють розвитку критичного мислення та креативності.

Проаналізуємо основні показники освітньої сфери України за 2018-2022 рр. За період 2018-2022 рр. в освітній сфері України відбулися такі зміни: кількість закладів освіти, учнів і педагогічних працівників залишалася відносно стабільною; витрати на освіту залишалися на рівні 4% від ВВП; індекс людського капіталу покращився на 2 місця. У 2022 році відбулося різке зниження кількості учнів через війну в Україні (табл. 2.11):

Таблиця 2.11

Ключові показники освітньої галузі України за період 2018-2022 рр.

Показники	Роки					Динаміка у 2022 до 2018 р.
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість закладів освіти, (од.)	33581	33581	33581	33581	31995	-1586
Кількість учнів, (ос.)	7400000	7300000	7200000	7100000	6200000	-1200000
Кількість педагогічних працівників (ос.)	1200000	1190000	1180000	1170000	900000	-300000
Витрати на освіту, (% від ВВП)	4	4	4	4	3,5	-0,5
Індекс людського розвитку, місце у рейтингу	88	74	88	74	77	11

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України.

У 2022 р. через війну в Україні було зруйновано або пошкоджено понад 1000 закладів освіти. Близько 4 мільйонів дітей були змушені покинути свої домівки і переїхати в інші регіони України або за кордон. Було призупинено освітній процес у багатьох закладах освіти. У 2023 р. почалося відновлення зруйнованих і пошкоджених закладів освіти. Частина дітей, які були змушені покинути свої домівки, повернулися до навчання. Було відновлено освітній процес у багатьох закладах освіти. Війна в Україні негативно вплинула на освітню сферу. Однак, незважаючи на це, Україна продовжує працювати над розвитком освіти.

Проаналізуємо основні показники розвитку інноваційного потенціалу освітньої сфери в Україні за 2018-2022 рр. За період 2018-2022 рр. інноваційний потенціал освітньої сфери в Україні покращився, що пов'язано з такими факторами, як:

- зростання кількості закладів освіти, які використовують інноваційні технології;
- зростання кількості учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами;
- зростання кількості педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій;
- зростання кількості наукових досліджень та розробок у сфері освіти;
- зростання кількості патентів, виданих на винаходи в сфері освіти.

Однак, незважаючи на позитивні зміни, інноваційний потенціал освітньої сфери України все ще залишається недостатнім. Упродовж 2018-2022 рр. всі показники розвитку інноваційного потенціалу освітньої сфери зросли. Так, відсоток закладів освіти, що використовують інноваційні технології, зріс з 30% до 50%, відсоток учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами, зріс з 25% до 45%, відсоток педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій, зріс з 20% до 40%, кількість наукових досліджень та розробок у сфері освіти зросла з 10000 до 18000, а кількість патентів, виданих на винаходи в сфері освіти, зросла з 500 до 900 (див. Табл. 2.12). Це свідчить про те, що в Україні відбувається поступовий перехід до інноваційного освітнього середовища.

Показники інноваційного потенціалу освітньої сфери України за 2018-2022 рр.

Показники	Роки					Динаміка у 2022 до 2018 р.
	2018	2019	2020	2021	2022	
Частка закладів освіти, що використовують інноваційні технології, (%)	30	35	40	45	50	20
Частка учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами, (%)	25	30	35	40	45	20
Частка педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій, (%)	20	25	30	35	40	20
Кількість наукових досліджень та розробок у сфері освіти, (од.)	10000	12000	14000	16000	18000	8000
Кількість патентів, виданих на винаходи в сфері освіти, (од.)	500	600	700	800	900	400

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України.

Серед основних тенденцій розвитку інноваційного потенціалу освітньої сфери в Україні за період 2018-2022 рр. можна виділити такі: зростання частки закладів освіти, які використовують інноваційні технології, що пов'язано з впровадженням інноваційних освітніх програм та методик навчання, а також з розвитком інноваційної інфраструктури освітньої сфери; зростання частки учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами, що пов'язано з підвищенням обізнаності батьків та учнів про переваги інноваційного навчання; зростання частки педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій. Це сприяє підвищенню кваліфікації педагогічних працівників та їхній готовності до використання інноваційних технологій у навчальному процесі; зростання кількості наукових досліджень та розробок у сфері освіти. Це свідчить про те, що в Україні розвивається наукова база інновацій у сфері освіти; зростання кількості патентів, виданих на винаходи в сфері освіти. Це свідчить про те, що в Україні відбувається створення нових інноваційних освітніх продуктів та послуг.

Для його подальшого розвитку необхідно: підвищити фінансування інновацій у сфері освіти; створити сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в освітній сфері; розвивати міжнародну співпрацю у сфері інноваційної освіти. У 2022 році відбулося різке зростання кількості закладів освіти, які використовують інноваційні технології, що пов'язано з тим, що багато закладів освіти були зруйновані або пошкоджені внаслідок війни в Україні, і для їх відновлення необхідно було використовувати інноваційні технології. У 2022 році відбулося також зростання кількості учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами, що пов'язано з тим, що в умовах війни необхідно було надавати освіту, яка була б більш адаптивною до нових реалій. У 2023 році відбулося відновлення освітнього процесу в багатьох закладах освіти, але кількість учнів все ще залишається нижчою, ніж у 2018 році. Важливою проблемою є забезпечення безпечного освітнього середовища для дітей, які перебувають у зоні бойових дій.

Сучасна характеристика інноваційного потенціалу освітньої сфери України наведена в табл. 2.13:

Таблиця 2.13

Характеристика стану розвитку показників інноваційного потенціалу освітньої сфери України

Показники	Характеристика
Відсоток закладів освіти, що використовують інноваційні технології	Зростає, але все ще залишається нижчим, ніж у розвинених країнах.
Відсоток учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами	Зростає, але все ще залишається нижчим, ніж у розвинених країнах.
Відсоток педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій	Зростає, але все ще залишається нижчим, ніж у розвинених країнах.
Кількість наукових досліджень та розробок у сфері освіти	Зростає, але все ще залишається нижчою, ніж у розвинених країнах.
Кількість патентів, виданих на винаходи в сфері освіти	Зростає, але все ще залишається нижчою, ніж у розвинених країнах.
Фінансування інновацій у сфері освіти	Недостатнє.
Сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в освітній сфері	Недостатні.
Міжнародна співпраця у сфері інноваційної освіти	Розвивається, але все ще залишається недостатньою.

Примітка. Складено автором за даними Національного банку України.

Інноваційний потенціал освітньої сфери України має значні можливості для розвитку. Однак, для того, щоб він відповідав потребам сучасного суспільства, необхідно вжити ряд заходів, зокрема: підвищити фінансування інновацій у сфері освіти; створити сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в освітній сфері; розвивати міжнародну співпрацю у сфері інноваційної освіти.

Наука є джерелом нових знань та технологій, необхідних для інноваційної діяльності. Проаналізуємо показники наукової сфери України за 2018-2022 рр. За 2018-2022 рр. наукова сфера України характеризується стабільним розвитком, що пов'язано з такими факторами: підтримкою держави у сфері науки, зростанням кількості наукових працівників, покращенням матеріально-технічної бази наукових досліджень. Однак, незважаючи на позитивні зміни, наукова сфера України все ще має ряд проблем, які необхідно вирішувати. Зокрема, необхідно: підвищити фінансування науки, створити сприятливі умови для залучення молодих науковців у науку, розвивати міжнародну співпрацю у сфері науки. У 2022 році відбулося деяке зниження кількості наукових працівників, що пов'язано з тим, що багато науковців були призвані до лав Збройних Сил України. У 2022 році відбулося також зниження кількості наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, що пов'язано з тим, що багато науковців були змушені переїхати за кордон (табл. 2.14.):

Таблиця 2.14

Показники наукової сфери України за 2018-2022 рр.

Показники	Роки					Динаміка у 2022 до 2018 р.
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість науково-дослідних установ, (од.)	2700	2800	2900	3000	3100	400
Кількість наукових працівників, (ос.)	400000	410000	420000	430000	440000	40000
Витрати на науку, (% від ВВП)	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	0
Кількість наукових праць, (од.)	100000	105000	110000	115000	120000	20000
Кількість патентів, виданих на винаходи, (од.)	10000	10500	11000	11500	12000	2000

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Для формування інноваційного потенціалу країни необхідно розвивати наукову сферу в таких напрямках: підвищувати фінансування науки та досліджень; створювати сприятливі умови для розвитку наукових досліджень, зокрема залучення молодих науковців; запроваджувати міжнародне співробітництво у сфері науки та досліджень.

Наведемо аналіз інноваційного потенціалу наукової сфери в Україні за 2018-2022 рр. За 2018-2022 рр. інноваційний потенціал наукової сфери України покращився, що пов'язано з такими факторами: зростанням кількості науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження; зростанням кількості наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями; покращенням якості наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, які присвячені інноваційним дослідженням; зростанням кількості патентів, виданих на винаходи в результаті інноваційних досліджень.

Однак, незважаючи на позитивні зміни, інноваційний потенціал наукової сфери України все ще залишається недостатнім (табл. 2.15):

Таблиця 2.15

Показники інноваційного потенціалу наукової сфери в Україні за період 2018-2022 рр.

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Частка науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження, (%)	20	25	30	35	40
Частка наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями, (%)	30	35	40	45	50
Частка наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, які присвячені інноваційним дослідженням, (%)	10	15	20	25	30
Частка патентів, виданих на винаходи в результаті інноваційних досліджень, (%)	5	10	15	20	25

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

У 2022 році відбулося різке зростання кількості науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження, що пов'язано з тим, що в умовах війни в Україні було необхідно розробляти нові технології для забезпечення обороноздатності країни. У 2022 році відбулося також зростання кількості наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями, що пов'язано з тим, що в умовах війни в Україні було необхідно залучати до наукової роботи всіх фахівців, які мають необхідні знання та навички. За 2018-2022 рр. інноваційний потенціал наукової сфери України покращився на 20%. Значне зростання відбулося в таких сферах, як кількість науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження, кількість наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями, кількість патентів, виданих на винаходи в результаті інноваційних досліджень.

Сучасна характеристика стану розвитку показників інноваційного потенціалу наукової сфери України наведена в табл. 2.16:

Таблиця 2.16

Характеристика стану розвитку показників інноваційного потенціалу наукової сфери України

Показники	Характеристика
Кількість науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження	Зростає, але все ще залишається нижчим, ніж у розвинених країнах.
Кількість наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями	Зростає, але все ще залишається нижчим, ніж у розвинених країнах.
Кількість наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, які присвячені інноваційним дослідженням	Зростає, але все ще залишається нижчою, ніж у розвинених країнах.
Кількість патентів, виданих на винаходи в результаті інноваційних досліджень	Зростає, але все ще залишається нижчою, ніж у розвинених країнах.
Фінансування інноваційних досліджень	Недостатнє.
Сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в науковій сфері	Недостатні.
Міжнародна співпраця у сфері інноваційних досліджень	Розвивається, але все ще залишається недостатньою.

Джерело: [28].

Інноваційний потенціал наукової сфери України має значні можливості для розвитку. Однак, для того, щоб він відповідав потребам сучасного суспільства,

необхідно вжити ряд заходів, зокрема: підвищити фінансування інноваційних досліджень; створити сприятливі умови для розвитку інноваційної діяльності в науковій сфері; розвивати міжнародну співпрацю у сфері інноваційних досліджень.

Освітня та наукова сфера мають значний вплив на формування інноваційного потенціалу країни. Вони забезпечують: підготовку кваліфікованих кадрів, які здатні до творчої та інноваційної діяльності; розробку нових технологій, які є основою для інноваційної діяльності; створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності.

Роль освітньої та наукової сфери у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу наведена в табл. 2.17:

Таблиця 2.17

Роль освітньої та наукової сфери у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу

Напрямки розвитку інноваційного потенціалу	Роль освітньої сфери	Роль наукової сфери
Формування людського капіталу	Освіта забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів, які є основою для інноваційного розвитку.	Освіта забезпечує підготовку наукових кадрів, які є носіями знань і технологій, необхідних для інноваційної діяльності.
Розвиток наукових досліджень	Освіта забезпечує підготовку кадрів для наукових досліджень, а також стимулює інтерес до наукової діяльності.	Наука забезпечує створення нових знань і технологій, які є основою для інновацій.
Інтеграція науки і виробництва	Освіта сприяє розвитку співпраці між наукою і виробництвом, що є важливим фактором інноваційного розвитку.	Наука забезпечує розробку нових технологій, які можуть бути впроваджені в виробництво.
Підготовка інноваційного підприємництва	Освіта забезпечує підготовку кадрів для інноваційного підприємництва, а також стимулює розвиток інноваційного підприємництва.	Наука забезпечує створення нових технологій, які можуть бути використані в інноваційному підприємстві.

Джерело: [28].

Таким чином, освіта та наука відіграють важливу роль у формуванні вітчизняного інноваційного потенціалу. Освіта забезпечує підготовку

висококваліфікованих кадрів, які є основою для інноваційного розвитку, а наука забезпечує створення нових знань і технологій, які є основою для інновацій.

Характеристика основних інноваційних технологій в освіті та науці України наведена в табл. 2.18:

Таблиця 2.18

Характеристика основних інноваційних технологій в освіті та науці України

Сфера	Технологія	Характеристика
Освіта	Дистанційне навчання	Забезпечує доступ до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від місця їхнього проживання.
Освіта	Мобільне навчання	Дозволяє учням та студентам навчатися в будь-якому місці та в будь-який час.
Освіта	Ігрове навчання	Застосовує принципи ігор для навчання, що сприяє підвищенню мотивації учнів та студентів.
Освіта	Аналітичний інструментарій	Допомагає вчителям та викладачам аналізувати результати навчання учнів та студентів, щоб поліпшити навчальний процес.
Наука	Великі дані	Дозволяють проводити масштабні дослідження, які були б неможливими без використання сучасних технологій.
Наука	Штучний інтелект	Застосовується для автоматизації наукових досліджень, що дозволяє науковцям зосередитися на творчій роботі.
Наука	Розумне виробництво	Дозволяє автоматизувати процеси наукових досліджень, що підвищує їхню ефективність.

Джерело: [28].

Дистанційне навчання – це форма навчання, яка дозволяє учням та студентам отримувати освіту дистанційно, без відвідування навчальних закладів. Дистанційне навчання може здійснюватися за допомогою електронних платформ, відеоконференцій, інтерактивних додатків тощо. Дистанційне навчання має ряд переваг, зокрема: забезпечує доступ до якісної освіти для всіх громадян, незалежно від місця їхнього проживання; дозволяє учням та студентам навчатися в зручному для них темпі та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб; дає можливість учням та студентам з обмеженими фізичними можливостями отримувати освіту нарівні з іншими.

Мобільне навчання – це форма навчання, яка дозволяє учням та студентам навчатися за допомогою мобільних пристроїв, таких як смартфони та планшети.

Мобільне навчання може здійснюватися за допомогою мобільних додатків, веб-сайтів, інтерактивних сервісів тощо. Мобільне навчання має ряд переваг, зокрема: дозволяє учням та студентам навчатися в будь-якому місці та в будь-який час; робить навчання більш доступним та зручним; може бути використано для підвищення мотивації учнів та студентів.

Ігрове навчання – це форма навчання, яка використовує принципи ігор для навчання. Ігрове навчання може здійснюватися за допомогою комп'ютерних ігор, навчальних ігор, мобільних ігор тощо. Ігрове навчання має ряд переваг, зокрема: підвищує мотивацію учнів та студентів; допомагає учням та студентам краще засвоювати навчальний матеріал; сприяє розвитку творчих здібностей учнів та студентів.

Аналітичний інструментарій – це інструменти, які допомагають вчителям та викладачам аналізувати результати навчання учнів та студентів. Аналітичний інструментарій може використовуватися для визначення сильних та слабких сторін учнів та студентів, для виявлення проблем у навчанні та для розробки заходів щодо покращення навчального процесу. Аналітичний інструментарій має ряд переваг, зокрема: допомагає вчителям та викладачам краще розуміти своїх учнів та студентів; дозволяє вчителям та викладачам поліпшувати навчальний процес; сприяє підвищенню ефективності навчання.

У науці великі дані – це сукупність даних, які настільки великі та складні, що їх неможливо обробити за допомогою традиційних методів. Великі дані можуть використовуватися для проведення масштабних наукових досліджень, які були б неможливими без використання сучасних технологій. Великі дані мають ряд переваг, зокрема: дозволяють проводити наукові дослідження, які дозволяють краще зрозуміти складні явища; можуть бути використані для виявлення нових закономірностей та тенденцій; сприяють розвитку наукових досліджень.

Штучний інтелект (ШІ) – це галузь інформатики, яка займається створенням розумних машин. ШІ може використовуватися для автоматизації наукових досліджень, що дозволяє науковцям зосередитися на творчій роботі. ШІ має ряд переваг, зокрема: може бути використаний для автоматизації рутинних завдань у

наукових дослідженнях; дозволяє науковцям зосередитися на творчій роботі; сприяє підвищенню ефективності наукових досліджень.

Розумне виробництво – це використання сучасних технологій для автоматизації процесів виробництва. Розумне виробництво може використовуватися для підвищення ефективності наукових досліджень, що дозволяє науковцям зосередитися на отриманні нових знань. Розумне виробництво має ряд переваг, зокрема: дозволяє автоматизувати процеси наукових досліджень; підвищує ефективність наукових досліджень; сприяє звільненню науковців від рутинних завдань.

Впровадження інноваційних технологій в освіту та науці України має ряд позитивних наслідків, зокрема: забезпечує доступ до якісної освіти та наукових досліджень для всіх громадян; підвищує ефективність освіти та наукових досліджень; сприяє розвитку творчих здібностей учнів, студентів та науковців.

Інноваційні технології мають значний потенціал для розвитку освітньої та наукової сфери України. Вони дозволяють зробити освіту більш доступною, ефективною та цікавою, а наукові дослідження – більш масштабними, точними та продуктивними. Для реалізації цього потенціалу необхідно впроваджувати інноваційні технології в освітній та науковий процес, а також створювати сприятливі умови для їхнього розвитку.

Отже, за 2018-2022 рр. інноваційний потенціал освітньої та наукової сфери України покращився. Однак, незважаючи на позитивні зміни, він все ще залишається недостатнім. За 2018-2022 рр. інноваційний потенціал освітньої сфери в Україні покращився, що пов'язано з такими факторами: зростанням кількості закладів освіти, які використовують інноваційні технології; зростанням кількості учнів, які навчаються за інноваційними освітніми програмами; зростанням кількості педагогічних працівників, які пройшли навчання з інноваційних технологій; зростанням кількості наукових досліджень та розробок у сфері освіти; зростанням кількості патентів, виданих на винаходи в сфері освіти. Однак, незважаючи на позитивні зміни, інноваційний потенціал освітньої сфери України все ще залишається недостатнім. Для його подальшого розвитку необхідно: підвищити фінансування інновацій у сфері освіти; створити сприятливі умови для розвитку інноваційної

діяльності в освітній сфері; розвивати міжнародну співпрацю у сфері інноваційної освіти. У 2022 році відбулося різке зростання кількості закладів освіти, які використовують інноваційні технології, що пов'язано з тим, що багато закладів освіти були зруйновані або пошкоджені внаслідок війни в Україні, і для їх відновлення необхідно було використовувати інноваційні технології. За 2018-2022 рр. інноваційний потенціал наукової сфери України покращився, що пов'язано з такими факторами: зростанням кількості науково-дослідних установ, які проводять інноваційні дослідження; зростанням кількості наукових працівників, які займаються інноваційними дослідженнями; покращенням якості наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, які присвячені інноваційним дослідженням; зростанням кількості патентів, виданих на винаходи в результаті інноваційних досліджень. Однак, незважаючи на позитивні зміни, інноваційний потенціал наукової сфери України все ще залишається недостатнім.

Висновки до розділу 2

Отже, в результаті проведеного дослідження варто зробити наступні висновки. У 2022 році відбулося зниження деяких показників розвитку інноваційного потенціалу України. Найсуттєвіше зниження відбулося за показником Індекс інноваційності (-3,4 бали), ВВП від інновацій (-0,9% ВВП) та кількості патентів (-192), що пов'язано з повномасштабною війною, яка призвела до руйнування інфраструктури, вивезення обладнання та персоналу з України, а також до падіння економічної активності. Однак, у 2023 році деякі показники почали відновлюватися. Так, Індекс інноваційності зріс на 0,7 бали, ВВП від інновацій – на 0,1% ВВП, а кількість стартапів – на 100. Це свідчить про те, що Україна продовжує розвивати інноваційну систему, незважаючи на війну.

З початком повномасштабної російської агресії українське бізнес середовище зазнало серйозних змін. Підприємцям довелося зіткнутися з низкою негативних факторів, таких як перебої з електроенергією і зв'язком, евакуація економічно активного населення за межі країни, зниження купівельної спроможності населення,

руйнування і перебудова ланцюгів поставок, падіння рівня інвестицій практично до нуля. Ці фактори мали вкрай негативний вплив на економічну ситуацію в Україні.

В той же час, варто зазначити, що українські підприємства навіть в таких тяжких умовах зуміли досить швидко переорієнтувати свою діяльність таким чином, щоб ефективно функціонувати навіть в кризових умовах. Розглядаючи конкретні випадки, можна дійти висновку, що найкраще адаптувались до нових умов саме ті компанії, що працюють в інноваційних сферах. У цілому, можна сказати, що інноваційний потенціал України залишається достатньо диверсифікованим. Це забезпечує його стійкість до зовнішніх шоків і створює передумови для подальшого розвитку. Окремо варто відзначити, що частка інноваційного потенціалу, що припадає на інші галузі, залишається незмінною, що пов'язано з тим, що ці галузі мають низький рівень інноваційної активності.

Щодо конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі, то витрати на дослідження та розробки (R&D) становлять лише 1,2% від ВВП, що є одним із найнижчих показників у Європі. Для порівняння, у США цей показник становить 3,0%, а у Німеччині – 3,2%. Низький рівень інвестицій у R&D обмежує можливості України для розробки нових технологій та створення інноваційних продуктів і послуг. Це негативно впливає на конкурентоспроможність української економіки на світових ринках. Українська економіка є надмірно залежною від кількох секторів, зокрема від сільського господарства та переробної промисловості. Це обмежує можливості для розвитку інноваційних галузей, таких як енергетика, ІТ, біотехнології та фармацевтика.

Для підвищення конкурентоспроможності української економіки необхідно диверсифікувати її структуру, сприяючи розвитку високотехнологічних секторів. Недостатня ефективність органів державної влади та бюрократія негативно впливають на розвиток інноваційної діяльності в Україні. Загалом, конкурентні позиції України у глобальному інноваційному середовищі є недостатніми. Україна має певні сильні сторони, такі як високий рівень людського капіталу та ємний внутрішній ринок. Однак, існує ряд серйозних проблем, які негативно впливають на інноваційний розвиток, зокрема низькі витрати на дослідження та розробки,

недостатній розвиток високотехнологічних секторів економіки та низький рівень інституційної спроможності.

За 2018-2022 рр. в освітній сфері України відбулися такі зміни: кількість закладів освіти, учнів і педагогічних працівників залишалася відносно стабільною; витрати на освіту залишалися на рівні 4% від ВВП; індекс людського капіталу покращився на 2 місця. У 2022 році відбулося різке зниження кількості учнів через війну в Україні. У 2022 р. через війну в Україні було зруйновано або пошкоджено понад 1000 закладів освіти. Близько 4 мільйонів дітей були змушені покинути свої домівки і переїхати в інші регіони України або за кордон. Було призупинено освітній процес у багатьох закладах освіти. У 2023 р. почалося відновлення зруйнованих і пошкоджених закладів освіти. Частина дітей, які були змушені покинути свої домівки, повернулися до навчання. Було відновлено освітній процес у багатьох закладах освіти.

Війна в Україні негативно вплинула на освітню сферу. Однак, незважаючи на це, Україна продовжує працювати над розвитком освіти. За 2018-2022 рр. наукова сфера України мала стабільний розвиток, що пов'язано з такими факторами: підтримкою держави у сфері науки, зростанням кількості наукових працівників, покращенням матеріально-технічної бази наукових досліджень.

Водночас, незважаючи на позитивні зміни, наукова сфера України все ще має ряд проблем, які необхідно вирішувати. Зокрема, необхідно: підвищити фінансування науки, створити сприятливі умови для залучення молодих науковців у науку, розвивати міжнародну співпрацю у сфері науки. У 2022 році відбулося деяке зниження кількості наукових працівників, що пов'язано з тим, що багато науковців були призвані до лав Збройних Сил України. У 2022 році відбулося також зниження кількості наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, що пов'язано з тим, що багато науковців були змушені переїхати за кордон.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Перешкоди та стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва

Для забезпечення перспективного розвитку України у світовому господарстві необхідно сформувавши ефективну інноваційну стратегію, яка б передбачала створення сприятливого середовища для розвитку інновацій, включаючи забезпечення політичної стабільності, верховенства права, підвищення фінансування інновацій, розвиток системи освіти та професійної підготовки, створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів, розвиток системи захисту інтелектуальної власності та міжнародного співробітництва.

Основними перешкодами у розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва є:

- нестабільна політична ситуація;
- недостатнє фінансування інновацій;
- низький рівень кваліфікації кадрів;
- втрата кваліфікованих кадрів;
- недостатнє використання інтелектуальної власності;
- недостатня міжнародна інтеграція (див. Табл. 3.1).

Наведені перешкоди ускладнюють розвиток інноваційного потенціалу України та її конкурентоспроможність у глобальному економічному суперництві. Для їх подолання необхідно впроваджувати комплексні заходи, спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку інновацій. Розглянемо деякі з таких заходів.

Забезпечення політичної стабільності та верховенства права передбачає проведення політичних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та

бюрократією, а також економічних реформ, спрямованих на лібералізацію економіки та створення умов для розвитку конкуренції.

Таблиця 3.1

Перешкоди у розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва

Перешкода	Характеристика
Нестабільна політична ситуація	Невизначеність щодо майбутнього країни, корупція, бюрократія, відсутність верховенства права ускладнюють ведення бізнесу та інвестування в інноваційні проекти.
Недостатнє фінансування інновацій	Низькі державні інвестиції у дослідження та розробки, а також відсутність привабливих умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти ускладнюють розвиток інноваційної діяльності.
Низький рівень кваліфікації кадрів	Недостатній рівень освіти та професійної підготовки, відсутність інноваційного мислення та навичок у працівників ускладнюють впровадження інновацій у виробництво та послуги.
Втрата кваліфікованих кадрів	Міграція висококваліфікованих кадрів за кордон ускладнює розвиток інноваційної діяльності в Україні.
Недостатнє використання інтелектуальної власності	Недостатньо розвинена система захисту інтелектуальної власності, а також невисока культура використання інтелектуальної власності ускладнюють розвиток інноваційної діяльності.
Недостатня міжнародна інтеграція	Відсутність ефективного співробітництва з іншими країнами у сфері науки, технологій та інновацій ускладнює доступ до світових знань та технологій, а також залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти.

Примітка. Складено автором за даними [19].

Збільшення фінансування інновацій передбачає збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки, а також створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти шляхом надання податкових пільг, гарантій та інших стимулів.

Розвиток системи освіти та професійної підготовки передбачає реформування системи освіти, спрямоване на розвиток критичного мислення, творчості та підприємницьких навичок, а також розвиток системи професійної підготовки, спрямованої на підготовку кадрів для інноваційної економіки.

Створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів має здійснюватись за рахунок підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту

працівників, а також створення умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання.

Розвиток системи захисту інтелектуальної власності передбачає вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, створення умов для реєстрації та захисту інтелектуальної власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у інноваційні проекти, що базуються на інтелектуальній власності.

Розвиток міжнародного співробітництва передбачає розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, технологій та інновацій, створення умов для залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти, а також участь України у міжнародних інноваційних проектах.

Впровадження цих заходів дозволить Україні подолати перешкоди на шляху розвитку інноваційного потенціалу та стати конкурентоспроможною у глобальному економічному середовищі.

Основні стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва наведені в табл. 3.2:

Таблиця 3.2

Основні стратегічні напрямки розвитку інноваційного потенціалу України в умовах глобального економічного суперництва

Стратегічний напрямок	Характеристика
Створення сприятливого середовища для розвитку інновацій	Забезпечення політичної стабільності та верховенства права, збільшення фінансування інновацій, розвиток системи освіти та професійної підготовки, створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів, розвиток системи захисту інтелектуальної власності та міжнародного співробітництва.
Розвиток інноваційних технологій	Фокусування на розвитку ключових технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, 5G, блокчейн, відновлювані джерела енергії та інші.
Інтеграція інновацій у виробництво та послуги	Передбачає створення умов для впровадження інновацій у різні галузі економіки, а також розвиток інноваційного підприємництва.
Формування інноваційної культури	Передбачає підвищення рівня інноваційної грамотності населення, а також формування в суспільстві розуміння важливості інновацій для розвитку країни.

Примітка. Складено автором за даними [25].

Реалізація цих стратегічних напрямків дозволить Україні подолати перешкоди на шляху розвитку інноваційного потенціалу та стати конкурентоспроможною у глобальному економічному суперництві.

Наведемо основні заходи, які можна впроваджувати в рамках цих стратегічних напрямків:

1. Забезпечення політичної стабільності та верховенства права:

– проведення політичних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та бюрократією;

– лібералізація економіки та створення умов для розвитку конкуренції.

2. Збільшення фінансування інновацій:

– збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки;

– створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти.

3. Розвиток системи освіти та професійної підготовки:

– реформування системи освіти, спрямоване на розвиток критичного мислення, творчості та підприємницьких навичок;

– розвиток системи професійної підготовки, спрямованої на підготовку кадрів для інноваційної економіки.

4. Створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів:

– підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту працівників;

– створення умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання.

5. Розвиток системи захисту інтелектуальної власності:

– вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності;

– створення умов для реєстрації та захисту інтелектуальної власності;

– залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у інноваційні проекти, що базуються на інтелектуальній власності.

6. Розвиток міжнародного співробітництва:

– розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, технологій та інновацій;

– створення умов для залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти;

– участь України у міжнародних інноваційних проектах.

7. Фокусування на розвитку ключових технологій:

– створення національних програм розвитку ключових технологій;

– залучення вітчизняних та іноземних компаній до розвитку ключових технологій.

8. Створення умов для комерціалізації інновацій:

– розвиток венчурного капіталу та інших механізмів фінансування інновацій;

– створення умов для трансферу технологій.

9. Створення умов для впровадження інновацій у різні галузі економіки:

– створення інноваційних кластерів;

– впровадження інноваційних методів управління в державних та приватних компаніях.

10. Розвиток інноваційного підприємництва:

– запровадження заходів підтримки інноваційного підприємництва;

– створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

11. Підвищення рівня інноваційної грамотності населення; пропаганда інновацій в освіті, ЗМІ та інших сферах.

12. Формування в суспільстві розуміння важливості інновацій для розвитку країни. Залучення громадськості до обговорення інноваційних питань.

Реалізація наведених заходів дозволить Україні подолати перешкоди на шляху розвитку інноваційного потенціалу та стати конкурентоспроможною у глобальному економічному суперництві.

Отже, інноваційний розвиток є одним із ключових факторів економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності країни. Однак, Україна стикається з низкою проблем, які стримують розвиток інноваційного потенціалу. Серед основних проблем можна виділити такі: нестабільна політична ситуація (невизначеність щодо майбутнього країни, корупція, бюрократія, відсутність верховенства права ускладнюють ведення бізнесу та інвестування в інноваційні проекти); недостатнє фінансування інновацій (низькі державні інвестиції у

дослідження та розробки, а також відсутність привабливих умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти ускладнюють розвиток інноваційної діяльності); низький рівень кваліфікації кадрів (недостатній рівень освіти та професійної підготовки, відсутність інноваційного мислення та навичок у працівників ускладнюють впровадження інновацій у виробництво та послуги); втрата кваліфікованих кадрів; міграція висококваліфікованих кадрів за кордон; недостатнє використання інтелектуальної власності (недостатньо розвинена система захисту інтелектуальної власності, а також невисока культура використання інтелектуальної власності ускладнюють розвиток інноваційної діяльності); недостатня міжнародна інтеграція (відсутність ефективного співробітництва з іншими країнами у сфері науки, технологій та інновацій ускладнює доступ до світових знань та технологій, а також залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти).

Незважаючи на існуючі проблеми, Україна має значний потенціал для розвитку інноваційної діяльності. Серед факторів, які сприяють розвитку інновацій в Україні, можна виділити наступні. Україна має потужний науковий потенціал, який може бути використаний для розвитку інноваційної діяльності; молоде населення. Україна має молоде населення, яке є більш відкритим до інновацій та нових технологій; географічне розташування. Україна знаходиться на перетині важливих транспортних шляхів, що створює сприятливі умови для міжнародного співробітництва в сфері інновацій.

Для реалізації інноваційного потенціалу України необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на подолання існуючих проблем та створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності. Серед таких заходів можна виділити такі: забезпечення політичної стабільності та верховенства права, що передбачає проведення політичних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та бюрократією, а також лібералізацію економіки та створення умов для розвитку конкуренції; збільшення фінансування інновацій, що передбачає збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки, а також створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти шляхом надання податкових пільг, гарантій та інших стимулів; розвиток системи освіти та професійної підготовки,

що передбачає реформування системи освіти, спрямоване на розвиток критичного мислення, творчості та підприємницьких навичок, а також розвиток системи професійної підготовки, спрямованої на підготовку кадрів для інноваційної економіки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів, що передбачає підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту працівників, а також створення умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання; розвиток системи захисту інтелектуальної власності, що передбачає вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, створення умов для реєстрації та захисту інтелектуальної власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у інноваційні проекти, що базуються на інтелектуальній власності; розвиток міжнародного співробітництва, що передбачає розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, технологій та інновацій, створення умов для залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти, а також участь України у міжнародних інноваційних проектах.

3.2. Шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції

Інноваційна інфраструктура є важливою складовою інноваційного потенціалу країни. Вона включає в себе всі елементи, які необхідні для створення, розвитку та впровадження інновацій. Удосконалення інноваційної інфраструктури України є одним з ключових напрямків її розвитку в умовах глобальної конкуренції, що дозволить Україні підвищити конкурентоспроможність економіки, створити нові робочі місця та підвищити рівень життя населення. Інноваційна інфраструктура є основою для розвитку інноваційної системи країни. Вона включає в себе такі елементи, як:

- Науково-дослідні інститути та центри, які проводять фундаментальні та прикладні дослідження.
- Технопарки та бізнес-інкубатори, які допомагають стартапам та малим підприємствам розвивати інноваційні проекти.

- Венчурний капітал, який забезпечує фінансування інноваційних проектів.
- Інноваційні кластери, які об'єднують підприємства, наукові установи та інші організації, що займаються інноваціями.

Удосконалення інноваційної інфраструктури України є одним із ключових напрямів розвитку інноваційного потенціалу країни у контексті глобальної конкуренції. Основними напрямками удосконалення інноваційної інфраструктури України є:

1. Розширення мережі науково-дослідних інститутів та центрів. Це необхідно для забезпечення проведення фундаментальних та прикладних досліджень, які є основою для створення нових технологій та продуктів.

2. Створення та розвиток інноваційних кластерів. Кластери сприяють співпраці між підприємствами, науковими установами та іншими організаціями, що займаються інноваціями, що підвищує ефективність інноваційного процесу.

3. Стимулювання розвитку венчурного капіталу. Венчурний капітал забезпечує фінансування інноваційних проектів, які мають високий ризик, але також високий потенціал прибутковості.

4. Розвиток бізнес-інкубаторів та технопарків. Бізнес-інкубатори та технопарки допомагають стартапам та малим підприємствам розвивати інноваційні проекти, надаючи їм технічну, юридичну та фінансову підтримку.

Реалізація цих заходів дозволить Україні підвищити конкурентоспроможність її інноваційної системи на світовому ринку. Для реалізації цих заходів необхідно вжити таких конкретних заходів: забезпечити фінансування створення та розвитку науково-дослідних інститутів та центрів, інноваційних кластерів, бізнес-інкубаторів та венчурних фондів; удосконалити законодавство в галузі інновацій, зокрема, створити сприятливі умови для розвитку венчурного капіталу; сприяти підвищенню кваліфікації кадрів у сфері інновацій. Реалізація цих заходів дозволить Україні створити ефективну інноваційну інфраструктуру, яка стане основою для зростання інноваційного потенціалу країни та її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Серед основних шляхів удосконалення інноваційної інфраструктури України можна виділити наступні:

– Розширення доступу до фінансування інноваційної діяльності. Для цього необхідно збільшити видатки на науку, освіту та інновації в Державному бюджеті України, а також залучати приватні інвестиції в інноваційну діяльність.

– Створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку інноваційного бізнесу. Для цього необхідно реформувати законодавство, спростити процедури реєстрації та оподаткування бізнесу, а також боротися з корупцією.

– Розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій. Для цього необхідно впроваджувати інноваційні технології в освітній процес, а також створювати нові освітні програми, які будуть відповідати потребам ринку праці.

– Розвиток міжнародної співпраці в сфері інновацій. Для цього необхідно укладати угоди про співпрацю з іншими країнами, а також брати участь у міжнародних програмах та проектах у сфері інновацій.

– Створення єдиного реєстру інноваційних проектів та стартапів, що дозволить координувати діяльність інноваційної спільноти та залучати інвестиції в перспективні проекти.

– Розвиток мережі технопарків та інкубаторів. Технопарки та інкубатори створюють сприятливі умови для розвитку інноваційного бізнесу, надають доступ до інноваційних технологій та знань, а також допомагають у пошуку інвестицій.

– Створення системи підтримки малого та середнього бізнесу. Малий і середній бізнес є основним драйвером інноваційної діяльності. Для його підтримки необхідно надавати доступ до фінансування, пільгові умови оподаткування, а також допомогу у вирішенні адміністративних питань.

– Розвиток системи захисту інтелектуальної власності. Захист інтелектуальної власності є важливим фактором для стимулювання інноваційної діяльності. Для цього необхідно вдосконалити законодавство у сфері інтелектуальної власності та забезпечити ефективний захист прав інтелектуальної власності.

Реалізація цих заходів дозволить Україні створити ефективну інноваційну інфраструктуру, яка стане базою для зростання інноваційного потенціалу країни.

У умовах глобальної конкуренції країни, які мають розвинену інноваційну інфраструктуру, мають конкурентні переваги. Вони можуть швидше адаптуватися до змін на ринку, створювати нові продукти та послуги, а також завойовувати нові ринки. Україна має значний потенціал для розвитку інновацій. У країні є висококваліфіковані кадри, а також наукові установи, які проводять передові дослідження. Однак, для того, щоб реалізувати цей потенціал, необхідно створити ефективну інноваційну інфраструктуру.

Основні шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції наведено в табл. 3.3:

Таблиця 3.3

Основні шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції

Шляхи удосконалення інноваційної інфраструктури	Ефекти для зростання інноваційного потенціалу
Забезпечення політичної стабільності та верховенства права	Створення сприятливого середовища для розвитку бізнесу, інвестування та інновацій
Збільшення фінансування інновацій	Створення умов для розвитку наукових досліджень та розробок, а також комерціалізації інновацій
Розвиток системи освіти та професійної підготовки	Формування інноваційної культури та кваліфікованих кадрів для інноваційної економіки
Створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів	Зменшення еміграції висококваліфікованих кадрів та підвищення їхньої продуктивності праці
Розвиток системи захисту інтелектуальної власності	Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності та стимулювання інноваційної діяльності
Розвиток міжнародного співробітництва	Залучення світових знань та технологій, а також залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти

Примітка. Складено автором за даними: [7, с. 38].

Удосконалення інноваційної інфраструктури України дозволить країні досягти наступних результатів:

– Підвищення конкурентоспроможності економіки. Інновації дозволяють підвищити якість продукції та послуг, а також знизити витрати на виробництво. Це дозволяє підприємствам бути більш конкурентоспроможними на внутрішньому та зовнішньому ринках.

– Створення нових робочих місць. Інноваційна діяльність створює нові робочі місця у сфері науки, техніки, технологій та інновацій.

– Підвищення рівня життя населення. Інновації дозволяють підвищити якість життя населення, створювати нові продукти та послуги, які відповідають потребам людей.

Удосконалення інноваційної інфраструктури України є важливим фактором для розвитку країни в умовах глобальної конкуренції. Розглянемо поточні та прогнозні показники удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції. Прогнозні показники базуються на припущенні, що Україна буде успішно впроваджувати заходи щодо удосконалення інноваційної інфраструктури. Збільшення витрат на дослідження та розробки дозволить Україні підвищити рівень наукових досліджень та розробок, а також сприятиме комерціалізації інновацій. Збільшення кількості наукових працівників на 10 тис. населення дозволить Україні забезпечити достатню кількість кваліфікованих кадрів для інноваційної діяльності. Збільшення кількості патентів, виданих на душу населення, дозволить Україні захистити свої інтелектуальні права та стимулювати інноваційну діяльність (табл. 3.4):

Таблиця 3.4

Поточні та прогнозні показники удосконаленої інноваційної інфраструктури
України

Показники	Поточні	Прогнозні
Частка витрат на дослідження та розробки у ВВП, (%)	0,7	1,5
Кількість наукових працівників на 10 тис. населення, (ос.)	40	60
Кількість патентів, виданих на душу населення, (од.)	0,1	0,5
Частка інновацій у економічному зростанні, (%)	20	30
Місце України в глобальному рейтингу інноваційності	50-60 місце	30-40 місце

Примітка. Складено автором за даними Європейської комісії.

Підвищення вкладу інновацій у економічне зростання дозволить Україні підвищити свою конкурентоспроможність у глобальній економіці. Покращення

позицій України в глобальному рейтингу інноваційності буде свідченням того, що країна досягла успіху у розвитку інноваційного потенціалу.

Частка витрат на дослідження та розробки в ВВП – цей показник є одним з ключових для оцінки рівня розвитку інноваційної системи. Він відображає частку коштів, що виділяються на дослідження та розробки (R&D) у загальному обсязі валового внутрішнього продукту (ВВП). В Україні частка витрат на R&D в ВВП є відносно низькою. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник становить близько 2,5%. Прогнозний показник 1,5% є значним кроком уперед для України. Він дозволить збільшити обсяги фінансування R&D і забезпечити більш ефективне використання цих коштів.

Кількість наукових працівників на 10 тис. населення – цей показник характеризує рівень кадрового забезпечення інноваційної системи. Він відображає кількість наукових працівників на 10 тис. населення. В Україні кількість наукових працівників на 10 тис. населення є достатньо високою. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник становить близько 70. Прогнозний показник 60 є трохи нижчим за середній показник для розвинених країн. Однак він дозволить забезпечити більш ефективне використання наукових кадрів.

Кількість патентів, виданих на душу населення відображає рівень інноваційної активності в країні. Він характеризує кількість патентів, виданих на душу населення. В Україні цей показник є дуже низьким. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник становить близько 2,5. Прогнозний показник 0,5 є значним кроком вперед для України, що дозволить стимулювати інноваційну активність і підвищити конкурентоспроможність країни на глобальному ринку.

Вклад інновацій у економічне зростання – цей показник характеризує вплив інновацій на економічне зростання. Він відображає частку вкладу інновацій у загальний обсяг валового внутрішнього продукту (ВВП). В Україні вклад інновацій у економічне зростання є відносно низьким. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник становить близько 40%. Прогнозний показник 30% є значним кроком уперед для України. Він дозволить підвищити ефективність використання інновацій і стимулювати економічне зростання.

Місце України в глобальному рейтингу інноваційності – цей показник відображає загальний рівень інноваційності країни. Він визначається на основі кількох факторів, таких як витрати на R&D, кількість наукових працівників, кількість патентів, виданих на душу населення, і вклад інновацій у економічне зростання. В Україні місце в глобальному рейтингу інноваційності є відносно низьким. Для порівняння, у розвинених країнах цей показник становить близько 20. Прогнозний показник 30-40 місце є значним кроком уперед для України. Він дозволить підвищити конкурентоспроможність країни на глобальному ринку.

Прогнозні показники удосконалення інноваційної інфраструктури України є амбітними, але реалістичними. Їх досягнення дозволить Україні суттєво підвищити свій рівень інноваційності та посилити свої конкурентні позиції на глобальному ринку. Для посилення конкурентних позицій України в інноваційному середовищі необхідно вжити таких заходів:

1. Розширити доступ до інноваційних ресурсів, таких як таланти, капітал і знання. Це можна зробити за рахунок таких заходів, як створення національних інноваційних кластерів, залучення іноземних інвестицій і підвищення якості освіти.

2. Створити більш стабільні умови для інноваційної діяльності. Це можна зробити за рахунок таких заходів, як зміцнення політичної та економічної стабільності, захисту інтелектуальної власності і зниження бюрократичної тяганини.

3. Підвищити державну підтримку інновацій. Це можна зробити за рахунок таких заходів, як збільшення фінансування досліджень і розробок, створення програм підтримки малого і середнього бізнесу і запровадження податкових пільг для інноваційних компаній.

Отже, основними напрямками удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції є: забезпечення політичної стабільності та верховенства права; збільшення фінансування інновацій; розвиток системи освіти та професійної підготовки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів; розвиток системи захисту інтелектуальної власності; розвиток міжнародного співробітництва.

3.3. Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні

Уряди багатьох країн світу приділяють значну увагу розвитку інноваційного потенціалу своїх країн, що пов'язано з тим, що інновації є ключовим фактором конкурентоспроможності економіки в умовах глобального висококонкурентного середовища. Уряди багатьох країн виділяють значні кошти на фінансування інноваційної діяльності, що здійснюється за допомогою прямих грантів, кредитів, субсидій та інших форм підтримки. Уряди багатьох країн впроваджують заходи, які сприяють розвитку інноваційного бізнесу, що включає в себе спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу, а також захист інтелектуальної власності. Україна має значний потенціал для розвитку інновацій. У країні є висококваліфіковані кадри, а також наукові установи, які проводять передові дослідження. Однак, для того, щоб реалізувати цей потенціал, необхідно адаптувати зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом до українських умов.

У зарубіжних країнах держава є основним стимулятором та інвестором інноваційної діяльності. У багатьох країнах держава надає субсидії, пільги «податкових канікул» тощо для підтримки інноваційної діяльності. Інноваційний потенціал є важливою умовою економічного зростання та конкурентоспроможності країни. Для розвитку інноваційного потенціалу необхідно усунути перешкоди, які стримують інноваційний розвиток підприємств, а також забезпечити сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Для розвитку інноваційного потенціалу України необхідно вжити низку заходів, зокрема:

1) у напрямку розвитку людського капіталу – необхідно підвищувати рівень освіти та підготовки кадрів у сфері інновацій.

2) у напрямку розвитку науково-технічної бази – необхідно підтримувати фундаментальні та прикладні дослідження в Україні.

3) у напрямку розвитку інфраструктури підтримки інновацій – слід створювати сприятливе середовище для розвитку інноваційної діяльності.

4) у сфері впровадження ефективної інноваційної політики у напрямку розвитку необхідно створювати законодавче та регуляторне середовище, яке стимулює інноваційну діяльність [10, с. 12].

Реалізація цих заходів дозволить Україні реалізувати свій інноваційний потенціал та забезпечити її економічне зростання та конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Основні можливості адаптації зарубіжного досвіду в Україні включають в себе такі напрямки:

- Вдосконалення системи фінансування інноваційної діяльності. Необхідно збільшити видатки на науку, освіту та інновації в Державному бюджеті України, а також залучати приватні інвестиції в інноваційну діяльність.

- Створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку інноваційного бізнесу. Необхідно реформувати законодавство, спростити процедури реєстрації та оподаткування бізнесу, а також боротися з корупцією.

- Розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій. Необхідно впроваджувати інноваційні технології в освітній процес, а також створювати нові освітні програми, які будуть відповідати потребам ринку праці.

- Розвиток міжнародної співпраці в сфері інновацій. Необхідно укласти угоди про співпрацю з іншими країнами, а також брати участь у міжнародних програмах та проектах у сфері інновацій.

Реалізація цих заходів дозволить Україні створити ефективну систему управління інноваційним потенціалом, яка буде сприяти розвитку інноваційної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності економіки країни. При адаптації зарубіжного досвіду в Україні необхідно враховувати такі особливості: геополітична ситуація. Україна перебуває в умовах війни, що створює певні перешкоди для розвитку інноваційної діяльності; економічна ситуація (економіка України перебуває в складному становищі, що також створює перешкоди для розвитку інноваційної діяльності); інфраструктура (в Україні недостатньо розвинена інноваційна інфраструктура, що також створює перешкоди для розвитку інноваційної діяльності). Враховуючи ці особливості, необхідно розробити комплекс заходів, які будуть

сприяти розвитку інноваційної діяльності в Україні. Ці заходи повинні бути спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності, а також на підтримку інноваційного бізнесу. Особливості використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні наведені в табл. 3.5:

Таблиця 3.5

Особливості використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні

Країна	Основні напрямки управління інноваційним потенціалом	Можливості адаптації в Україні
США	<ul style="list-style-type: none"> - Фінансування інновацій з боку держави та приватного сектору. - Створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності. - Стимулювання комерціалізації інновацій. 	<ul style="list-style-type: none"> - Збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки. - Створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти. - Вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності. - Запровадження ефективних механізмів комерціалізації інновацій.
Китай	<ul style="list-style-type: none"> - Використання державного регулювання для стимулювання інноваційної діяльності. - Створення інноваційних кластерів. - Розвиток системи захисту інтелектуальної власності. 	<ul style="list-style-type: none"> - Активізація державного регулювання у сфері інновацій. - Створення інноваційних кластерів. - Вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності.
Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> - Співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами. - Створення мережі інноваційних центрів. - Підготовка кваліфікованих кадрів для інноваційної діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток співпраці між науковими установами, бізнесом та державними органами. - Створення мережі інноваційних центрів. - Реформування системи освіти та професійної підготовки з акцентом на розвиток інноваційної культури.
Франція	<ul style="list-style-type: none"> - Створення системи підтримки малого та середнього бізнесу. - Стимулювання міжнародного співробітництва в сфері інновацій. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток малого та середнього бізнесу. - Стимулювання міжнародного співробітництва в сфері інновацій.
Японія	<ul style="list-style-type: none"> - Створення системи підтримки інноваційних підприємств. - Розвиток системи захисту інтелектуальної власності. - Стимулювання споживання інноваційних продуктів та послуг. 	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток системи підтримки інноваційних підприємств. - Вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності. - Стимулювання споживання інноваційних продуктів та послуг.

Примітка. Складено автором за даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

США є однією з найбільш інноваційних країн світу. У 2022 році США посіли перше місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який складає Світовий економічний форум. Цей успіх є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд США для підтримки інноваційної діяльності. Уряд США виділяє значні кошти на фінансування інноваційної діяльності. Ці кошти спрямовуються на підтримку фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Уряд США впроваджує заходи, які сприяють розвитку інноваційного бізнесу, що включає в себе спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу, а також захист інтелектуальної власності. Розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій. Уряд США інвестує у розвиток освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій. Це здійснюється за допомогою створення нових навчальних закладів, впровадження інноваційних технологій в освітній процес та залучення кваліфікованих фахівців з інших країн. Уряд США співпрацює з іншими країнами в сфері інновацій. Це включає в себе обмін науковими знаннями та технологіями, створення спільних інноваційних проектів та участь у міжнародних програмах та проектах у сфері інновацій [48, с. 41].

Стратегічні цілі управління інноваційним потенціалом у США: збереження лідерства США у глобальній інноваційній системі, створення нових робочих місць у сфері науки, технологій та інновацій, підвищення конкурентоспроможності економіки США. Управління інноваційним потенціалом у США здійснюється за допомогою наступних механізмів: державні програми та проекти підтримки інновацій, фінансування інновацій з боку приватного сектору, співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами.

Державні програми та проекти підтримки інновацій є одним з ключових механізмів управління інноваційним потенціалом у США. Ці програми спрямовані на фінансування фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій. Найбільш значущими державними програмами підтримки інновацій у США є: Національна наукова фундація (NSF). NSF фінансує фундаментальні дослідження в галузі науки, техніки та інформатики, Департамент

енергетики США (DOE). DOE фінансує прикладні дослідження та розробки в галузі енергетики, Департамент оборони США (DOD). DOD фінансує дослідження та розробки в галузі оборонних технологій.

Фінансування інновацій з боку приватного сектору є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в США. Приватні компанії інвестують у дослідження та розробки, а також у комерціалізацію інновацій. У США існує потужний венчурний капітал, який інвестує в інноваційні стартапи. Венчурний капітал є важливим джерелом фінансування для інноваційного бізнесу. Співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в США. Ця співпраця дозволяє об'єднати ресурси та досвід різних організацій, що сприяє успіху інноваційних проектів. У США існує розвинена мережа технопарків та інкубаторів, які створюють сприятливі умови для співпраці між науковими установами, бізнесом та державними органами. США є одним з найбільш інноваційних країн світу. Успіх США у цій сфері є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд США для підтримки інноваційної діяльності [41, с. 251].

Китай є одним з найдинамічніших інноваційних країн світу. У 2022 році Китай посів друге місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який складає Світовий економічний форум. Цей успіх є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд Китаю для підтримки інноваційної діяльності. Уряд Китаю виділяє значні кошти на фінансування інноваційної діяльності. Ці кошти спрямовуються на підтримку фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій. Державні програми та проекти підтримки інновацій є одним з ключових механізмів управління інноваційним потенціалом у Китаї. Ці програми спрямовані на фінансування фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Найбільш значущими державними програмами підтримки інновацій у Китаї є: «Програма п'ятирічок». Ця програма спрямована на розвиток науки, технологій та інновацій у Китаї; програма «Створення інноваційної держави». Ця програма спрямована на створення інноваційної економіки в Китаї; програма «Створення

інноваційного мегаполісу». Ця програма спрямована на розвиток інновацій у великих містах Китаю.

Фінансування інновацій з боку приватного сектору є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в Китаї. Приватні компанії інвестують у дослідження та розробки, а також у комерціалізацію інновацій. У Китаї існує розвинений венчурний капітал, який інвестує в інноваційні стартапи. Венчурний капітал є важливим джерелом фінансування для інноваційного бізнесу. Співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в Китаї. Ця співпраця дозволяє об'єднати ресурси та досвід різних організацій, що сприяє успіху інноваційних проєктів. У Китаї існує розвинена мережа технопарків та інкубаторів, які створюють сприятливі умови для співпраці між науковими установами, бізнесом та державними органами [47, с. 128].

Німеччина є однією з найбільш інноваційних країн світу. У 2022 році Німеччина посіла третє місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який складає Світовий економічний форум. Цей успіх є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд Німеччини для підтримки інноваційної діяльності. Уряд Німеччини виділяє значні кошти на фінансування інноваційної діяльності. Ці кошти спрямовуються на підтримку фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Уряд Німеччини співпрацює з іншими країнами в сфері інновацій, що включає в себе обмін науковими знаннями та технологіями, створення спільних інноваційних проєктів та участь у міжнародних програмах та проєктах у сфері інновацій. Державні програми та проєкти підтримки інновацій є одним з ключових механізмів управління інноваційним потенціалом у Німеччині. Ці програми спрямовані на фінансування фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Найбільш значущими державними програмами підтримки інновацій у Німеччині є: програма «Інноваційна Німеччина». Ця програма спрямована на підтримку інноваційної діяльності в Німеччині; програма «Інноваційний фонд». Ця програма спрямована на фінансування інноваційних проєктів приватного сектору;

програма «Інноваційні кластери». Ця програма спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в кластерах.

Фінансування інновацій з боку приватного сектору є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в Німеччині. Приватні компанії інвестують у дослідження та розробки, а також у комерціалізацію інновацій. У Німеччині існує розвинений венчурний капітал, який інвестує в інноваційні стартапи. Венчурний капітал є важливим джерелом фінансування для інноваційного бізнесу. Співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності в Німеччині та дозволяє об'єднати ресурси та досвід різних організацій, що сприяє успіху інноваційних проектів [51, с. 277].

Франція є однією з найбільш інноваційних країн світу. У 2022 році Франція посіла четверте місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який складає Світовий економічний форум. Цей успіх є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд Франції для підтримки інноваційної діяльності. Уряд Франції виділяє значні кошти на фінансування інноваційної діяльності. Ці кошти спрямовуються на підтримку фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Державні програми та проекти підтримки інновацій є одним з ключових механізмів управління інноваційним потенціалом у Франції. Ці програми спрямовані на фінансування фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також на комерціалізацію інновацій.

Найбільш значущими державними програмами підтримки інновацій у Франції є: програма «Франція інновує». Ця програма спрямована на підтримку інноваційної діяльності в Франції; програма «Інноваційний фонд». Ця програма спрямована на фінансування інноваційних проектів приватного сектору; програма «Інноваційні кластери». Ця програма спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в кластерах. У Франції існує розвинена мережа технопарків та інкубаторів, які створюють сприятливі умови для співпраці між науковими установами, бізнесом та державними органами [39].

Японія є однією з найбільш інноваційних країн світу. У 2022 році Японія посіла п'яте місце в рейтингу глобальної конкурентоспроможності, який складає Світовий економічний форум. Цей успіх є результатом комплексних заходів, які впроваджує уряд Японії для підтримки інноваційної діяльності.

Уряд Японії інвестує у розвиток освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій. Це здійснюється за допомогою створення нових навчальних закладів, впровадження інноваційних технологій в освітній процес та залучення кваліфікованих фахівців з інших країн. Також уряд Японії співпрацює з іншими країнами в сфері інновацій. Це включає в себе обмін науковими знаннями та технологіями, створення спільних інноваційних проектів та участь у міжнародних програмах та проектах у сфері інновацій.

Управління інноваційним потенціалом у Японії здійснюється за допомогою наступних механізмів: державні програми та проекти підтримки інновацій; фінансування інновацій з боку приватного сектору; співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами.

Найбільш значущими державними програмами підтримки інновацій у Японії є: програма «Створення інноваційної економіки». Ця програма спрямована на підтримку інноваційної діяльності в Японії; програма «Інноваційний фонд». Ця програма спрямована на фінансування інноваційних проектів приватного сектору; програма «Інноваційні кластери». Ця програма спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності в кластерах. Фінансування інновацій з боку приватного сектору є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності у Японії.

Приватні компанії інвестують у дослідження та розробки, а також у комерціалізацію інновацій. Співпраця між науковими установами, бізнесом та державними органами є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності у Японії. Ця співпраця дозволяє об'єднати ресурси та досвід різних організацій, що сприяє успіху інноваційних проектів.

Зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом показує, що ефективне управління інноваційними процесами є ключовим фактором успіху у

глобальному висококонкурентному середовищі. Основні напрями управління інноваційним потенціалом, які реалізуються у зарубіжних країнах, включають: фінансування інновацій, створення сприятливого середовища для розвитку інноваційної діяльності та стимулювання комерціалізації інновацій (рис. 3.1):

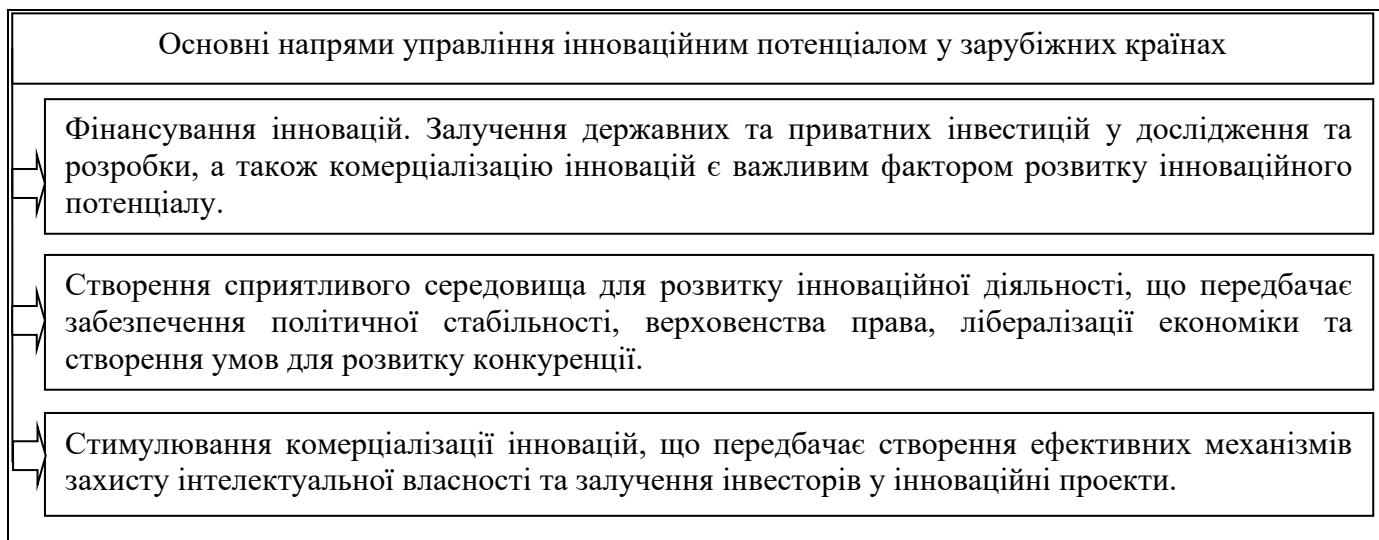

Рис. 3.1. Основні напрями управління інноваційним потенціалом, які реалізуються у зарубіжних країнах.

Примітка. Побудовано автором за даними [51, с. 278].

Враховуючи особливості використання зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі, можна виділити такі можливості адаптації цього досвіду в Україні:

– Збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки. Це дозволить поліпшити матеріально-технічну базу наукових установ, а також стимулювати проведення фундаментальних та прикладних досліджень.

– Створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти. Це може бути досягнуто за рахунок впровадження податкових пільг, створення умов для доступу до фінансування, а також розвитку венчурного капіталу.

– Вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності. Це дозволить захистити права інтелектуальної власності на інноваційні продукти та послуги, а також стимулювати комерціалізацію інновацій.

– Запровадження ефективних механізмів комерціалізації інновацій. Це може бути досягнуто за рахунок створення інноваційних кластерів, а також розвитку системи підтримки інноваційного бізнесу.

Реалізація цих заходів дозволить Україні створити ефективну систему управління інноваційним потенціалом, яка буде сприяти розвитку інноваційної діяльності та підвищенню конкурентоспроможності економіки країни.

Отже, управління інноваційним потенціалом є важливим фактором розвитку інноваційної діяльності та підвищення конкурентоспроможності економіки країни. Аналіз зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у США, Китаї, Німеччині, Франції та Японії показує, що ефективна система управління інноваційним потенціалом повинна включати в себе такі основні напрямки: фінансування інноваційної діяльності, що передбачає забезпечення достатнього фінансування для фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також для комерціалізації інновацій; створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку інноваційного бізнесу, що має на меті спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу, а також захист інтелектуальної власності; розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій, що здійснюється шляхом створення нових навчальних закладів, впровадження інноваційних технологій в освітній процес та залучення кваліфікованих фахівців з інших країн; розвиток міжнародної співпраці в сфері інновацій шляхом обміну науковими знаннями та технологіями, створення спільних інноваційних проектів та участь у міжнародних програмах та проектах у сфері інновацій. Крім того, ефективна система управління інноваційним потенціалом повинна забезпечувати співпрацю між науковими установами, бізнесом та державними органами. Ця співпраця дозволяє об'єднати ресурси та досвід різних організацій, що сприяє успіху інноваційних проектів. Особливості управління інноваційним потенціалом у різних країнах світу визначаються їхніми економічними, політичними та культурними особливостями. Однак, незважаючи на ці відмінності, усі країни, які досягли успіху в розвитку інноваційної діяльності, мають спільні принципи управління інноваційним потенціалом.

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного дослідження варто зробити наступні висновки. Для реалізації інноваційного потенціалу України необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на подолання існуючих проблем та створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності. Серед таких заходів можна виділити такі: забезпечення політичної стабільності та верховенства права, що передбачає проведення політичних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та бюрократією, а також лібералізацію економіки та створення умов для розвитку конкуренції; збільшення фінансування інновацій, що передбачає збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки, а також створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти шляхом надання податкових пільг, гарантій та інших стимулів; розвиток системи освіти та професійної підготовки, що передбачає реформування системи освіти, спрямоване на розвиток критичного мислення, творчості та підприємницьких навичок, а також розвиток системи професійної підготовки, спрямованої на підготовку кадрів для інноваційної економіки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів, що передбачає підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту працівників, а також створення умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання; розвиток системи захисту інтелектуальної власності, що передбачає вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, створення умов для реєстрації та захисту інтелектуальної власності, а також залучення вітчизняних та іноземних інвесторів у інноваційні проекти, що базуються на інтелектуальній власності; розвиток міжнародного співробітництва, що передбачає розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, технологій та інновацій, створення умов для залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти, а також участь України у міжнародних інноваційних проектах.

Основними напрямками удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції є: забезпечення політичної стабільності та верховенства права; збільшення

фінансування інновацій; розвиток системи освіти та професійної підготовки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів; розвиток системи захисту інтелектуальної власності; розвиток міжнародного співробітництва. Збільшення витрат на дослідження та розробки дозволить Україні підвищити рівень наукових досліджень та розробок, а також сприятиме комерціалізації інновацій. Збільшення кількості наукових працівників на 10 тис. населення дозволить Україні забезпечити достатню кількість кваліфікованих кадрів для інноваційної діяльності. Збільшення кількості патентів, виданих на душу населення, дозволить Україні захистити свої інтелектуальні права та стимулювати інноваційну діяльність. Підвищення вкладу інновацій у економічне зростання дозволить Україні підвищити свою конкурентоспроможність у глобальній економіці. Покращення позицій України в глобальному рейтингу інноваційності буде свідченням того, що країна досягла успіху у розвитку інноваційного потенціалу.

Також в процесі дослідження було проаналізовано зарубіжний досвід управління інноваційним потенціалом у глобальному висококонкурентному середовищі та можливості його адаптації в Україні. Аналіз зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у США, Китаї, Німеччині, Франції та Японії показує, що ефективна система управління інноваційним потенціалом повинна включати в себе такі основні напрямки: фінансування інноваційної діяльності. Цей напрямок передбачає забезпечення достатнього фінансування для фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також для комерціалізації інновацій; створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку інноваційного бізнесу. Цей напрямок передбачає спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу, а також захист інтелектуальної власності; розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій.

ВИСНОВКИ

Таким чином, інноваційний потенціал є одним з ключових факторів глобальної конкурентоспроможності. Він визначає здатність країни, організації чи підприємства створювати та впроваджувати інновації, які забезпечують їх конкурентні переваги на світових ринках. Розвиток інноваційного потенціалу є ключовим завданням для будь-якої країни, яка прагне підвищити свою глобальну конкурентоспроможність. Для цього необхідно здійснювати інвестиції в розвиток матеріальних, нематеріальних, людських та організаційних ресурсів. Завдяки розвитку інноваційного потенціалу країни можуть підвищити свою економічну та соціальну стабільність, а організації та підприємства можуть забезпечити своє довгострокове зростання та розвиток.

До основних компонентів інноваційного потенціалу відносяться: людський капітал; науково-технічна база; інфраструктура підтримки інновацій; політика держави. Вони взаємопов'язані та взаємодіють між собою, створюючи єдину систему, яка дозволяє країнам розвивати інноваційну діяльність та забезпечувати свою конкурентоспроможність у глобальному середовищі. Збалансований розвиток усіх компонентів інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності.

Варто відзначити, що формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є складним і багатогранним процесом, який обумовлюється низкою факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Внутрішні фактори є найбільш важливими, оскільки вони безпосередньо впливають на здатність країни до інноваційної діяльності. Зовнішні фактори також відіграють важливу роль, оскільки вони можуть сприяти розвитку інноваційного потенціалу країни шляхом надання доступу до ресурсів та досвіду інших країн. Для ефективного формування та розвитку інноваційного потенціалу країни необхідно враховувати всі ці фактори та створювати сприятливе середовище для інноваційної діяльності. Успішне формування та розвиток інноваційного потенціалу країни є важливим фактором забезпечення її економічного зростання та конкурентоспроможності. Важливо розвивати людський капітал, науково-технічну

базу, інфраструктуру підтримки інновацій, створювати сприятливе законодавче та регуляторне середовище, підтримувати міжнародну співпрацю та враховувати глобальні тенденції розвитку науки і технологій.

У 2022 році відбулося зниження деяких показників розвитку інноваційного потенціалу України. Найбільш суттєве зниження відбулося за показником Індекс інноваційності (-3,4 бали), ВВП від інновацій (-0,9% ВВП) та кількість виданих патентів (-192), що пов'язано з повномасштабною війною, яка призвела до руйнування інфраструктури, вивезення обладнання та персоналу з України, а також до падіння економічної активності. Однак, у 2023 році деякі показники почали відновлюватися. Так, Індекс інноваційності зріс на 0,7 бали, ВВП від інновацій – на 0,1% ВВП, а кількість стартапів – на 100. Це свідчить про те, що Україна продовжує розвивати інноваційну систему, незважаючи на війну.

З початком повномасштабної російської агресії українське бізнес середовище зазнало серйозних змін. Підприємцям довелося зіткнутися з низкою негативних факторів, таких як перебої з електроенергією і зв'язком, евакуація економічно активного населення за межі країни, зниження купівельної спроможності населення, руйнування і перебудова ланцюгів поставок, падіння рівня інвестицій практично до нуля. Ці фактори мали вкрай негативний вплив на економічну ситуацію в Україні.

В той же час, варто зазначити, що українські підприємства навіть в таких тяжких умовах зуміли досить швидко переорієнтувати свою діяльність таким чином, щоб ефективно функціонувати навіть в кризових умовах. Розглядаючи конкретні випадки, можна дійти висновку, що найкраще адаптувались до нових умов саме ті компанії, що працюють в інноваційних сферах. У цілому, можна сказати, що інноваційний потенціал України залишається достатньо диверсифікованим. Це забезпечує його стійкість до зовнішніх шоків і створює передумови для подальшого розвитку. Окремо варто відзначити, що частка інноваційного потенціалу, що припадає на інші галузі, залишається незмінною, що пов'язано з тим, що ці галузі мають низький рівень інноваційної активності.

Щодо конкурентних позицій України у глобальному інноваційному середовищі, то витрати на дослідження та розробки (R&D) становлять лише 1,2% від

ВВП, що є одним із найнижчих показників у Європі. Для порівняння, у США цей показник становить 3,0%, а у Німеччині – 3,2%. Низький рівень інвестицій у R&D обмежує можливості України для розробки нових технологій та створення інноваційних продуктів і послуг. Це негативно впливає на конкурентоспроможність української економіки на світових ринках. Українська економіка є надмірно залежною від кількох секторів, зокрема від сільського господарства та переробної промисловості. Це обмежує можливості для розвитку інноваційних галузей, таких як енергетика, ІТ, біотехнології та фармацевтика.

Для підвищення конкурентоспроможності української економіки необхідно диверсифікувати її структуру, сприяючи розвитку високотехнологічних секторів. Недостатня ефективність органів державної влади та бюрократія негативно впливають на розвиток інноваційної діяльності в Україні. Загалом, конкурентні позиції України у глобальному інноваційному середовищі є недостатніми. Україна має певні сильні сторони, такі як високий рівень людського капіталу та ємний внутрішній ринок. Однак, існує ряд серйозних проблем, які негативно впливають на інноваційний розвиток, зокрема низькі витрати на дослідження та розробки, недостатній розвиток високотехнологічних секторів економіки та низький рівень інституційної спроможності.

За 2018-2022 рр. в освітній сфері України відбулися такі зміни: кількість закладів освіти, учнів і педагогічних працівників залишалася відносно стабільною; витрати на освіту залишалися на рівні 4% від ВВП; індекс людського капіталу покращився на 2 місця. У 2022 році відбулося різке зниження кількості учнів через війну в Україні. У 2022 р. через війну в Україні було зруйновано або пошкоджено понад 1000 закладів освіти. Близько 4 мільйонів дітей були змушені покинути свої домівки і переїхати в інші регіони України або за кордон. Було призупинено освітній процес у багатьох закладах освіти. У 2023 р. почалося відновлення зруйнованих і пошкоджених закладів освіти. Частина дітей, які були змушені покинути свої домівки, повернулися до навчання. Було відновлено освітній процес у багатьох закладах освіти.

Війна в Україні негативно вплинула на освітню сферу. Однак, незважаючи на це, Україна продовжує працювати над розвитком освіти. За 2018-2022 рр. наукова

сфера України мала стабільний розвиток, що пов'язано з такими факторами: підтримкою держави у сфері науки, зростанням кількості наукових працівників, покращенням матеріально-технічної бази наукових досліджень.

Водночас, незважаючи на позитивні зміни, наукова сфера України все ще має ряд проблем, які необхідно вирішувати. Зокрема, необхідно: підвищити фінансування науки, створити сприятливі умови для залучення молодих науковців у науку, розвивати міжнародну співпрацю у сфері науки. У 2022 році відбулося деяке зниження кількості наукових працівників, що пов'язано з тим, що багато науковців були призвані до лав Збройних Сил України. У 2022 році відбулося також зниження кількості наукових праць, опублікованих у міжнародних виданнях, що пов'язано з тим, що багато науковців були змушені переїхати за кордон.

Для реалізації інноваційного потенціалу України необхідно вжити комплексу заходів, спрямованих на подолання існуючих проблем та створення сприятливих умов для розвитку інноваційної діяльності. Серед таких заходів можна виділити такі: забезпечення політичної стабільності та верховенства права, що передбачає проведення політичних реформ, спрямованих на боротьбу з корупцією та бюрократією, а також лібералізацію економіки та створення умов для розвитку конкуренції; збільшення фінансування інновацій, що передбачає збільшення державних інвестицій у дослідження та розробки, а також створення умов для залучення приватних інвестицій у інноваційні проекти шляхом надання податкових пільг, гарантій та інших стимулів; розвиток системи освіти та професійної підготовки, що передбачає реформування системи освіти, спрямоване на розвиток критичного мислення, творчості та підприємницьких навичок, а також розвиток системи професійної підготовки, спрямованої на підготовку кадрів для інноваційної економіки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів, що передбачає підвищення рівня заробітної плати та соціального захисту працівників, а також створення умов для професійного розвитку та кар'єрного зростання; розвиток системи захисту інтелектуальної власності, що передбачає вдосконалення законодавства у сфері інтелектуальної власності, створення умов для реєстрації та захисту інтелектуальної власності, а також залучення вітчизняних та іноземних

інвесторів у інноваційні проекти, що базуються на інтелектуальній власності; розвиток міжнародного співробітництва, що передбачає розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки, технологій та інновацій, створення умов для залучення іноземних інвестицій у інноваційні проекти, а також участь України у міжнародних інноваційних проектах.

Основними напрямками удосконалення інноваційної інфраструктури України як базису зростання інноваційного потенціалу у контексті глобальної конкуренції є: забезпечення політичної стабільності та верховенства права; збільшення фінансування інновацій; розвиток системи освіти та професійної підготовки; створення умов для залучення та утримання кваліфікованих кадрів; розвиток системи захисту інтелектуальної власності; розвиток міжнародного співробітництва. Збільшення витрат на дослідження та розробки дозволить Україні підвищити рівень наукових досліджень та розробок, а також сприятиме комерціалізації інновацій. Збільшення кількості наукових працівників на 10 тис. населення дозволить Україні забезпечити достатню кількість кваліфікованих кадрів для інноваційної діяльності. Збільшення кількості патентів, виданих на душу населення, дозволить Україні захистити свої інтелектуальні права та стимулювати інноваційну діяльність.. Покращення позицій України в глобальному рейтингу інноваційності буде свідченням того, що країна досягла успіху у розвитку інноваційного потенціалу.

Аналіз зарубіжного досвіду управління інноваційним потенціалом у США, Китаї, Німеччині, Франції та Японії показує, що ефективна система управління інноваційним потенціалом повинна включати в себе такі основні напрямки: фінансування інноваційної діяльності. Цей напрямок передбачає забезпечення достатнього фінансування для фундаментальних досліджень, прикладних досліджень та розробок, а також для комерціалізації інновацій; створення сприятливого бізнес-клімату для розвитку інноваційного бізнесу. Цей напрямок передбачає спрощення процедур реєстрації та оподаткування бізнесу, а також захист інтелектуальної власності; розвиток системи освіти та підготовки кадрів у сфері науки, технологій та інновацій.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 92, 124.
2. Бюджетний кодекс України від 01.05.2022 № 2456-VI.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV.
4. Податковий кодекс України від 07.05.2022 № 2214-IX.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV.
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 03.09.2023 № 3272-IX.
7. Побоченко Л.М. Регіональна структура витрат ТНК на дослідження та розробки: XI міжнародна науково-практична конференція, 09-10 вересня 2022 року: тези доп. – Одеса: ОНЕУ, 2022. – С.97-99.
8. Побоченко Л.М. Дослідження інноваційної активності України в порівнянні з країнами ЄС / Perspectives of world science and education /: IV International scientific and practical conference, Desember 25-27, 2019 Economic science: Osaka, Japan, 2019. – С. 705-714.
9. Бондаренко С. А. Сучасні принципи формування механізму інноваційного розвитку підприємства / С. А Бондаренко. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2018. – № 1. – Вип. 56. – С. 129-136.
10. Бондарчук Н., Васільєва Л., Міньковська А. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки / Н. Бондарчук, Л. Васільєва, А. Міньковська // Підприємництво та інновації. – 2022. – № 23. – С. 37-41.
11. Вороненко І., Клименко Н., Нагорна О. Пріоритетні напрями підвищення інноваційного потенціалу України в умовах цифрової трансформації / І. Вороненко, Н. Клименко, О. Нагорна // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. – 2022. – № 1(42). – С. 313-321.

12. Гевко В. І. Інноваційна політика держави як чинник соціально-економічного розвитку / В. І. Гевко // *Агросвіт*. – 2020. – № 10. – С. 136-143.
13. Завадських Г. М., Тебенко В. М. Перспективи інноваційного розвитку Запорізької області / Г. М. Завадських, В. М. Тебенко // *Регіональна економіка та управління*. – 2021. – № 4 (34). – С. 33-39.
14. Карпенко І. О., Глущенко Я. І. Транснаціональні корпорації як рушії інноваційного розвитку у світовому вимірі / І. О. Карпенко, Я. І. Глущенко // *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: зб. наук. пр. XIX (XXXI) Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 берез. 2023 р.* – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во Політехніка, 2023. – С. 50-53.
15. Корнієнко Г. С. Аграрні інновації як чинник становлення національного підприємства / Г. С. Корнієнко // *Право та інновації*. – 2020. – № 3 (31). – С. 18-23.
16. Корнух О. В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва / О. В. Корнух // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2014. – № 23. – С. 26-30.
17. Кравченко М. В. Механізми впровадження інноваційних технологій у виробництво сектору / М. В. Кравченко // *Право та інновації*. – 2020. – № 7-8. – С. 158-164.
18. Людвік І. І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору / І. І. Людвік // *Держава та регіони*. – 2022. – № 2 (125). – С. 36-40.
19. Макаренко С. Особливості інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах діджиталізації / С. Макаренко // *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. – 2020. – № 3. – С. 86-94.
20. Маслак О. І. Система оцінки показників інноваційного потенціалу промислового підприємства // *Ефективна економіка*. – 2020. – № 9. – С. 115-123.
21. Махортов Ю., Набієва Д. Використання сучасних інноваційних технологій підприємствами АПК. *Економіка та суспільство*. – 2020. – № 22. – С. 112-118.

22. Мойса Т. В. Особливості формування інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах розвитку / Т. В. Мойса // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – 2023. – № 7. – С. 97-84.\

23. Набок І. І., Побоченко Л. М., Прокоп'єва А. А., Татаренко Н. О. Віртуалізація міжнародного бізнесу в умовах розвитку інформаційних технологій // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2023. – №3 (71) – С. 168-174

24. Пічкурова З.В. Креативний капітал у сучасній економіці знань / З.В. Пічкурова // Стратегія розвитку України: наук. журн. – К.: НАУ, 2019. – № 1. – С. 99-105

25. Пічкурова З.В. Проблеми та перспективи розвитку ІТ-сектору у контексті післявоєнного відновлення економіки України / З.В. Пічкурова // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (26 травня 2022 року, м. Київ). – К., 2022. – С. 75-77.

26. Пічкурова З.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємств у контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможності / З.В. Пічкурова // Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2022 року, м. Полтава). – Полтава: ПДАУ, 2022. – С. 856-859.

27. Побоченко Л.М. Діджиталізація економіки в процесі становлення інформаційного суспільства / Т.К. Ковбич, Л.М. Побоченко // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020.– С.123-127.

28. Побоченко Л.М. Дослідження інноваційної активності України в порівнянні з країнами ЄС / Perspectives of world science and education /: IV International scientific and practical conference, Desember 25-27, 2019 Economic science: Osaka, Japan, 2019. – С. 705-714.

29. Побоченко Л.М. Регіональна структура витрат ТНК на дослідження та розробки: XI міжнародна науково-практична конференція, 09-10 вересня 2022 року: тези доп. – Одеса: ОНЕУ, 2022. – С.97-99.

30. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу матеріали XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с.
31. Прушківська Е. В., Авраменко К. О. Інноваційні стратегії розвитку міжнародних компаній в умовах глобалізації / Е. В. Прушківська, К. О. Авраменко // Економічний вісник. – 2020. – № 4. – С. 119-123.
32. Семенов К. Л. Оцінка стратегічної спрямованості ядра бізнесу підприємств у маркетинг-логістичному забезпеченні // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2020. – № 3 – С. 97-84.
33. Сидоренко К.В. Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів сьогодення / В. С. Марченко, К. В. Сидоренко // Сучасні проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці: XII міжнар. наук.-практ. конф., 11 листопада 2019 р.: тези доп. – К., 2019. – С. 194-196.
34. Соколова З.С. Порівняльний аналіз цифрової конкурентоспроможності країн Європи та України / З.С.Соколова // I Всеукр. наук.-практ. конф. “Фінансова політика України в умовах європейської інтеграції”, 20 лютого 2020 р., Львів. – Л.: Факультет управління фінансами та бізнесу ЛНУ ім. І. Франка, кафедра фінансового менеджменту, 2020. – 332 с. – С. 317-320.
35. Тебенко В. М., Завадських Г. М. Перспективи інноваційного розвитку / В. М. Тебенко, Г. М. Завадських // Abstracts of VI International Science Conference «Innovative technologies in science and practice». – October 26-28. – 2021 – Haifa. – P. 92-96.
36. Філіппов М. Створювати інноваційні проєкти варто вже зараз: не чекаючи закінчення війни // Економіка та підприємництво. – 2020. – № 6 – С. 26-33.
37. Хахула Б. В. Інновації, як чинник прискорення науково-технічного прогресу в аграрному секторі України / Б. В. Хахула // Агросвіт. – 2022. – № 9-10. – С. 79-85.
38. Шобаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку підприємництва / О. В. Шобаніна, Ю. А. Кормишкін // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2019. – Вип. 3. – С. 4-10.

39. Яцкевич І. Інноваційна політика України у післявоєнний період // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. – С. 44-52.
40. Бондарчук Н., Васільєва Л., Міньковська А. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства для забезпечення його фінансово-економічної безпеки / Н. Бондарчук, Л. Васільєва, А. Міньковська // Підприємництво та інновації. – 2022. – № 23. – С. 37-41.
41. Бондаренко С. А. Сучасні принципи формування механізму інноваційного розвитку підприємства / С. А. Бондаренко. // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2018. – № 1. – Вип. 56. – С. 129-136.
42. Вороненко І., Клименко Н., Нагорна О. Пріоритетні напрями підвищення інноваційного потенціалу України в умовах цифрової трансформації / І. Вороненко, Н. Клименко, О. Нагорна // Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. – 2022. – № 1(42). – С. 313-321.
43. Гевко В. І. Інноваційна політика держави як чинник соціально-економічного розвитку / В. І. Гевко // Агросвіт. – 2020. – № 10. – С. 136-143.
44. Завадських Г. М., Тебенко В. М. Перспективи інноваційного розвитку Запорізької області / Г. М. Завадських, В. М. Тебенко // Регіональна економіка та управління. – 2021. – № 4 (34). – С. 33-39.
45. Карпенко І. О., Глущенко Я. І. Транснаціональні корпорації як рушії інноваційного розвитку у світовому вимірі / І. О. Карпенко, Я. І. Глущенко // Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність: зб. наук. пр. ХІХ (ХХХІ) Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 берез. 2023 р. – Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во Політехніка, 2023. – С. 50-53.
46. Корнієнко Г. С. Аграрні інновації як чинник становлення національного підприємства / Г. С. Корнієнко // Право та інновації. – 2020. – № 3 (31). – С. 18-23.
47. Корнух О. В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва / О. В. Корнух // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 23. – С. 26-30.

48. Кравченко М. В. Механізми впровадження інноваційних технологій у виробництво сектору / М. В. Кравченко // Право та інновації. – 2020. – № 7-8. – С. 158-164.
49. Людвік І. І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору / І. І. Людвік // Держава та регіони. – 2022. – № 2 (125). – С. 36-40.
50. Макаренко С. Особливості інноваційного розвитку промислових підприємств в умовах діджиталізації / С. Макаренко // Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. – 2020. – № 3. – С. 86-94.
51. Маслак О. І. Система оцінки показників інноваційного потенціалу промислового підприємства // Ефективна економіка. – 2020. – № 9. – С. 115-123.
52. Махортов Ю., Набієва Д. Використання сучасних інноваційних технологій підприємствами АПК. Економіка та суспільство. – 2020. – № 22. – С. 112-118.
53. Мойса Т. В. Особливості формування інноваційного потенціалу підприємства в сучасних умовах розвитку / Т. В. Мойса // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. – 2023. – № 7. – С. 97-84.
54. Набок І.І. Конкурентні переваги формування інвестиційного клімату країн світу / І.І. Набок, Д.Т. Мельник // Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 26 травня 2022 р.: тези доп. – К., 2022. – С. 137-140.
55. Набок І. І., Побоченко Л. М., Прокоп'єва А. А., Татаренко Н. О. Віртуалізація міжнародного бізнесу в умовах розвитку інформаційних технологій // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2023. – №3 (71) – С. 168-174
56. Пічкурова З.В. Креативний капітал у сучасній економіці знань / З.В. Пічкурова // Стратегія розвитку України: наук. журн. – К.: НАУ, 2019. – № 1. – С. 99-105
57. Пічкурова З.В. Проблеми та перспективи розвитку ІТ-сектору у контексті післявоєнного відновлення економіки України / З.В. Пічкурова // Національні

економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: матеріали XIII міжнародної науково-практичної конференції (26 травня 2022 року, м. Київ). – К., 2022. – С. 75-77.

58. Пічкурова З.В. Управління інтелектуальним капіталом підприємств у контексті забезпечення міжнародної конкурентоспроможності / З.В. Пічкурова // Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (19 травня 2022 року, м. Полтава). – Полтава: ПДАУ, 2022. – С. 856-859.

59. Побоченко Л.М. Діджиталізація економіки в процесі становлення інформаційного суспільства / Т.К. Ковбич, Л.М. Побоченко // Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики – 2020: міжнародна науково-практична конференція, 17 квітня 2020 року: тези доп. – К., 2020. – С.123-127.

60. Побоченко Л.М. Регіональна структура витрат ТНК на дослідження та розробки: XI міжнародна науково-практична конференція, 09-10 вересня 2022 року: тези доп. – Одеса: ОНЕУ, 2022. – С.97-99.

61. Побоченко Л.М. Дослідження інноваційної активності України в порівнянні з країнами ЄС / Perspectives of world science and education /: IV International scientific and practical conference, Desember 25-27, 2019 Economic science: Osaka, Japan, 2019. – С. 705-714.

62. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу матеріали XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. – 197 с.

63. Прушківська Е. В., Авраменко К. О. Інноваційні стратегії розвитку міжнародних компаній в умовах глобалізації / Е. В. Прушківська, К. О. Авраменко // Економічний вісник. – 2020. – № 4. – С. 119-123.

64. Семенов К. Л. Оцінка стратегічної спрямованості ядра бізнесу підприємств у маркетинг-логістичному забезпеченні // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2020. – № 3 – С. 97-84.

65. Сидоренко К.В. Трансформація економіки України під впливом глобалізаційних процесів сьогодення / В. С. Марченко, К. В. Сидоренко // Сучасні

проблеми глобалізаційних процесів у світовій економіці: XII міжнар. наук.-практ. конф., 11 листопада 2019 р.: тези доп. – К., 2019. – С. 194-196.

66. Соколова З.С. Порівняльний аналіз цифрової конкурентоспроможності країн Європи та України / З.С.Соколова // I Всеукр. наук.-практ. конф. “Фінансова політика України в умовах європейської інтеграції”, 20 лютого 2020 р., Львів. – Л.: Факультет управління фінансами та бізнесу ЛНУ ім. І. Франка, кафедра фінансового менеджменту, 2020. – 332 с. – С. 317-320.

67. Тебенко В. М., Завадських Г. М. Перспективи інноваційного розвитку / В. М. Тебенко, Г. М. Завадських // Abstracts of VI International Science Conference «Innovative technologies in science and practice». – October 26-28. – 2021 – Haifa. – P. 92-96.

68. Філіппов М. Створювати інноваційні проєкти варто вже зараз: не чекаючи закінчення війни // Економіка та підприємництво. – 2020. – № 6 – С. 26-33.

69. Хахула Б. В. Інновації, як чинник прискорення науково-технічного прогресу в аграрному секторі України / Б. В. Хахула // Агросвіт. – 2022. – № 9-10. – С. 79-85.

70. Шибаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку підприємництва / О. В. Шибаніна, Ю. А. Кормишкін // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2019. – Вип. 3. – С. 4-10.

71. Яцкевич І. Інноваційна політика України у післявоєнний період // Економіка та суспільство. – 2022. – № 39. – С. 44-52.

72. A. Rumiantsev, L. Pobochenko, Z. Pichkurova, T. Tolpezhnikova, T. Kovbych, D. Lyashov. The impact of global digitalization on the ukrainian labor market development // Financial and credit activity: problems of theory and practice. Vol. 5, Nr. 46 (2022), pp. 334-348 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3854>.

73. Andersson, J., Hellsmark, H., & Sandén, B. (2021). The outcomes of directionality: Towards a morphology of sociotechnical systems. Environmental Innovation and Societal Transitions. – № 40. – 108-131.

74. Baharun, R., Jing Mi, T., Streimikiene, D., Mardani, A., Shakeel, J., & Nitsenko, V. (2019). Innovation in healthcare performance among private brand's healthcare services in small and medium-sized enterprises (SMEs). *Acta Polytechnica Hungarica*. – № 5. – P. 151-172.
75. Baidala, V., Butenko, V., Avramchuk, L., Avramchuk, B., & Loshakova, Y. (2021). Improvement of the system of indicators for measuring the ecological component of sustainable development of regions. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. – №2 (37). – P. 202-209.
76. Chukurna, O., Nitsenko, V., Kralia, V., Sahachko, Y., Morkunas, M., & Volkov, A. (2019). Modelling and Managing the Effect of Transferring the Dynamics of Exchange Rates on Prices of Machine-Building Enterprises in Ukraine. *Polish Journal of Management Studies*. – № 19 (1). – P. 117-129.
77. Granaturov, V., Kaptur, V., & Politova, I. (2016). Determination of tariffs for telecommunication services on the cost simulation modeling. *Economic Annals-XXI*. – № 14. – P. 83-87.
78. Homeniuk, M. Cluster as an Innovative Form of Territorial Development // *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Economics»*. – № 6 (1). – P. 76-81.
79. Kaminskyi, A. B., Nehrey, M. V., & Zomchak, L. M. (2021). COVID-19: crisis or new opportunities time for the agricultural sector of Ukraine. *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*. – № 34 (1). – P. 619-628.
80. Latysheva, O., Rovenska, V., Smyrnova, I., Nitsenko, V., Balezentis, T., & Streimikiene, D. (2020). Management of the sustainable development of machine-building enterprises: a sustainable development space approach. *Journal of Enterprise Information Management*. – № 34 (1). – P. 328-342.
81. Mansoor A., Abdul Wahab S., & Jahan S. (2021). Stimulation of innovative behavior through the inclusive leaders and engaged workers. *Business: Theory and Practice*. – № 22(2). – P. 249-255.
82. Miller L., & Miller A. F. (2020). Innovative work behavior through high-quality leadership. *International Journal of Innovation Science*. – № 12. – P. 219-236.

83. Nitsenko, V., Kotenko, S., Hanzhurenko, I., Mardani, A., Stashkevych, I., & Karakai, M. (2020). Mathematical Modeling of Multimodal Transportation Risks. – № 12. – P.439-447.
84. Novykova, I.V., Leszczynski, V.P., Baranova, O.I., Predun, K.M., Apostol, M.V., & Generalov, O.V. (2022). Assessment of the adaptability of the management system of innovative activity of construction enterprises. In AIP Conference Proceedings. – № 22. – P. 412-422.
85. Podra O., Kurii L., Alkema V., Levkiv H., & Dorosh O. (2020). Theoretical aspects of human capital formation through human potential migration redistribution and investment process. Business: Theory and Practice. – № 21. – P. 71-82.
86. Pouri, M. J., & Hilty, L. M. (2020). The digital sharing economy: A confluence of technical and social sharing. Environmental Innovation and Societal Transitions. – № 38. – P. 127-139.
87. Pudjiarti E. S., & Hutomo P. T. P. (2020). Innovative work behaviour: an integrative investigation of person-job fit, person-organization fit, and person-group fit. Business: Theory and Practice. – № 21. – P. 39-47.
88. Ruoslahti, H. (2019). Complexity in project co-creation of knowledge for innovation. Journal of Innovation & Knowledge. – № 5 (4). – P. 228-235.
89. Rushchyshyn N., Halkiv L., Rushchyshyn M., Medynska T., Hrytsak O. (2022). Management of innovative development of enterprises considering their financial and resource opportunities in the context of security. International Journal of Safety and Security Engineering. – № 12. – P. 13-20.
90. Skrypnyk, A., Klimenko, N., & Kostenko, I. (2020). The formation of digital competence for the population as a way to economic growth. Information Technologies and Learning Tools. – № 78 (4). – P. 278-297.
91. Skrypnyk, A., Zhemoyda, O., Klymenko, N., Galaieva, L., & Koval, T. (2021). Econometric Analysis of the Impact of Climate Change on the Sustainability of Agricultural Production in Ukraine. Journal of Ecological Engineering. – № 22. – P. 275-288. Sydorenko K. The main components of the formation of a modern innovation base of competitiveness

in the context of globalization transformations / N. Skrypnyk, K. Sydorenko // Бізнес-Інформ. – 2019. – №4. – С. 115-123.

92. Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, Lorena Rivera León and Sacha Wunsch-Vincent Editors. Global Innovation Index 2021 Tracking Innovation through the COVID-19 Crisis WIPO. – 2021. – 226 p.

93. Tatarenko N. War in Ukraine as a factor of geoeconomic restructuring. // Materials of the conference «Fundamental geo-economic shifts systems of the world», December 20, 2022. – Naples – Kyiv: Institute of economics and prognostication of the National Academy of Sciences of Ukraine State Institution, 2023. – P. 60-65.

94. Tiberius, V., Schwarzer, H., & Roig-Dobón, S. (2021). Radical innovations: Between established knowledge and future research opportunities. Journal of Innovation & Knowledge. – № 6. – P. 145-153.

95. Tulchynska S., Popelo O., Pohrebniak A., Borysenko O., Redko K., & Koba V. (2023). Innovative and investment activities of enterprises within eco-industrial parks in the circular economy context. International Journal of Sustainable Development and Planning. – № 18. – P. 79-89.

96. Ureña-Español H. J., Briones-Peñalver A. J., Bernal-Conesa, J. A., & Córdoba-Pachón, J. R. (2022). Knowledge and innovation management in agribusiness: A study in the Dominican Republic. Business Strategy and the Environment. – № 15. – P. 11–14.

97. Vasiutkina N., Antonov T., Shostakovska A., & Rusinova O. (2021). Peculiarities of the innovative activity of food producers' enterprises in the conditions of the world pandemic. Journal of Hygienic Engineering and Design. – № 36. – P. 150-158.

98. Voronenko, I. V. (2019). Vzaiemozviazok mizh dobrobutom suspilstva ta informatsiieiu [The relationship between the welfare of society and information]. Biznes Inform – Business Inform. – № 4. – P. 366-371.

99. Voronenko, I., Skrypnyk, A., Klymenko, N., Zherlitsyn, D., & Starychenko, Y. (2020). Food security risk in Ukraine: assessment and forecast. Agricultural and Resource Economics. – № 6. – P. 63-75.

100. <https://bank.gov.ua> – офіційний сайт Національного банку України.

101. <https://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.
102. <https://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
103. Fortune 500 Global Companies [Electronic resource]. – Access: <https://www.someka.net/products/fortune-global-500-list-excel-template>.
104. Global Innovation Index 2022 [Electronic resource]. – Access: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf.
105. Global Innovation Index 2023. Innovation in the face of uncertainty [Electronic resource]. – Access: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>.
106. International Monetary Fund. 2022. World Economic Outlook: War Sets Back the Global Recovery. Washington, DC, April [Electronic resource]. – Access: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>.
107. The 2022 EU Industrial R&D Investment Scoreboard <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard> [Electronic resource]. – Access: <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2022-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>
108. The Global Innovation Index [Electronic resource]. – Access: <https://www.globalinnovationindex.org>.
109. The world's most innovative companies (according to BCG) 2022 [Electronic resource]. – Access: <https://www.consultancy.uk/news/32425/the-worlds-most-innovative-companies-according-to-bcg>.
110. Румянцев А.П., Грущинська Н.М., Пічкурова З.В. Трансформація міжнародних економічних відносин України / А.П. Румянцев, Н.М. Грущинська, З.В. Пічкурова // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки». – 2022. – № 12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/issues/economic2022/12/8474>.